

30664

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ERZİNCAN HALK OZANLARI VE ESERLERİNİN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Metin EKE

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANТАSYON MERKEZİ**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 14 Ocak 1994

Tezin Savunulduğu Tarih : 09 Şubat 1994

Tez Danışmanı : Yrd.Doç.Burhan TARLABAŞI

Diger Juri Üyeleri : Prof.Dr.Selahattin İÇLİ

: Yrd.Doç.Afşin EMİRALİOĞLU

ŞUBAT 1994

ÖNSÖZ

Anadolu'nun en eski yerleşim merkezlerinden sayılan Erzincan; sosyo-ekonomik ve kültürel ilişkiler açısından yakın komşuları Giresun, Sivas, Malatya, Elâzığ, Tunceli ve Erzurum'dan gelenek ve görenekleri ile farklılıklar arzeder.

Doğunun coğrafyasında, genelde, ozan (Aşık) bölgeleri olarak bilinen Erzincan'ın, Aşıklık Geleneği Erzurum, Kars ve Sivas'dan belirgin şekilde ayrılır.

Şimdiye kadar bu konu elle tutulur, bilimsel olarak araştırılıp incelenmediği düşüncesiyle bu çalışmamızda, Erzincan Halk Ozanları ile bunlara ait eserlerini birer birer araştırıp ortaya koymaya çalıştık.

Çalışmalarım sırasında bana yardımlarını esirgemeyen, başta danışmanım Sayır Yr. Doç. Burhan TARLABAŞI başta olmak üzere, Doç. Dr. Şenel ÖNALDI, Temel Bilimler Bl. Bşk. Yardımcısı Ali YILMAZ, Öğretim Görevlisi Süleyman ŞENEL, T.R.T. İstanbul Radyosu Saz ve Ses Sanatkârlarından Ali Ekber ÇİÇEK ve Yavuz TOP, çalışmalarımın tüm kaynağını oluşturan babam Ali M. EKE'ye sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	111
ÖZET	ix
SUMMARY	x
BÖLÜM 1. GİRİŞ	1
BÖLÜM 2. ERZİNCAN'IN TARİHİ VE COĞRAFİ KONUMU	
HAKKINDA GENEL BİLGİLER	3
2.1. Erzincan'ın Tarihi	3
2.1.1. Malazgirt Zaferinden Sonra	
Erzincan	4
2.1.2. Osmanlılar Zamanında Erzincan	5
2.2 ERZİNCAN'IN UMUMİ COĞRAFYASI	7
2.2.1. Erzincan'ın Yurdumuzdaki Konumu ...	7
2.2.2. Erzincan İlinin Doğal Konumu	7
BÖLÜM 3. HALK OZANLARIMIZ	11
3.1. OZANLIK (Genel Tanım)	11
3.2. OZANLIĞIN DOĞUŞU	15
3.3. OZANLARIN YETİŞMESİ	19
BÖLÜM 4. GENELDE OZANLIK	21
4.1. OZANLIK KONULARI	21
4.1.1. Tabiat	21
4.1.2. Din	22
4.1.3. Savaş	23
4.1.4. Fakirlik	24
4.1.5. Geçimsizlik	25
4.1.6. Hayalî ve Gerçek Güzel (Aşık)	26
4.2. ERZİNCAN'IN GENELDEKİ OZANLIK GELENEĞİ	26

4.2.1.	Üstadname	
	(Ser Suhane veya Temel Atma)	28
4.2.2.	Hikâye ve Destan'ın Tanıtılması ...	31
4.2.3.	Hikâye ve Destan Özü	32
4.2.4.	Hikâye ve Destan'ın Sonuç Bölümü (DUVAKKAPMA)	34
4.3.	AŞIKLIGIN GENEL KURALLARI	38
4.3.1.	Aşıklarda Bâde İçme (Buta Alma) ..	38
4.3.2.	Aşıklarda Karşılılaşma-Deyişme	40
4.3.3.	Erzincan Ozanlarında Karşılama- Deyişme	52
4.4.	AŞIK MAKamlARI (HAVALARI)	59
4.5.	ERZİNCAN OZAN EZGİLERİ	65
BÖLÜM 5.	ERZİNCAN HALK OZANLARININ ESERLERİNİN ANALİZİ	75
5.1.	Erzincan Halk Ozanlarının Eserlerinin Biçim Analizi	76
5.1.1	Düşünmeden Niçin Sevdim Ben Seni Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler	78
5.1.2.	Yolumuz Gurbete Düştü Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler	83
5.1.3.	Beni Dertlere Bıraktın Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler	88
5.1.4.	Sürüne Sürüne Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler	93
5.1.5.	Kirpiklerini Ok Eyle Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler	98
5.1.6.	Ne Ağlarsın Benim Zülfü Siyahım Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler.....	103

5.1.7.	Geçti Gitti Vatanına Yurduna	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler.....	108
5.1.8.	Dostun Bahçesine Bir Hoyrat Girmiş	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler.....	114
5.1.9.	Bir Seher Vaktinde	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler	120
5.1.10.	Ey Şahin Bakışım	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler.....	125
5.1.11.	Ezel Bahar Olmayıncı	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler.....	131
5.1.12.	Bunca Kahri Bunca Dərdi	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler	138
5.1.13.	Aşıklar Neylesin Seni	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler	143
5.1.14.	Bir Yiğit Gurbete Gitse	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler	149
5.1.15.	Ey Hamamcı Bu Hamama Güzellerden Kim Geldi	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler	157
5.1.16.	Çoktan Beri Yollarını Gözlerim	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler	163
5.1.17.	Siyah Perçemini Dökmüş Yüzüne	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler.....	169
5.1.18.	Bu Gün Bayram Günü Derler	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler.....	174
5.1.19.	Giz Senin Derdinden	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler.....	179
5.1.20.	Elâ Gözlerini Sevdiğim Dilber	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler.....	184

5.1.21.	Sürenlerden Banane	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler	188
5.1.22.	Sızılar Bir Gün	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler.....	193
5.1.23.	Merhem Olmaz Yareme	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler	198
5.1.24.	Gül Oldu Bu Dem	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler	203
5.1.25.	Gene Dosttan Ayrılmamkı	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler.....	208
5.1.26.	Dost Dost	
	Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler	213
BÖLÜM 6.	ERZİNCAN HALK OZANLARININ	
	BİYOGRAFİLERİ.....	218
6.1.	TERZİ BABA	
	(Rumi 1212-1264) (1796-1848).....	218
6.2.	ŞEMSİ HAYAL (LEBLEBİCİ BABA)	
	(1805-1875)	222
6.3.	SALİH BABA	
	(XIX. yüzyıl sonu XX. yüzyıl ilk yarısı)	227
6.4.	İBRAHİM HAKKI	
	(18 Mayıs 1702-1780)	232
6.5.	KEMAHLİ TAHİR	
	(1869-1940)	236
6.6.	DAVUT SULARİ	
	(1925- 17 Ocak 1985)	237
6.7.	AŞIK İSMAIL DAİMİ (İSMAIL AYDIN)	
	(1932- 18 Nisan 1983)	241

6.8.	AŞIK BEYHANI (İBRAHİM ENGİN) (1933- 17 Ağustos 1971)	246
6.9.	EYÜP TEKYURT (1917....)	250
6.10.	ADİL ALİ ATALAY (VAKTİDOLU) (1936....).....	256
	SONUÇ	264
	KAYNAKLAR	268
	ÖZGEÇMİŞ	271

ÖZET

"Erzincan Halk Ozanları ve Eserlerinin Analizi" konulu bu çalışmamız; İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

İkinci bölüm; Erzincan'ın kısa geçmişi ve coğrafi konumuna genelde yer verilmiştir.

Üçüncü ve dördüncü bölüm; Ozan ve ozanlığın Erzincan'da doğuşu, ozanlık konuları içinde âşıklik geleneği anlatılmıştır.

Beşinci bölüm; Erzincan'ın yetiştiirdiği geçmiş ve günümüzdeki ozanlarına ait T.R.T.'nin Türk Halk Müziği Repertuarına kazandırılan deyişler araştırılarak incelemiştir, bunun yanısıra ayrıca T.R.T: Repertuarında bulunmayan deyişler derlenerek notaya alınmış ve bunların tamamı analiz edilmeye çalışılmıştır.

Altıncı bölüm; Geçmişte ve günümüzde yaşayan Erzincan Ozanları'nın kısa biyografileri ile şiirlerinin bir kısmı örneklenmiştir.

Ulaşılan sonuç; yurdumuzun ozan bölgeleri arasında "Saz âşıkları" olarak bilinen Erzincan'ın, adı geçen diğer bölgelerimizden farklı bir üslüp ve âşıklik geleğine sahip olduğunu söyleyebiliriz.

SUMMARY

"Erzincan folk poets and analysis of their songs" with subject studying was prepared as a high licence theses at the department of social science Institute of Istanbul Technical University.

In this study, after Erzincan's historical and geographical position is ^{shortly,} stortly examined, general knowledge about our own subject has been given.

In the third section, the meaning of poets, their grow and how to come up to now e.t.c. knowledges have been explanied.

In the fourth section, the subjects of poets have been told ve gave some knowledges about general tradition of poets and compared them whit Erzincan's and also the rules of poets, about their challenges, their songs melodies which are called MAKAM by them, characters of songs of Erzincan Poets were explained.

In the fifth section, we tried to examine 26 verbal songs which were composed by Erzincan's Poets. First we gave some knowledge which were known. Then examined songs about rythm, melody and words. The identification of each song is given initially. When we made a shape analysis, periot, sentence, phrase, repitition and count were shown by letters. Sentences were shown with small letters, phrases were shown with some singns (x, y, z, , ,),

period was shown with big letter. We chose this way to examine the songs which would be understood more easily.

In the sixty section the biographies of Erzincan Poets and their poems have been given.

The result of this studying is Erzincan's poets songs, their traditions are different from another regions.

As it is known Turkey has seven region. And each of it has different customs and tradition. Their beliefs, wedding ceromoies, folks, songs, are different and depends on the weather climates. Thus their music styles will be the same. As you know, Turkish Folk Music is anonymous.

And one sang is not composed by one person. everything effects one song to be composed. For example, there has been an earthquake and some people have died, that person's relatives were among them. He had anguish and without studying music or having an music education he begins to sing a song, you never heard.

Or he had a lover, they laved each other very much, decided to get married, but something happened and her father wanted her to get married with another guy. She got married somebody else, but neither he nor she was happy. But the reason was her father. They were hanest. So what happened for a long time they could stand to live life. At the and, he decided to kidnap her. Then after her husband

fallowed and found them some where and killed her. The lover told his feelings by song. I mean, there is no "makam" and music rule for Turkish folk music. So bucause of different life conditions each regions poets lets citizens know their feeling by their song. Of course each regions people will get happy and get sad for different things. According to writings above Erzincan's poets songs are different.

And we tried to find some song from T.R.T. Folk Music Archive and also from the poets who are alive, have some songs were composed by them. We compiled some of the sonas by giving the composer. They are not so famous. In this way some musicians will know them. We didn't compare this songs by each other. Bucause, generally their melody form, rythm shows difference. But when it is listened by a musician can be understood which area it belongs. We make analysis of the Erzincan's poets songs. We gave these poets biography, in this way some of us who are interested in learning about their life will have some knowlidge, will have a collection about Erzincan's poets songs and will be able to criticize with another area's songs. Poets general tradition have been given and different points between Erzincan's have been explained. First time such an studying has been done and this teases has been prepared.

This has been planned that will be helpful for the musicians who are determined to make a research about Erzincan. As you know, to succeed something you have to

have a source that will be the route and will give you some knowledge. You will only make it large or if something is lack or it is contrary to your ideas, you decide to add something or you'll change it. Because your aim will be to put a new meterials or to prove something that is right for science by preparing a thesis. And you'd better to do a group work that will earn you time, you'll finish it in a short term and many knowlidges from different sources, will make you successful. The important thing is to create something when you do something. By going to the place where you can find the real knowlidge. Otherwise getting up some knowledge without reaching its own place is just spending your time in vain. In our studying we did this, by going Erzincan and Ankara where the poets are got many knowlidge about Erzincan, its own tradition, custom, and as a science approaching we tried to make analysis.

As a new generation we need old musicians to compile songs which we call deyiş, and its own singing and performing style. Because we listen three sort of music. Western music, classical music and folk music. So our ears can't distinguish one of them when you. Play your instrumant and singing. To learn the way how it is sung to get some record or cassette from T.R.T. archives or from the old musicians archives. By listening these songs you get to use and you perform well. Nearly, 80 percent you can do how its sung. Not to forget Turkish folk music

singing style we need to get some books like this.

Without being late such a studying must have been done, so we are on the firt level for this thing. I think, musicians who read this will understand some thing should have been tone and they will start to do a studying. As you know each counties folk music is eternal. The important thing is to make it alive.

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Yurdumuzun ozanlar bölgesi arasında adı geçen Erzincan, diğer yörenlerden farklılık gösterir. Erzincan, çok eski çağlardan beri en eski yerleşim ve ticaret merkezlerinden biri olmuş, günümüze kadar da bu konumunu koruyarak sürdürmüştür. Ne varki; sosyo-ekonomik koşulların yanısıra ayrıca olagelen depremler halkı ister istemez göçe zorlamıştır. Yöreyi altüst eden depremlerle gelen acılar ve gurbetçi olanların duyguları halk edebiyatı ürünlerine yansımıştır.

Erzincan'ın geçmişinde, çeşitli kültürlerin dinsel açıdan ağırlığı görülebilmektedir. Sözgelimi; kent, Osmanlılar döneminde tarikat merkezlerinden biri olmuş, bu dönemde yoğunlaşan tarikat kültürü, halk edebiyatı ürünlerine de yansımıştır. Yöreden yetişmiş halk ozanlarının eserlerinde bu etki açıkça görülmektedir.

Halk Ozanlarının, Erzincan'ın geçmişinde önemli, kutsal bir yeri vardır. Yöreye has gelenek, görenek ve inançların zamanımıza kadar ulaşmasındaki en etkin rolün, bu saz şairlerince ortaya konduğu söylenebilir.

Gerek kültür, gerekse eğitim açısından, toplum içinde arzulanan saygı ve sevgiyi en iyi şekilde anlatan, bu ozanlar olmuş, halkın duygularını, düşüncelerini, üzüntü ve sevinçlerini hiçbir çıkar gözletmeksiz, deyişleriyle dile getirmeye çalışmışlardır. Zira ozan

lar, halkın gözü, kulağı, dili sayılırlar. Sözgelimi, bir dilim ekmek, bir bardak suyla yetinen bu ustalar, para ve pula kıymet vermezler. Başka bir anlatımla, bu saz şairlerince oluşturulan eserler, günümüzde para karşılığı bestecilik yapanlardan farklı bir görünümü sahiptir.

Başka yörelerin ozanları ele alındığında; meddahlık, hikâyecilik, şiir, insanları eğlendirmeye, yorum yapma olayları gibi işlevlerini günümüze kadar sürdürdükleri görülmektedir. Buna karşın, Erzincan ozanları sadece, "Cem" adıyla bilinen dini toplantılarda sazlarını çalarak deyişlerini okumaya çalışmışlardır.

Günümüzde, teknolojinin dev adımlarla ilerlemesi, köyden şehire artan yoğun göçler nedeniyle, Erzincan Ozanlık kültürünün de giderek kaybolduğu görülmektedir. Sözgelimi; medyanın ortaya çıkması, iletişim ve ulaşım güçlüklerinin ortadan kalkması, yörenin bu ozanlık geleneğini şehirlere taşımış, böylelikle bahse konu aşıklık geleneği izlerinin de silinmesine neden olmuştur.

İşte bu çalışmamız ile, kaybolan Erzincan'ın ozanları ve eserlerini, gelenek ve görenekleriyle birlikte inceleyip belirleyebilmek, bunları millî kültürümüze kazandırabilmek ve olduğu gibi yeni kuşaklara aktarabilmek amaç bilinmiştir.

BÖLÜM 2.

ERZİNCAN'IN TARİHİ VE COĞRAFİ KONUMU HAKKINDA
GENEL BİLGİLER

2.1. Erzincan'ın Tarihi

Erzincan'ın hangi tarihte ve kimler tarafından kurulduğu kesin olarak bilinmemektedir.

Tarihte Eriza, Aziriz, Erzenga adlarıyla anılan Erzincan'a Türkler tarafından Erzingar adı verilmiş, halk dilinde ise, Erzingan olarak söylenenegelmiştir. Bugün Erzincan olarak anılmaktadır.

Erzincan, çok eski bir tarihe sahiptir. Bazı tarihçilere göre, M.Ö. Mezopotamya'da yaşamış olan Sümerler'e, Akadlar'a kadar uzanmaktadır.

M.Ö. Asur Hükümdarı I.Tiglat Falasar tarafından alınan Erzincan'ın Etiler tarafından da işgâl edildiği rivâyet edilmektedir.

Asur Devleti'nin saldırularına dayanamayan Urartu Devleti, Üçyüz yıl egemenliğini sürdürerek, Erzincan ve çevresinde medeniyetlerine ait pek çok eser bırakmışlardır.

VII. yüzyılda Sasaniler tarafından saldırıya uğrayan bölge, Bizans imparatoru Heraklius tarafından geri alınmıştır.

İslâmlar ile Bizanslılar arasındaki mücadele sonucunda Erzincan iki defa İslâm ordusunun akınlarına uğramış, 645 yılında Emir Habib bin Maslama kumandasındaki İslâm ordularının eline geçmiştir.

Bir ara tekrar Bizans egemenliğine giren Erzincan, Emevî hükümdarı Abdülmelik tarafından Erzurum ile birlikte kesinlikle İslâm hâkimiyetine girmiştir.

2.1.1. Malazgirt Zaferinden Sonra Erzincan

Selçuklu Sultani Alpaslan'ın 1071 Malazgirt Zaferi ile anadolu kapıları Türkler'e açılmış oldu. Alpaslan'ın kumandanlarından Mengücek Gazi, Erzincan ve çevresini ele geçirerek, Mengücek Beyliği'ni kurdu. Beylik, Anadolu Selçuklu Devleti hükümdarı I. Alâeddin Keykubad tarafından Anadolu Selçuklular zamanında imâr gören Erzincan, ordu merkezlerinden biri oldu.

1243 Kösedağ savaşında Selçuklular Moğollara yenildi. Erzincan Moğol hâkimiyetine girdi. 1256 yılında İlhanlılar'ın egemenliğinden sonra, İlhanlılar'ın sultanat kavgasına düşmesinden faydalanan Eretna Bey'i Alâeddin Bey, Erzincan'ı merkezi Sivas olan Eretna Beyliği'ne bağladı.

1378 yılında, Erzincan Irak'taki Celâlîler'e mensup Mutahharten Bey'in eline geçti. 1400 yılında Timur'un istilâsına uğramış, Timur'a yardımcı olmasına karşılık mükâfat olarak yerinde kalmıştır. Yıldırım Bayezid Erzincan'ı aldıysa da, onu kendisine bağlı olmak şartıyla Erzincan Beyliği'ne tayin etmiştir.

2.1.2. Osmanlılar Zamanında Erzincan

Fatih Sultan Mehmed, kazandığı savaşlardan şimaran Uzun Hasan ile karşılaşmak, Osmanlı-Akkoyunlu uyuşmazlığını halletmek için ordusuyla birlikte 1473 yılında "Otlukbeli" denilen bölgeye geldi. Ordusunu iki kola ayırdı. Birinci kol, Çemen Dağları üzerinden Kelkit-Şiran arasından Çamur Köyü'nün yakınlarında karargâh kurdu. İkinci kol ise, Sansa Boğazı'ni geçerek, Karasu'yu takip ediyordu.

Nihayet iki ordu Otlukbeli'de karşı karşıya geldi. En kanlı savaşlardan biri olan Otlukbeli, Osmanlı Ordu-su'nun zaferiyle sonuçlandı.

1502 yılında, Erzincan Safevi hükümdarı Şah İsmail'in istilâsına uğradı. Ancak Yavuz Sultan Selim, Çaldırın'a giderken 1514 yılında Erzincan'ı kesin olarak Osmanlılar'a bağladı.

Kanunî Sultan Süleyman, 1534 yılında İran Seferi'ne giderken Erzincan'da konakladı.

Erzincan'da 1895 yılında Ermeniler bir olay çıkarırlar. Bir Ermeni hükümeti kurmak sevdasındaydılar.

1916 yılında Rus işgâline uğrayan Erzincan, yağma edilmiş, halkına zulmedilmiştir. Rusların bu zulüm hareketine Ermeniler de katılmışlardır. 1917'de Rus ihtilâli sebebiyle, Ruslar Erzincan'ı terketmişlerdir. Ermeniler ise, Ruslar'ın çekilmesinden sonra şehirde yağmaya ve zulümlerine devam etmişlerdir. Ermeni zulmüne dayanamayanlar ise, şehri terketmek mecburiyetinde kalmışlardır.

Türk milis kuvvetlerinden Ali İhsan Paşa'nın Dersim Bölgesi'ne tayin ettiği ve "Deli" lakâbiyla anılan Halit Paşa ve kuvvetleri Erzincan'a kadar gelmişlerdi. Niha-yet, 13 Şubat 1918 tarihinde Erzincan'ı kurtarmışlardır (1).

1) H.İbrahim Özdemir-Rifki Kaymaz-Mehmet Buyruk, Bütün Yönleriyle Erzincan, Erzincan 1993, s.26

2.2. Erzincan'ın Umumi Coğrafyası

2.2.1. Erzincan'ın Yurdumuzdaki Konumu

Erzincan, Doğu Anadolu Bölgesi'nin batı bölümünde Yukarı Fırat Havzası'nda bulunmaktadır. Kuzeyinde Giresun ve Gümüşhane, batısında Sivas, doğusunda Erzurum, güneyinde ise Tunceli, Malatya ve Elâzığ illeriyle komşu bulunmaktadır. Yüzölçümü 11.903 km²'dir.

2.2.2. Erzincan İlinin Doğal Durumu

İl sınırları içindeki arazi oldukça engebeli ve yüksektir. Ortalama yükseklik 1200 metredir. İl sınırları içinde dağlar geniş bir alanı kapsar.

Erzincan Ovası'nın dört bir yanı yüksek dağ silsileri ile çevrilidir. Ovayı, kuzeyden Keşiş, Sipikor dağları, doğuda Bağırpşa, Sipyam dağları, güneyde Munzur dağları, Katırtepe, Karacakale, batıda Karadağ, Dumanlı dağları kuşatır. Dağların doruklarından kar yaz-kış eksik olmaz (2). Merkez, Çayırlı, İliç, Kemah, Eğin, Tercan, Refahiye Erzircar'ın ilçeleridir.

a) Merkez İlçe : Erzincan Merkez ilçesinin yüzölçümü 2166 km^2 olup, yüksekliği 1218 m'dir. Bu nüfusun 53.074'ü İl merkezinde bulunmaktadır. İlçedeki bucak adedi 4, belde adedi 2, mahalle adedi 19, köy adedi 118'dir.

Merkez ilçeye Bağlı Bucaklar (Kasabalar) :

Çağlayan (Cencigę) Bucağı

Çatalarmut (Esesi) Bucağı

Tanyeri Bucağı

Üzümlü Bucağı

b) Çayırlı İlçesi : İlçenin yüzölçümü 1591 km^2 , yüksekliği 520 metredir. İlçenin iki bucağı, 63 köyü vardır. Erzincan ili merkezine uzaklığı 115 km'dir.

Çayırlı İlçesine Bağlı Bucaklar :

Başköy Bucağı

Karakulak Bucağı

c) Ilıç İlçesi : Denizden yüksekliği 1000 metre olup, yüzölçüsü 1397 km^2 'dir.

Ilıç İlçesine Bağlı Bucaklar :

Kuruçay Bucağı

Büyük Armutlu Bucağı

d) Kemah İlçesi : Yüzölçümü 2354 km². Denizden yüksekliği 1130 m. olan ilçe 10 mahalle ve 72 köye sahiptir.

Kemah İlçesine Bağlı Bucaklar :

Doğanbeyli Bucağı

Bozoğlan Bucağı

Eriç (Oğuz) Bucağı

Alp Bucağı

e) Eğin (Kemaliye) İlçesi : 10 mahallesi, 2 bucağı ve 61 köyü vardır. 2354 km² yüzölçümüne sahip ilçenin denizden yüksekliği 850 metredir.

Eğin İlçesine Bağlı Bucaklar :

Dutluca

Başpinar

f) Tercan İlçesi : İlçenin 69 muhtarlığı, 4 beldesi, 11 mahalle ve 58 mezrası vardır.

g) Refahiye İlçesi : İlçenin yüzölçümü 1744 km², yüksekliği de 1589 metredir. Refahiye ilçesinin 4 bucağı, 1 beldesi, 3 mahallesi ve 119 köyü vardır. Erzincan'a uzaklığı 72 km.'dir.

-10-

Refahiye İlçesine Bağlı Bucaklar :

Gümüşkakar Bucağı

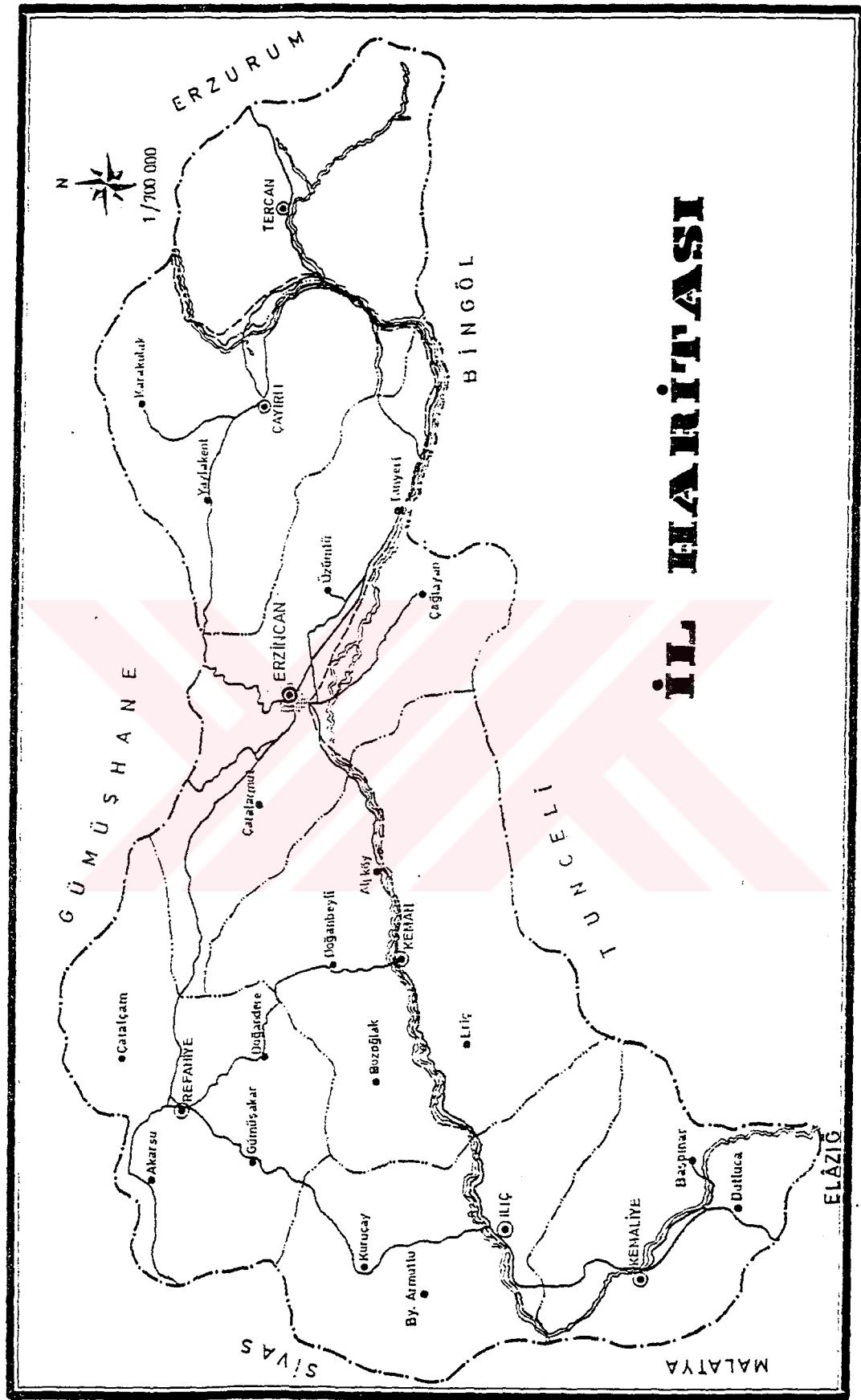
Akarsu Bucağı

Doğandere Bucağı

Çatançam Bucağı (3)

İLL. İHLAÇ İRİTTASI

BÖLÜM 3.

HALK OZANLARIMIZ

3.1. Ozanlık (Genel Tanım)

Ozan; Oğuzların halk şairi musikîşinası manâsında kullandığı bir kelimedir. Araştırmacılar, Ozan kelimesinin varlığını Büyük Selçuklu Devletinden öncelere götürmektedirler. Dede Korkut Hikâyelerinde de aynı anlamda kullanılan ozan, bazı lügatçılardan "uzan" diye okunmuştur. Kelime, âzeri sahasında da kullanılmış, XIV. asırda ozanların, kullandıkları kopuza bu isim verilerek bir de ozancı kelimesi vücut bulmuştur. XV. asırdan sonra ozan yerine, Anadolu sahalarında "âşık", Türkmen sahasında ise "Baksi" kelimeleri kullanılmaya başlanmıştır.

Ozanlar hakkında, Dede Korkut Hikâyelerinde su malumat verilmektedir; Bunlar, hususi bir zümre teşkil ederler, ellerinde kopuzları ile ilden ile, obadan obaya gezerler, düğünlerde ziyaretlerde bulunurlar, kopuzlar eşliğinde destanlar söylerler, yeni hadiseler hakkında yeni şiirler terennüm ederler, zenginler ise bunlara çeşitli ihsanlarda bulunurlardı. Hikâyelerde geçen Alp Ozanlar tabirinden, Alp'ler arasında da Ozan yetistiği anlaşılmaktadır. Çevik dilli, yüksek sesli, halk adet ve ananelerini iyi bilen, hikmetli söz söyleyen ozanlar, Oğuzlar arasında, bir bakıma yarı kutsal bir şahsiyet olarak görülmüşlerdir. Yazıcıoğlu Ali, Selçuknamesi'n-

de, Anadolu Selçuklu Ordusu'nda, Ozanlar ve Kopuzcular bulunuşunu zikretmektedir. XV. asırın mutasavvif şairlerinden Kemal Ummî'nin bir gazelinde Oğuz Ozanları'nın bağıra çağırı şairler okuduşunu belirtmektedir. Ancak, XV. asırdan sonra Ozan kelimesine küçümseyici bir manâ verildiği tespit ediliyor. Lâmi'nin Nefs-ül Emîrnâme adlı küçük risalesinde gevezeli, herzes söyleyen manâsında kullanılır. Edirne'li Nazmî'de Divân-î Türkî-î Basitinde, Ozanın, bu şekilde bir manâ kazanması, daha sonraları çok sözle baş ağrıtan şekilde bir anlama bürünmüş ve halk arasında alay yerine kullanılır olmuştur. Ozan kelimesine, Anadolu'da yer ismi olarak rastlanmaktadır. Ayrıca, Güney Anadolu'da çingene, çalgıcı çingene manâlarında da kullanılmaktadır. Azerbaycan Bayatıları'nda ozan, kaynana gelin aleyhine söylüyor;

Evime Ozan geliptir,
Perdemi bozan geliptir,
Gündüz olan işleri,
Gece yazan geliptir.

Bugün seyrek olmakla birlikte ozanların yerini tutan kimselere rastlandığı, Isparta'nın Abdal Oymağında bunlara Abdal Güyende dendiği belirtilmektedir.

Bu mahlas ile, şair söyleyen bir de şair vardır. XVI. asır başlarında yaşadığı tahmin edilen şairin, elde olan tek şairi Fuat Köprülü tarafından Türk Saz Şairleri adlı eserinde yayınlanmıştır. Şairin son dörtlüğü;

Ozan, aşıklar sözünü söyle ozan dinlesün.

Er var içinde od yanar,

Er var ona çû nar olur

kelime, Türk Dil Kurumu tarafından şair yerine teklif edilmişse de pek yaygınlık kazanmamıştır (4).

**Ozanlık Hakkında İbrahim ASLANOĞLU (Yazar) ile
Söyleşi (04.09.1993) Göztepe-İstanbul**

Osmancıkların ilk zamanlarında da ozan, adlı saz şairleri vardır. Ama, bu onun mahllesi idi. Kendileri Ozan değildi, şair idi. Ondan sonra, ozan kelimesi kullanılmaya başlandı. Güyâ, şair Arapça, Ozan Türkçe idi. Halk, saz çalan kimSELERE aşık diyor. Bazıları, sadece saz çalıp türkü söyler, ama şiir yazmaz. Halk, bunlara da aşık der. Aşık, Arapça-Farsça'dan dönme "iŞK" kelimesinden geliyor. Ozan kelimesi, çok eskidir ve eski Türkler'de kullanılmıştır. Fakat daha sonra mahiyetini değiştirmiştir. İşi, sihirbazlığı kadar götüren çeşitli işler yapmaya başlamış, yanı tamamen bozulmuş ve ozan kelimesi kullanılmamaya başlanmıştır.

4) Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler/
İsimler/Eserler/Terimler, Cilt 7, Dergâh Yayınları,
s. 163-164

Bizde şair veya aşık sözcü kullanılmaya başlanmıştır. Ozan, öztürkçe meselesi ortaya çıktıktan sonra, ele alınan bir konudur. 1940-1950'lerden sonra yaygınlaşmıştır. Fakat, Ozan'ın eski Türkler'deki görevi ile, bugünkü arasında bir münasebet kurulamıyor.

Ozan (türlü yerlerde), halk şairi, saz şairi, toplantılarda sazla şiir söyleyen adam, kopuzcu, kopuz çalan ve şiir söyleyen (5).

**Ozanlık Hakkında Yavuz Top (Ses ve Saz Sanatkârı)
ile Söyleşi (22.11.1993) Aksaray-İstanbul**

Ozan; bir biçimde, medya'nın (Radyo, T.V. haberleşme araçlarının) olmadığı zamanlarda bu işi üstlenenlerdir. Tiyatro, sinema, eğlendirme, eğitme kurumlarının tümünü kapsayan bir kurum, bir müessesedir. İnsanları eğitme, kamuoyu oluşturulması, eğlendirme, haberleşme, müzik ihtiyacını giderme, gazete baş yazarları gibi yorum getirme v.b. görevleri yerine getiren bağımsız bir kurum. Yeri geliyor devleti eleştiriyor, güzel bir şey yapılmışsa bunu övüyor, yeri geliyor yanlış yapılanı pervasızca eleştiriyor.

5) Orhan Saik GÖKYAY, Dedem Korkut'un Kitabı, Devlet Kitapları Milli Eğitim Basımevi, 1973

Ozan, çok gezdiği, çok meclislerde bulunduğu için, normal bir köylüden daha fazla birikim ve bilgisi olan, daha çok gözlemleri olan bir kişi. Herhangi bir köye gittiği zaman, kendisi en baş köşede ağırlanır, bir ayiki ay misafir edilir, kuzular kesilir, sohbet edilir, sazi dinlenilir. Özü, bilgisi, yanlış gördüğü olayları nasıl yapılması gereklir gibi düşüncelerini hece vezniyle şiirsel bir biçimde anlatır. Şaman geleneğinden Dede Korkut Hikâyelerinden duyduğumuz gibi... Bu, Arap Toplumu'nda, Doğu toplumları'nın çoğunda vardır. Ozanlık böyle bir müessesedir.

3.2. Ozanlığın Doğuşu

Türk Edebiyatının bir bölümünü teşkil eden, Aşık Edebiyatının temeli, çok eskilere ve eski Türk boyalarına kadar dayanır. Ortaçağdan beri, toplumumuzda saygın bir yeri olan ozanlar, eski Türk boyalarında çeşitli adlarla, halk arasında yardımsever sanatçılar olarak çalışmışlardır.

Ozanlarımız; toplumda falçılık, hekimlik, büyüğülük, çalgıcılık gibi yetenek ve sanatçılık işleri ile uğraşan kişilerin torunlarıdır. Aradan geçen yıllar, değişen sosyal ihtiyaçlar ve düşünceler, onların mesleklerinde de, aynı doğrultuda değişiklikler doğurdu. Dolayısıyla bu sanatçıların, toplumdaki rolleri de değişmeye yüz tuttu. Süphesiz, bu tür sanatçıların

yaptıkları fal, büyülüklük, doktorluk ve çalgıcılık gibi uğraşların temelinde, düşküne yardım, iyileştirme, kötülüklerle savaş ve inançlar yatmaktadır.

Toplumda da bu inançlarını, sanatsal meziyetleri ile sergiliyor, deşarj oluyorlardı. Öte yandan 4-5 yüzyıldan beri yaygınlaşan ozanlığın eski kalıntılarına ve zamanımızda hâlâ, büyülüklük, doktorluk yapan âşıklara da rastlanmaktadır. Yakın yüzyıllarda, yaşadığımız bölgelerde, meydana gelen tarihi olaylar, açlık ve sefaletle mücadele veren aileler, müşküllerini koruyan yiğitlerin doğması, bölgenin coğrafi ve tabiat özellikleri ile inançların paralelinde, daha ince duygulu, sanatçı ruhlu kişilerin doğmasına neden oldu. Bu sanatçılar, halka daha etkin ve kalıcı biçimde, hitâp edebilmek için, geliştirdikleri çalgı aletleri ile sözlerini söylemenin yolunu buldular. Son birkaç yüzyılda, şimdiki ozanlarımızın babaları, YANŞAK, KAM adlarıyle faaliyet gösterdiler. Bu sanatçılar faaliyetlerini ÇÖGÜR, IKLİĞ, KOPUZ gibi çalgı aletleriyle sürdürdüler. Daha sonra geliştirdikleri aletlerin yanında, zamanımıza doğru da adları OZAN, AŞIK, HALK AŞİĞİ, HAK AŞİĞİ, SAZ SAİRİ gibi isimlerle SAZ VE BAĞLAMA ile, toplumdaki etkin yerlerini sağlamlaştırdılar (6).

6) Salih ŞAHİN, Ozanlık Gelenekleri ve Doğu Saz Şairleri, Kars 1983, s.15

Ozanlığın Erzincan'da Doğusu hakkında T.R.T. İstanbul Radyosu Ses ve Saz Sanatkârı Ali Ekber ÇİÇEK ile Söyleşi (22.11.1993)

Ozanlığı, dedelerimiz (Pir torunları - Evlâd-ı Resul'ler) 1600 yıldan beri cem (dinî toplantı) yaparak getirmişlerdir. Her devrin ozanıvardı, ama cemleri dedeler yürüttürdü. Ozanlık bir sonraki nesile, dedelerden intikal etmiştir. Dedelerden öğrenenilen bu müessesese, başarılı bir şekilde yürütülememiştir. Bazı kişiler dedeleri inkâr etmiş, onların saç ve sakallarını kesmiş, sazlarının tellerini kopartmışlardır. Hatta, cura sazlarını kırınlar bile olmuştur. Sebebi ise, dedelerin alevî olmalarıydı. Fakat, dedeler bu yapılanlardan yılmamışlar, üç telli sazlarıyla köy-köy, kasaba-kasaba gezmişler, cem yapmışlar, bunu 1960'lı yıllara kadar sürdürmüştür. Daha sonra, Aşık Davut Suları, Aşık Beyhanî ve Aşık Daimî bu müessesesinin öncülüğünü yapmışlardır. Dedelerin dostluk, barış, insana sevgi, birlik-beraberlik gibi o güzel alevîlik felsefesini sürdürmüştür. Ayrıca yaşayan ozanlarımızdan Eyüp Tekyurt ve Adil Ali Atalay (VAKTIDOLU) eserleriyle, bu müesseseyi başarılı bir şekilde temsil etmektedirler.

T.R.T. İstanbul Radyosu Ses ve Saz Sanatkârı Ali Ekber Çiçek, kendisinin ozanlık vasfinin olmadığını ifade etti. Kendisi, alevîlik felsefesini çok iyi bilen, dedelerden aldığı gibi, otantiğini bozmadan sürdürün değerli bir sanatkârimızdır. Ozanlık müessesesi-

ni Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde konserler vererek, başarılı bir şekilde temsil etmiştir. Avrupa'lı yazar ve gazeteciler, Ali Ekber Çiçek'in alevîlik felsefesini dedelerden aldığı gibi, otantiğini bozmadan sürdürdüğünü bildikleri için, ülkelerine davet etmişlerdir. Kendisini davet eden, bu yazar ve gazeteciler en az üç lisan konuşabilen ve alevîlik felsefesini bilen insanlardır. Hem Ali Ekber Çiçek'in konserlerini izleme, hem de kendisinden alevîlik konusunda değişik bilgiler elde etme şansına sahip olmuşlardır. Konser verdiği ülkelerden bazıları; Almanya, Hollanda, Amerika'dır.

Ali Ekber Çiçek, 1992 yılında Kültür Bakanlığı kanalıyla Teksas Üniversitesi'nin konuğu olarak Amerika'da bulunduğu zaman başından ilginç bir olay gezer. Konserini bitirdikten sonra, Teksas Üniversitesi Profesörlerinden biri "Haydar Haydar" isimli düvaz-i imam'ın sözleri hakkında kendisine şu açıklamalarda bulunur; "İnsan kâinattan toplantıyor, ana rahminde vücut buluyor ve geldiği yeri seyrediyor" Siz, bu düvaz-i imam'da bunları söylemek istiyorsunuz, değil mi? diye sorar. Ali Ekber Çiçek, ne diyeceğini bilemez, şaşırır. Daha sonra, profesör sözlerine devam eder... Siz Pan Amerikan Hava Yollarıyla okyanuslar, dağlar, tepeler, ormanlar, ırmaklar aşip buraya geldiniz. Zaten, bunları tanıyorsunuz. Çünkü, Türkiye'de de bunlar var. Düvaz-i imam'da, "ondört bin yıl gezdim" diyorsunuz. Siz, daha cihana gelmeden, bu kâinatın her şeyini biliyorsunuz. Birliği, bütünlüğü, dostluğu, insana sevgiyi buralara

kadar getiren alevî felsefesidir, der. Alevîlik felsefesini devam ettiren ses ve saz sanatkârlarımızdan biri de Hıdır ERSOY'dur. Kendisi, T.R.T. Müzik Dairesi Yayınları T.H.M. Repertuarına kaynaklık etmiştir. Ali M. EKE'de bu felsefeyi iyi bilen, başarılı bir ses ve saz sanatkârimizdir. Bilgilereni talebelerine öğretmek ve alevîlik felsefesinin devam etmesini sağlamak için çalışmalarını sürdürmektedir.

3.3. Ozanlar'ın Yetişmesi

Saz şairleri üç şekilde yetişmişlerdir:

a) Usta Çırak İlişkileri : Saz şairi olacak kişi, küçük yaşta kendisi için uygun bir usta saz âşığının yanına verilir. "Çırak" adını alan bu çocuk ustasıyla birlikte dolaşır. Genellikle tüm programına katılır. Ustasının icra gücünü, anlatım tarzını ve okuduğu manzumelerini dinleyip onu hedef alır. Ustası, ayrıca kendine bilmesi gereken sözleri öğretir, saz çalma denemeleri yapır. Bazı toplantılarda âşıklik denemeleri yapabilir. Bu arada, usta malları şiir ve hikâye dağarcığı da genişlemelidir. Tokatlı Nuri, Erzurumlu Emrah'ın çırağıdır. Zileli Ceyhunî de, Tokatlı Nuri'nin çırağıdır. Ceyhunî'nin de çıraklıları vardır.

b) Bâdeli Olanlar (Bâde içme- Buta Alma) : Bâdeli âşiklar, rüyalarında Hızır'ın elinden dolu içmişler, ondan sonra coşup, hemen deyişler, türküler söyleyip, sazi da o anda çalabilmişlerdir. Aşk hikâyelerinde sık sık sözü edilen "Buta Alma", İslâm dininin rüyada da dinî ve sosyal bilgi aldıkları, peygamberlerin dahi rüyalarında telkinle eğitildikleri inancına paralel olarak; dinimize göre kız ve erkek konuşmasının kısıtlanması, yasaklanması nedeni ile Buta Alma'nın izine sık sık rastlanıyor. Aşık Davut Sularî'nın Bâdeli Aşık olduğu söylenmektedir (7).

c) Bâdesiz Olanlar ve Usta Yanında Yetismemis Olanlar :

(İbrahim ASLANOĞLU ile özle görüşme. 04.09.1993
Göstepe-İstanbul)

Bu âşiklar, okudukları şiirlerin etkisiyle, şiir yazmayı deneyenlerdir. Ben de böyle bir şiir yazabiliyim, diyerek başlamış olanlardır. Şiirleri ezberleyerek kendileri de yazmayı denemiş ve başlamışlardır.

7) Hüseyin ÇIRAKMAN, Halkın Sesi Halk Ozanları, Ankara 1975, s.10

BÖLÜM 4.

GENELDE OZANLIK

4.1. Ozanlık Konuları

Ozanlarımız eski çağlardan beri, halkın his ve duygularını, kendi yaratıcı güçleri ve yeteneklerini de katarak, dile getirmişlerdir. Bulundukları bölgenin öz dilini ve halkın anlayabileceği şive ile ifade ederek, daha çok etkili olmayı, eski edebiyat ürünlerinin zamanımıza kadar gelmesini başarmışlardır. Sosyal, kültürel ve ekonomik olaylarını dile getirerek, halkın dili, kulağı ve kalbi olan ozanlarımızın, şiir ve hikâye türü eserlerini incelediğimizde, özellikle bazı konularda bütünlük olduğunu görürüz. Asırımızın ozanlarına göz attığımız zaman, kişlenen konuların başında "tabiat güzellikleri, din, savaş fakirlik, geçimsizlik ve gönüldeki güzel" konuları başka gelir.

4.1.1. Tabiat

Çevrelerinin tabiat güzellikleri aşıkları duygulandırmış, onların sazına, hikâye ve şiirlerine konu olmuştur. Aşıklarımız, çok ince duygulu, hisli, ince ve düşünceli kişiler olduklarından derin, derin düşüncelere dalmış, akla gelmeyen çok şeyi düşünmüşlerdir, kendilerini çogu zaman tabiatın yerine koymuşlardır. "Bir bitkinin ölümü sırasında ki çekebileceği acı, soğuktan

üşüsen hayvanların, kanat sırpın bir kuşun dünyası" gibi konular, ozanlarımıza düşündürmüştür, şiirlerinde dile getirmiştir. Ozanlar, bazen bir rüzgâr olmuş, yarın saçına okşarcasına dokunmuş, bazen bir çiçek olmuş, insanları kokusuyle mutlu etmiş, bazen de bir turna olmuş, sevgilisinden, sıldadaki sevgiliye kanat sırparak haber iletmış, bağırmış, acayı duyurmuştur.

Aradaki engelleri, tabiat aracılığı ile kaldırmayı düşleyen ozanlarımız, zaman zaman da doğanın meyvesinin büyülüyici güzelliğinin tesiri altında kalmış, onlar için güzellikeler yazmışlardır. Tabiatla iş-işe yaşamamı nedeni ile ozanlarımızın konularının büyük bir bölümünü tabiat teşkil etmiş olup, zamanına göre tabiat özgüllüğü de ozanın duyguları ile bütünleşmiştir.

4.1.2. Din

Ozanlarımızın işledikleri konuların bir bölümünü de din teşkil etmektedir. Coğu ozanımız da, dini inancı ve dindarlığı nedeni ile hislerini söyleyememiş, inancını söylemekten de çekinmemiş, kabaran duygular onu ozanlaştırmıştır.

Bilindiği gibi din, toplumumuzda önemli bir yer tutar. Birçok kişi dinine ve kurallarına siksiksiz bağlı oluşu nedeni ile, gizli duygularını dışa vuramamıştır.

mıştır. Gönlündeki güzele vurulan kişiler, gizli gizli yanmışlar, bunu anlatamamışlardır. Dinî kurallara uyarak sevdiği ile konuşamamış, hatta görmesi bile kısıtlanmış, kabaran duygular onda ozanlık ruhunun gelişmesini sağlamıştır. Dinî inancına paralel olarak, çözülmeyen pek çok konu ve adaletsizliğin, tanrı ve dinî güçle yerini bulacağı, savaş ve benzeri mücadelelerde, düşmanların din gücüyle yenik düşeceği inancı, kişiyi his ve duyguları ile dinine bağlamış, kabaran ve içine kapanık duygular o kişiyi gitgide ozanlaştırmıştır.

Sevdiğini göremeyen, konuşamayan, hatta duygularını dahi bilemeyen ozanlarımız, sevgidine şiirleriyle seslenmiştir. Aşk yarası ve güzellemeye gibi konularda da din, tanrı ve ahiret inancının yer aldığı pek çok şiirde görüyoruz.

4.1.3. Savaş

Özellikle doğulu ozanlarımız, yakın geçmişteki savaşların, tarihi olayların etkisinde kalmış ozanlardır. Bu bakımdan işledikleri konunun büyük bir bölümünde de savaşları, işkenceleri, Türklerin cesaretini belirtmişlerdir.

Ozanlarımızın çoğu, savaşlara uzun yıllar asker olarak katılmış, bedenen, rühen, sazi ve sesi ile asker-

lik yapmışlardır. Askerlik dönemini aşanlar ise, savaş ve işgaller sırasında gördükleri sahnelerdeki zülüm, işkence, adaletsizliklere isyan etmiş, halka bedeni güçleri ve şiirleriyle önderlik etmişlerdir.

Savaşların, zülüm, işkence ve acımasız sahnelerinde, halkın perişanlığının etkisinde kalan saz şairlerimiz, ince ruhlu ve çok duygulu kişiler olduklarından, savaşların görüntüsünü yazlarında en iyi biçimde işlemişlerdir. O dönemin saz şairleri, Türk ordusunun başarısını, halkın vatanı için seve seve ölüme gittiğini, halkın birlik ve başarısını, kendi örf ve geleneklerini koruma bütünlüğünü, yenilmezliğini ve düşmanlarını nasıl yendığını konu etmişler, başarı ile işlenmiş yiğitlemeler yazmışlardır.

4.1.4. Fakirlik

Özellikle, son zamanlardaki ozanlarımızın en çok işledikleri bir konudur. Fakirlikleri nedeni ile sevdiğini alamama, sevliğinin zengine gitmesi ozanı duygulandırmış, onu ozanlaştırmış, hem de şeirlere tema olarak işletmiştir. Çevrenin, gelenekleri ölçüsünde istedığını söyleme cesareti bulamayan, fakir oluşu nedeni ile de sesi daha az çıkan kişi, sazına sarılmış, duygularını sazı, sesi ve şiirleriyle topluma dolaylı biçimde iletebilmiştir.

Gelişen olayları onur meselesi edinen ozanda büyüyen aşk, yıllarca süren, sönmeyen bir aşk olmuş, konusuda aynı zamanda sürmüştür. Diğer yandan fakirliği dolayısıyla istediğini alamaması, özlemini giderememesi, okuyamaması ve kendini toplumun dışlama düşüncesine kaptırması o kişiyi ozanlaştırmıştır.

4.1.5. Geçimsizlik

Doğu bölgesinde, ozanlarımızın işledikleri temalar- dan biri de geçimsizliktir. Özellikle, son 30-35 yıllık saz şairlerimizde ortak konudur. Çevrede, çok sayıda yurttaşın yanında onlar da eşleriyle, kavga etmiş, geçinmemişler, yakınlarından çekmişler, evlerini, ailelerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Ozanlarımızın büyük bir bölümü de, yakın zamanımızın çok eşli evliliğinin acısını yaşamış, analık elinde çile doldurmuşlardır. Bir kısmı, analık tarafından dışarı atılmış, soğukta kalmış, bir kısmının evlenmesine, analık karşı çıkmış ya da babası ile arası açılmış, evde de güvensizlik doğmuştur. Çocukken içine kapalı, hisli ve duygulu, kaderine isyan etmeye başlayan kişide, ozanlık ruhu gelişmiştir.

4.1.6. Hayâli ve Gerçek Güzel (Âşk)

Doğu'da, eski ve güçlü ozanlar, genellikle bir rüya alemine dalmış, bu hâyâl âleminde bir güzele vurulmuşlardır. Bu güzelin tesiri altında. Kalmış, onu aramış, ona benzettiği birisi ile evlenmişse de aradığını bulamayınca, gönlündeki ulvi güzeli aramaya devam etmiştir. Özellikle, dindar olan ozanlar, bâde aldıkları sırada, pirlerinin gösterdiği, söyledikleri güzele vurulmuş, onu bulamamış ve başkası ile de avunamamanın acısını yıllarca yaşamışlardır. Dolayısıyle, aldandıklarını, içlerindeki âşk yarasının anlatılamazlığını şiirlerinde hep anlatmışlardır (8).

4.2. Erzincan'ın Geneldeki Ozanlık Geleneği

Saz âşıklarımız, yakın geçmişimizde, yaptıkları halk programlarında bir takım kurallar uygularlardı. Bu kuralların izlerine zamanımızda da yer, yer rastlanır.

Güçlü ozanlar, yaptıkları ustalıklarla güçlüklerini ispat eder, zirveyi korurlar. Kendini iyi derecede yetiştiren ve âşıklik geleneğini gerektiği gibi

8) Salih ŞAHİN, Ozanlık Gelenekleri ve DOĞulu Saz Şairleri, Kars 1983, s.17-20

uygulayan âşiklar, daha başarılı olurlar. Eskiden beri, süregelen bu gelenekler, zamanımızda da ananevi biçimde ufak-tefek değişikliklerle devam etmektedirler.

Doğu'nun birçok yöresinde eğlencelerin, düğünlerin, nişan ve sünnetlerin en büyük eğlencesi, halk sanatçılığı olan saz âşikalarıdır. Bu sanatçılardan bulunmadığı, herhangi bir eğlenceye pek rastlanmaz. Hatta düğün anlaşması sırasında dahi damat tarafından, gelin tarafında, âşıklı eğlence gecelerinde büyük bir odaya toplanan konuklar, yerde halı ve kilimler üzerine koyulan minderler üzerine oturur, arkalarına da yastık koyarlar. Coğu zaman bağdaş kurularak oturma daha yaygındır. Önemli konuklar baş köşeyi teşkil ederlerken, diğerleri sıkı biçimde, birbirinin arkasına sıralanırlar. Bir odada, ortalama 50 -70 kişi oturur.

Halkın tek eğlence kaynağı olan bu gecede bulunanlar genellikle erkeklerdir.

Gecenin sanatçısı olan saz âşığı, tek başına geceyi idare etmektedir. Aşık, yorulduğunda dinlenme fırsatı bulması ve halka tanıtıp, cesaret kazanmasını sağlamak amacıyla ile bazen çırğını da getirir. Çırak, ustasına dinlenme fırsatı vermek için hikâyenin gereği yerde, istenen türküyü okur.

Ozan, halk tam anlamıyla toplandığında, eline sazını alıp kendine ayrılan yerde ve ayakta dolasmaya

başlar. Programına başlamak, etrafını kontrol altında tutmak ve dikkatleri üzerinde toplamak için dik dik, ağır adımlarla yürür ve kendine olan güvenini gösterir.

Saz şairleri, halk müziğinde olduğu gibi, hemen eline sazi alıp türkü söyleyerek zaman geçiren sanatçıların aksine, günde ortalama beş saatlik ve iki-üç gün süren zamanın büyük bölümünü konuşarak geçirirler. Aşık o gün söyleyeceği hikâye ve destanları bulunduğu yörenin örf-adet, gelenekleri ve saygı duyulması gereken konularını daha önceden öğrenerek, anlatımında bunları göz önünde bulundurur. O toplumun kendi şivesini, arı bir dil kullanarak, usta bir konuşma ile, herkese heyecanlı anlar yaşatır. Okuyacağı türküler ise, anlatılan hikâyeyin içindeki kahramanların, karşılaşmaları sırasında söyledikleri türküler olduğundan, türkülere uyarlanan müziklerde konu bütünlüğünü sağlar. Tüm dikkatleri üzerine toplayıp, ustalığı göstermesine sıra gelen bir saz şairi sunacağı program ve hikâyelerinde, programın sonuna kadar şu aşıklık geleneklerine bağlı kalır;

4.2.1. Üstadname (Sersuhane veya Temel Atma)

Aşık, hikâyeye başlamadan önce, geleneksel olarak dinleyicilerine doğruluk, mertlik, adalet duygusu, temizlik, yurt ve ulus sevgisi, düşkün ve zayıflara yardım, bilim ve sanatın faziletlerini aşılamak ve bu yolla halka eğitim vermek amacıyla eskiden, aşıklar

tarafından söylenmiş uzun manzumeler söyler. Bu manzumelere "ÜSTADNAME" denir. Aşık, bu Üstadnamelerin son dörtlüğünde adını vermiş olan âşık'ı, usta olarak tanıtır. Onu saygı ile anar, rahmet okur. Dinleyenler âminder. Hikâyeyi anlatanın bir amacı da, bu Üstadnameleri yazmış (söylemiş) olan üstad âşıkları topluluk içinde saygı ve rahmetle anıp yeni kuşaklara tanıtmak ve hikâyede peşrev yaparak dinleyicilerinin ilgi ve dikkatlerini anlatacağı hikâye ve destan üzerinde toplamaktır. Hikâyeci âşık, önce şiir şeklinde bir Üstadname söyler. İlkini bitirdikten sonra: "Ustalar ustadnameyi, bir değil iki söylemişler. Biz de söyleyelim iki olsun; düşmanın gözü kör olsun" der, ikinci Üstadnameyi de söyler. Ondan sonra, "Ustalar Üstadnameyi iki değil üç söylemişler. Biz de söyleyelim üç olsun, düşmanın ömrü puş (çürük) olsun" der. Üçüncü Üstadnameyi söyler. Eskiden okur-yazar olmayan halk kitlelerinin ve onların içinde yaşayan âşıklarının, halkın öz ana diliyle yaratmış olduğu bu eserlerin, aydın kimselerce kaleme alınması âşıklarımızı bu yöntemle zorlamış ve bu geleneğin doğmasına sebep olmuştur.

Şimdi bu Üstadnamelerden bir örnek görelim;

Çekme su dünyanın endişesini,
Demir eyle gönlün dört köşesini
Kemlik *1* ile kırma kalp şis̄esini
Dönüp ona derman olsan fayda ne?

Arabî Farisî dili olmazsa,
Bülbüle münasip *2* gülün olmazsa,
Elbet bir meslekte elin olmazsa,
Düvellere *3* sultan olsun fayda ne?

Bir gün olur yaradani anmazsan,
Mecnun olup aşık oduna yanmazsan,
Bir güzelin sinesine *4* konmazsan,
Hayal ile mehman *5* olsan fayda ne?

Sümmanî *6* der, yaradani zikreyle,
Birliğini bilip, daim şükreyle,
Ta ezelden gelen işi fikreyle,
Başa geçip pişman olsan fayda ne?

1 Kemlik : Kötülük, kırıcılık.

2 Münasip : Uygun.

3 Dâveller : Ülkeler, devletler.

4 Sine : Göğüs.

5 Mehman : Sevmek,

6 Sümmanî : Erzurum'un Marman ilçesinin Samikale köyünde doğmuş 19. yüzyılın başlarının da yaşamış ünlü halk şairi.

Aşık, buna benzer üç Üstadnameyi söyleyip bitirdikten sonra bu Üstadnameleri söylemiş olan eski usta şairlere ve dinleyenlerin geçmişlerine rahmet okur. Devletimizin ve Cumhuriyetimizin devamı ve başarısı,

ordumuzun muzafferiyeti, halkımızın refah ve saadeti, yurdumuzun âfetlerden korunması için dua eder. Dinleyenler âmin der.

4.2.2. Hikâye ve Destanın Tanıtılması

Hikâye anlatan, yukarıda açıklandığı şekilde halkın dikkatini yeteri kadar topladıktan sonra anlatacağı hikâyeyi adını söyler. Elinde sazi ile ortalıkta dolasmakta olan âşık; bu hikâyeye konu olan olayın geçtiği yeri, hikâye kahramanlarının ve hikâyede adı geçen diğer kişilerin adlarını, olaydaki rollerini, bunların özellik ve karakterlerini birkaç cümle ile ifade eder. Konuşma dili ile yapılan bu tanıştırmadan sonra, hikâyeyi anlatmaya başlar. "Destan ve hikâye özü" dediğimiz bu bölümde şiirle nesirin birbirine tamamlandığını görürüz.

Bu şekilde anlatılan konu bir aşk hikâyesi veya bir kahramanlık destanı, oluşuna göre ayrı ayrı sonuçlanır. Kahramanlık destanında adı geçen kahraman, başarıya ulaştırılarak bırakılır. Aşk veya muhabbet hikâyesinin sonunda, genellikle birbirine kavuşan iki sevgilinin düğünü yapılır. Bu düğünde bir âşık bulunur. Aşık bir muhammes söyler. Bu muhammese "Duvak Kapma" denir. Bazı âşık hikâyelerinde ise sevgililer birbirine kavuşamazlar. Kız veya erkekten biri ölürl. Bazen de birinin olduğunu gören sevgililerden diğeri de hemen oracıkta

ölür. Bu gibi hikâyeler, Bayatî makamında ve sazla söylenen açıklı manilerle sona erer.

4.2.3. Destan ve Hikâye Özü

Hikâye ve destanların anlatılması "Destan veya hikâye özü" denilen bu bölümde, olay bütün detaylarıyla anlatılır. Bu bölüm anlatılırken, hikâyeye konu olan olayın veya olaylar zincirinin akışı gereği olarak, yerine göre durum, ya konuşma dili yahutta saz dili (şîirle) anlatılır. Bu bölüm, hikâye ve destanın en çok heyecan yaratan bölümündür. Hikâye ve destan içinde bazan çetin düğümler meydana çıkar. Hikâye veya destan kahramanı için bütün ümit kapıları kapanmış gibi görülür. Dinleyenler, heyecanla sonucu merak ederler. Hele hikâyeyi anlatan aşık da bu konuda tecrübe ve yetenek sahibi ise dinleyenlerine oldukça heyecanlı dakikalar yaşatır. Hikâye ve destan kahramanının, karşılaştığı böyle çetin düğümlerin çözülmesinde, güç durumlardan kurtulmasında ve sonunda başarıya ulaşmasında geleneksel olarak;

a) Hikâye veya destan kahramanının cesareti, cengaverliği, kılıç, gürz ve mızrak kullanmada ve at binme-deki üstün yeteneği,

b) Geniş kültür ve bilgisi,

- c) Çok etkili ve duygulu şiirler söylemesi (bu şiirler bazan o kadar etkili olur ki, rakiplerini veya düşmanlarını his ve duygularını etkisiyle zararsız hale getirir).
- d) Kahramanı, imtihan için hazırlanan çeşitli muammaları çözmesi,
- e) Hikâye ve destan kahramanının sevgilisinin, hükümdar olan babası veya ağabeyisine baş vurarak bağışlatması,
- f) Kahramanın çeşitli meziyetlerini göz önüne arak merhametli devlet adamlarının veya hayırsever kimselerin yardımları.
- g) Kahramanın sevgilisinin, cariye nedime veya dilerinin yardımları rol oynar.
- h) Yukarıda sayılan yardım edici kimselerin güclerinin yetmediği anlarda çeşitli şekillerde kıyafete bürünmüş olarak Hızır Aleyhisselâm yetişir ve olağanüstü gücü ile hikâye kahramanına yol gösterir ya da onu kurtarır. Aşık, hikâye destanı, söz ve şiri nöbetleştirecek ve bunları yerine göre kullanarak çeşitli aşamalardan geçirmek suretiyle sona erdirir.

4.2.3. Destan Veya Hikâyenin Sonuç Bölümü (Duvakkapma)

Hikâyeler işlenen temalarına göre, belli bir boyuta kadar gelişir ve sonuca bağlanır. Bazen sevgililerden birisi ölürl, birbirine kavuşamazlar, diğeri de hasta düşer. Bazen her ikiside ölürl ve ahirette buluşurlar. Bazen de aradaki tüm engeller aşılır, aşık (kahraman) asılmaktan kurtulur. İki sevgili birbirlerine kavuşurlar, 40 gün 40 gece düğün yapılır, mutlu bir son ile evlenirler. O bölgede herkes, bu sevince ortak olur. Saz şairi bu durumda sevgilileri över, ona muhammes (güzellemeye) söyler.

Bu bölüme "DUVAKKAPMA" bölümü denir. Olayın durumuna göre saz şairi mutlulukla sonuçlanan sahneleri güzellemeye manzumeleri ve sevilen ozan makamları ile süsler. Büyük bir heyecan eser. Şayet sonuçta ölüm ve ayrılık varsa, bu durumda açıklı sözleri içeren şiirler, BAYATI makamı diye bilinen açıklı-ezgiyle okunur. Burada sevgiliyi öven bir duvakkapma örneği görelim:

Sallanılan yüz naz ile,
Gelen kimin yarıdır bu?
Gaddi-gamet *1* ne kıyamet?
Balaca *2* dilberidir bu.

Gabağı *3* vechi-kamer *4*
Yanağı ahmeridir *5* bu,
Kaşı keman, kirpiği ok,
Gözleri humaridir *6* bu,
Sinemde defter olur,
Dilimin ezberidir bu.

Ezber boy deste,
Dehanı *7* püste,
Lebleri *8* meste,
Cennet libasta *9*
Dal gerdan üste.
Kıvrılmış siyah teller,
Diyesin şahmaradır *10* bu.

- *1* Gaddi-gamet : İnce, uzun boy.
 - *2* Balaca : Ufacık yavrucak, yavru.
 - *3* Gabağı : Yüzü, şehresi.
 - *4* Vechi-kamer : Ay gibi.
 - *5* Ahmeridir : Kırmızıdır.
 - *6* Humaridir : Mahmurludur, uykuludur.
 - *7* Dehan : Dil, ağız.
 - *8* Lebler : Dudaklar.
 - *9* Libas : Giysi, elbise, kılık, kıyafet.
 - *10* Şahmaradır : Yıldır.
-

Mutsuzlukla bazen trajedik bir şekilde sona eren hikâye ve destanların sonunda yine saz eşliğinde bayatî makamı diye bilinen acıklı ezgiyle okunan bir duvakkapma örneği görelim :

Azizim ulu dağlar,
Cimenli sulu dağlar,
Burda bir garip ölüp,
Gök kişi, bulut ağlar.

Azizim yara bende,
Dert bende yara bende,
Lokman gelmez, tabip yok.
Sarılmaz yara bende.

Kazan ağlar...
Dal yanar kazan ağlar,
Gurbet yerde ölenin,
Kabrini kazan ağlar.

Gana dağlar...
Kuş kalktı kanat ağlar,
Avım yaralı gitti,
Belənsin kana dağlar.

Kale kaşima felek,
Gözüm yaşına felek,
Ahır ku kondurdun
Mezar taşıma felek.

Ağlarım ağlar gibi,
Derdim var dağlar gibi,
Yürekten yaralıyam
Gezerem sağlar gibi.

Hikâye ve destan anlatan aşık, mutsuzlukla veya açıklı bir şekilde son bulan hikâyeyin sonunda bu manilerden bir veya birkaçını bayatı makamında, mutlulukla sona eren hikâye ve destanın sonunda ise, yine sazını çalarak, duvakkapmalardan birini halkın en çok sevdiği bir ozan makamı ile okuyup bitirdikten sonra bu hikâyeyi tasnif eden (düzenleyen) ustâd âşığa rahmet okur. Dinleyenlere sağlık ve mutluluk diler. Bu toplantıyı, düğünü (sünnet, evlenme düğünleri v.b. gibi) düzenleyene dua eder, mutluluk diler. Dinleyenlerin çocuklarına da böyle mutlu düğünler temenni eder. Dinleyenler, âmin der ve âşığa teşekkür ederler (9).

Erzincan Halk Ozanları arasında destan anlatma geleneği yoktur. Aşıklar, sadece cem'lerde (Dinî toplantıarda) çalar ve söylerlerdi. Saz, herhangi bir maddiyat karşılığı değil ibadet için çalınırdı. Aşıklar, düğün, dernek ve eğlencelerde çalıp söylemezlerdi.

9) Hasan KARTARI, Doğu Anadolu'da Aşık Edebiyatı'nın Esasları, Anara 19778, s.66-72

Destan anlatma geleneği, Kars ve Erzurum yöresi Halk Ozanlarına aittir.

4.3. Aşıklığın Genel Kuralları

4.3.1. Aşıklarda Bâde İçme (Buta Alma)

Birçok yöresel halk hikâyesinde, şiirde, bazı ozanların, aşık ve mâşukun bâde içtiği belirtilir. Genellikle aşık ile mâşuk (kız) uykuda bâde içmiş. buta almışlardır. Aşk hikâyelerinde sık sık sözü edilen buta alma, islâm dininin, rüyada da dinî ve sosyal bilgi aldıkları peygamberlerin dahi, rüyalarında telkinle eğitildikleri inancına paralel olarak, dinimize göre kız ve erkek konuşmasının kısıtlanması, yasaklanması nedeni ile buta almanın izine sık sık rastlanır.

Hikâyelerde sevdiği erkeği veya kızı görmesi yasaklanan sevgiliyi görmenin aşkıyla yanıp tutuşursa da elden birsey gelmez. İşte bu çaresizliğin altından, dini güç belirerek, gençlere yardım eder. Birbirini göremeyen gençler, gece yatarken birbirlerinden habersizce nur yüzlü ve yaşılı bir pir, rüyada kendilerine o zamana kadar tadına rastlamadıkları ve oldukça lezzetle bir sıvı içirir. Bu "AŞK BADESİ" dir.

Pir elinden aşk bâdesini içen âşık ve müşuk, hayali alemden dolastırılır, kendilerine güllük gülistanlık, çok güzel ve romantik yerlerde, saraylarda, karşılıklı kız ve erkek gösterilir. "BU SENİN BUTANDIR" denir. Kız ve erkek habersiz olarak birbirlerini görmüşlerdir. Erkek, bâdenin tesirinde daha çok kalır. Her ikiside gördükleri sahnelerin ve bâdenin tesiri ile mest olup bayılır, butasını aldiktan sonra da kendilerinden geçerler. Bu baygınlık bir -iki gün kadar sürebilir. Bâde içme ve buta alma olayı, genellikle erkeği daha çok etkilemekte olup, âşikin ağızından köpükler gelir, abucksabuk şeyler söyler, sayıklar, gözlerini açıp etrafını kontrol edemez.

Ev halkı ile yakınlarını bir telâstır alır. Hasta için bir takım yollar aranır, çevreden yardım istenir. Bayın gencin etrafını dolduranlar, hastanın tavırlarına göre kendilerince birtakım teşhisler koyarlar. Herkes, farklı şeyler söyler. Yatan gencin ağızından köpüklerin çıktıığını gören etrafındakiler, bu gencin kudurduğunu dahi iddia ederler, etrafına zarar vereceğini ve öldürülmesi gerektiğini savunurlar.

Gencin hastalığının nedeni araştırılırken, bazı olumlu düşünceye sahip tecrübeli kişiler de hastalığın bedenî değil de ruhî ve aşk hastalığından olabileceğini belirtirler. Dolayısıyla, gencin hastalığının nedeninin tesbiti için çeşitli yöntemler denenir. Gence, saz çalınarak, uyandırılmaya çalışılır. Türlü seslerle

uyanmayan genç, sazin sesini duyunca, yavaş yavaş uyana-
rak çevresini kontrol etmeye başlar. Etrafindakilere
bakınır ve aralarında birini arar. Aradığı kişiyi
bulamayınca hem üzülür, hem de mahcuplaşır. Gencin bu
tavırları üzerine kecrübeli kişiler onun aşık olduğunu
anıtlar.

Konuşmayarak, sadece etrafını garip garip seyreden
gencin yanına gelen bazı kişiler, kendilerine derini
söylemesini, gerekli çarenin ve tedavinin yapılacağını
belirterek onu iknaya çalışırlarsa da netice alamazlar.
Ancak, gencin buta alarak, "Hak Aşığı" olduğu kanaati
kesinlik kazanır. Tüm ısrarlara rağmen konuşmamaktan
kaçınan genç, kendisine saz getirmelerini söyler. O
zamana kadar hiç saz çalmayan aşık sazi çalarak içinde
bulunduğu durumu ve duygularını bilişli, akıcı sözlerle
döktürür, buta aldığıni, bir güzele vurulduğunu şiirler-
le anlatır (10).

4.3.2. Aşıklarda Karşılaşma- Deyişme

Kendini iyi yetiştiren, güclülüğüne inanan bir saz
aşığı, kendine olan güvenini kazanmak, kendini ispatla-
yıp ün yapmak amacıyla ile bazı aşıklarla karşılaşma yapar.
Bu karşılaşmalarda belli kurallar olur ve karşılaşan

10) Salih ŞAHİN, Ozanlık Gelenekleri ve Doğu'lu Saz
Sairleri, Kars 1983, s.58-59

âşık, basamak halinde karşılaşarak, Üstad aşağı kadar gider. Öte yandan bir âşık, herhangi bir usta âşikla yaptığı karşılaşmada yenik düşünce, yeniden eline sazını alıp, onun karşısına çıkmaya utanır. Bu nedenledir ki, karşılaşmanın yeri ve zamanı çok önemlidir. Bazen,laşma yerinde tereddüt geçiren âşık, karşılaşmaya başlamadan, müsabakayı erteler.

Bir saz âşığı, adını sanını duyduğu âşikla karşılaşmak için ona; haber gönderir, hem ona hem de kendine fırsat verir. Karşılaşmayı kazanıp, üne kavuşmak isteyen kişi genellikle, Üstadın ayağına gider, bir şehirden başka bir şehrre günlerce yol gider ve onu bulur.

Karşılaşma yapacak iki âşık, büyükçe bir odada buluşurlar. Oda, meraklılarca tıklım tıklım doludur. Bu işi bilen 2-3 saz âşığı da, müsabakayı idare edip, gerekli yerlerde müdahale ederler. Sazlı-sözlü "NAZİRE" denen atışma başlar. Gelenekler gözönüne alınarak, ya önce söze yaşılı aşık başlar, ya da misafir olana söz hakkı verilir. Verilen ayak (kafiye) hedef alınarak söze başlayan âşık, muhatabına bir dörtlük söyle ve sorular sorarak cevap bekler. Karşılıklı soru cevap atışması sonunda cevabı veremeyen, istenen bulamayan âşık, yenilgiyi kabul edip, ortaya konan ödülu kaybettiği gibi, elindeki sazını da yenilgi delili olarak ortaya bırakır, gider. İrticalen (hazır-cevap) olan atışmada yenişemeyen âşikların arasına giren bir kişi onları kardeş ilân eder.

Yarışa giren âşiklar, karşılıklı sordukları soruları cevaplarken, ötekinde soru eklerler. Bu karşılaşmada sorulan bilmecə soru anında bulunmazsa, cevabın bulunması için 2-3 gün süre tanınır. Yeniden atışma başlar. Mutlaka birisi yenik düşer.

Sorulan soru ve bilmeceler, çevreyi ilgilendiren, dini bilgiler, önemli fikirler ve efsaneye dayanan sorular olup, bazen de MUAMMA denilen gizli bilgiler sorulur. Kutu içinde bir eşya, mendil içinde bir yazı gibi sırların bilinmesi istenir. Buna benzer atışmalarда, bâde için âşiklara, sıkıntılı anlarında pirleri yardım eder. Bu nedenle, yarış öncesinde bâde içmiş âşiklara, bâdenin tesirini azaltıp hile ile müsabakanın neticesini değiştirmeye de çalışanlar olur. Zamanımızın saz âşikları ise, yenip ötekinin sazını almadan ziyade, verilen ayakta ve istenen konuda kendi kültürlerini gösterip, irticalen güglülüklerini ispat ederler. Bu ozanlarımız, iki dudak arasına toplu iğne koyularak yapılan lebdeğmez (dudak değil) dalında da ayrı bir yarış yaparlar. Hazır cevap veremeyen tikanır kalır.

Sözü edilen bu yarışların hepsinde de, hazır cevap olduğundan, sanat değeri pek azdır. Çünkü, hecelerde düşüklük olur, anlamı kit ve boş sözlerden oluşabilmektedir (11).

Saz şairleri arasındaki karşılaşma ve deyişmeler 19. asırda İstanbul'da Tavukpazarındaki Aşık kahvelerinde yapıliyordu. 19. asırın meşhur saz şairlerinden Dertli İbrahim, Aşıklar kahvesinin tavanına asılan şairane bilmeceyi hallederek, o zaman saz şairlerinin reisliğini aldıktan sonra, ortaya onun kadar kuvvetli bir saz şairi çıktılığını pek bilmiyoruz. Zaten kendisi ile beraber o devirde aşık tarzının ustadları olan Bayburtlu Zihni, Erzurumlu Emrah ve Seyranî gibi birkaç şairden başka, bunlar arasında bir saz şairi'ni edebiyat kitapları da kaydetmediği gibi böyle bir şairden tam bir anlayışla ve bilişle bahsedene de tesadüf olunmuyor. Fakat bize öyle geliyor ki, Tanzimatla beraber, Divan Edebiyatı nasıl hararetini kaybetmiş ve daha sonra nasıl durmuşsa, aşık tarzı denilen saz şairi de yine Tanzimatla birlikte hayli gevşemiş ve biraz daha zaman geçince Tavukpazarındaki Aşık kahvelerinden, İstanbul'un çalgılı kahve denilen yerlerine sığınarak oralarda aslını muhafaza etmekle beraber şeklini az çok değiştirmek suretiyle 1919-1920 yıllarına kadar devam edebilmek imkânlarını bulmuştur (12).

Aşıklar arasındaki karşılaşmalar ve deyişmeler Çankırı'da da geleneksel olarak yapılmaktaydı. Çankırı Panayıri, Çankırı'ya altı saat mesafede Vilâyetin sınıkları (Yapraklı dağı)'nda her senenin Eylül ayında

12) Osman Cemal KAYGILI, İstanbul'da Semaî Kahveleri ve Meydan Şairleri, İstanbul 1937, s.5

ve ayın Bedir halinde bulunduğu zaman kurulurdu. Bu panayır Cuma namazını mütakip başlar, Pazar akşamına kadar iki buçuk gün kurulur; ertesi gün şehre nakil edilerek Salı gününden ertesi hafta Çarşamba akşamına kadar devam ederdi.

Dağda ki derme çatma dükkânlarının adedi resmi bir kayda nazaran 999 idi. Üzeri çam dallarıyla örtülü, etrafı bir iki tahta ile çevrili bu dükkânlardan çarşılardan vücuda gelirdi. Hint'den, Fas'dan, Misir'dan, Suriye'den, Acem'den ve Anadolu'nun her tarafından gelen tacirler, manifaturacı, itriyat ve baharat, kuyumcu, mucevheratçı, saraç, ayakkabıcı ve hatta esir ve cariye karşılıları vücuda getirirlerdi. Büyük miktarda hayvan alım satımı olurdu.

Panayırda koşan erbabi ticaretle beraber hokkabazlar, köçekler, orta oyuncuları, maskaralar gibi halkı eğlendirecek sanat erbabi da gelirlerdi ve bu meyanda bilhassa Saz Şairleri büyük尊重 görürlerdi. Buraya İslâm memlekelerinden, Anadolu ve Rumeli'den tacirlerle beraber Şairler de gelirler, Şiir mubadele ve müsabaka­sında bulunurlar, şöhretlerini etrafa yayarlardı. Şüphe­sizdir ki her tacir memleketine maddî kâr ile beraber bir kaç da yabancı veya Çankırılı Şairlerin şiirleri ile dönerdi.

Yerli şairlerle hariçten gelenler arasında muam'ma asmak, tekellümdede bulunmak, nazireler söylemek süreti

ile müsabakalar yapılmıştı. Kazanan şairler kendilerine ve memleketlerine şöhret temin ederlerdi.

Erzurumlu Emrah, Geredeli Dertli, Konya'lı Şem'î, Kalecikli Miratî, Everikli Seyranî, Tokatlı Nûrî, Beşiktaş'lı Kedayî, Bayburt'lu İrşadî, Giresun'da Meftun Fethi.... gibi aşıklar bu panayırlarda çalmışlar; Çankırılı Hürrem, Cünunî, Mefharî, Sabrî, Hayrî, Zahmî, Yâdî, Rindî gibi saz ve kalem şairleri ile çarpışmışlardır (13).

Aşık deyişmeleri ve "MUAMMA" asılması geleneğine, Çıldır'lı Aşık Şenlik ile Erzurum'lu Aşık İzanî'nın Ardahan'daki karşılaşmaları iyi bir örnektir.

Ermeni asıllı olduğu söylenen, ERzurum'lu Aşık İzanî, 93 muharebesi (1877-1878) sonunda Çarlık Rusyasına verilen Ardahan'a gider. Aşık Şenlik'de oraya çağırılır. Büyük bir kahvehanede karşılaşırlar. Kahvehane hincahinq dolar. Bazı devlet memurları ve din adamları da bulunur.

İzanî önceden yazılmış bulunan "MUAMMA" sini bir mendile bağlar, kahvehanenin tavanına asar. Ve bu muammayı gözmek üzere Aşık Şenlige üç gün mühlet verir. Şenlik, muammanın harf ve nokta sayısını sorar. İzanî,

13) Ahmet TALAT, Çankırı Sairleri, Çankırı 1930, s.6-8

bir kelimesini kasitli olarak fazla söyler. Şenlik bu muammayı çözmek için üçgün- üçgece uğraşır ve sonunda "KAVHANA OCAĞI" olarak yazılmış olan muammayı çözer.

Aşık Şenlik, bu muammayı çözünçeye kadar çok sıkıntilar çekmiş, Tanrıdan ve ona "HAK AŞIKLIĞI" yeteneğini veren "PIR" inden yardım istediği aşağıdaki deyişlerden anlaşılmaktadır;

Sıtkıle sen çağırıram adalet şahı bugün,
Şahların şahı sensen, sultanlar hanı bugün.
Teslim ettin dergâhından madenî mücevheri,
Güzel ismine harç edim, gevheri kâni bugün.

Çünkü gudretinden verdin Ya Râb bu aşkı mana
Dilimin ezberi budu, daima isnim ana.
Yüz tutmuşam dergâhına niyazım budu sana,
Ehli irfan meclisinde, bênd etme meni bugün.

Sefil Şenlik hikmetinden vakiftır âlamete,
Eyyub'u sen derde saldın, Yusuf'u zülümeye
Yunus'u bahri ummandan çıkardın selâmete,
Halil'i nardan hifzeden çağırıram seni bugün.

Bu iki aşık karşılıklı değişmeşe söyle başlıyorlar;

Aşık İzanî

Seninle iddiaya düştük, galmağaldan görüşak,
Bülbülün gahri gülistan, gonca gülden görüşak.
Tarigât Muhammediye, dürrü yekta kalebi,
Aktarıp ezber eyliyek hifzi dilden görüşak.

Aşık Şenlik

Arzedip durduk, ruberu yol erkândan görüşak,
İnci, mercan, yakut, zümrüt, gevher lâlden görüşak.
Mantıkî âlâ eşhastır; Molla Câmi, Farabî,
Zikrederek Gara Davud'u, İlmihal'den görüşak.

Aşık İzanî

Kendi nurundan yarattı, sıtkile kıldı nazar,
Küllü ondan halk olundu canlı, cinli ne ki var.
Yüz yirmi dört bin nebi, veli, mürsel, peygamber,
Dergâhta emrine muti o ahvaldan görüşak.

Aşık Şenlik

İptida tavus nurunun cümle nurdan pâki var,
Heft-i tamu, hest-i cinan semada eflâki var,
Buyurdu levkâke levlek künfâyekün çünki var,
İki mim, bir ha'ya müttesil ismi daldan görüşak.

Aşık İzanî

İzanî meydan içinde dalmak ister derine,
Muammanın meramını getirsene yerine.
Aşıklık ilmî deryadır, yetmek olmaz sırrına,
Aşk ile ummana daldık, bahri selden görüşak.

Aşık Şenlik

Şenlik'in zihni Eflâtun hifzi dürr-i ân midir,
Sıtkının seyahat güzarı, şehri Ardahan'midir.
Meramın muamma sormak, yoksa imtihanmidir,
Malum eyle o ahvalı hüb kemalden görüşak.

Aşık İzanî

İzanî'ym ben ser âlemi gezerem,
Hasım karşısında lisan bezerem.
Akıl bina eder mantık düzerem,
İlimde irfanda yolum var menim.

Aşık Şenlik

Men Şenlik'em yalvararam pirime,
Hakkin ismi ezber oluf dilime,
Allâh verdi yakam keşdi elime,
İndi senen galmağdım var menim.

Aşık İzanî

Al'Osman eline salmışam seda,
Ardahan şehrini yakacam oda.
Bir inci düşürdüm derya ummana,
Araki bulasan biçere Şenlik.

Aşık Şenlik

Eğer yaradanım bir fırsat verse,
Nuranî pirlerim imdadı gelse,
Yeddi gat yer altta bir nuğda olsa,
Arayıp bulucam Aşık İzanî

Aşık Şenlik

Senin o muamman hile cazidi,
Cehennem içinin garı buzudu.
Deniz kenarında balık izidi,
Arayıp bulmuşam Aşık İzanî

Aşık İzanî

Yedi gündür burda eyledim karar,
Elbet hasım olan dengini arar.
Kesemden, ziyade eyledim zarar,
Senden elli menat kesim isterem.

Aşık Şenlik

Sen söyledin tenzil eyledim nice,
Ağladı kadılar, müftüler hoca.
Müsade etmedin bize bir gece,
Gendime münasip hasım isterem.

Aşık İzanî

Çıldır sancağında âlâdan âlâ,
İzanî'ye hasım gelipsen böyle.
Eğer bilirsen ismini söyle
Yaradan yar olsun baba Şenliği.

Aşık Şenlik

Budur size GÜL Şenliğin muradı,
Nurani pirlerim rüyamda dedi.
"Kavhana Ocağı" okunur adı
Arayıp bulmuşam yazık İzanî

Aşık Şenliğin sert tutumu karşısında bakalım İzanî
daha neler söyledi;

Aşık İzanî

Gurbet elde büktün benim belimi,
Azrail pençenle aldın canımı.
Bir izin ver bana göster yolumu
Yaradan yar olsun baba Şenliği.

Çünkü kara ettin benim yüzümü,
Daima metheder söylerem sözünü.
Bağışla Allah'a gel ver sazımı,
Yaradan yar olsun baba Şenliği.

Çıldır Sancağı'ndan arz edip geldin,
Erzurumdan İstanbul'a nam saldın.
Eyvallah demişem sen usta oldun,
Yaradan yar olsun baba Şenliği.

Bu sözleri dinleyen Aşık Şenlik, İzanî'ye acır, sazını kendisine iade eder. Kazandığı ödülün yarısını da ona verir ve son sözlerine karşılık olarak şunları söyler :

Bir kümbet galkif havaya minaresi tüş durur,
Bir gemi dalif deryaya reisi yok boş durur.
Ona ummana gark etmek menim eski peşemdi,
Garşımızda görülecek yüzmin türlü iş durur.

Hayalı perişan aşık ne fitneyi feldesen,
Ağma hicap perdesini, tut yüzüne perde sen.
Aslanlar fetheden gönül indi ne hayaldasan?
Meclisimde meydan alan kör yapalak kuş durur.

Asılısına fırsat vermek ne hileyi-i şer imiş,
Sütü bozuk kimselerle konuşması zor imiş.
Sefil Şenlik gorktu kaçtı deyenler de var imiş,
Hani görünmez gözüme diplere sinmiş durur (14).

4.3.3. Erzincan Ozanlarından Atışma Konusu

Halk Ozanlarında genelde görülen sitemkâr atışmaların, bir amaca yönelik nitelik taşıdığı söylenebilir. Oysa, Erzincan Ozanlar'nda bu tür atışmalar, aşıklar için bir nevi müsabaka niteliğinde değildir. Ozanların, diğerleri gibi gezgincilik, yenişme ve karşılaşma duyguları hiçbir karşılık güdülmeden ayrıca muhatabı incitmeksizin, genelde ortaya konan bir başarı anlamındadır.

Atışma yapacak aşıkların, irticalen söyleme (*)
özelliklerinin çok kuvvetli olması gereklidir. Erzincan

(*) Hazırcevap, doğaçlama

14) Hasan KARTARI, Doğu Anadolu'da Aşık Edebiyatının Esasları, Ankara 1977, s.49-57

Ozanları'ndan Aşık Daimî, Aşık Davut Sularî ve Aşık Beyhanî'nın irticalleri çok kuvvetli idi. Yukarıda bahsedildiği gibi, bu ozanlar arasında yapılan atışma ve karşılaşmalar yenmek ve yenilmek için değil, sadece birbirlerinin hazırcevap durumlarını denemek içindi. Bir muhabbet ortamında, gayet dosthane bir şekilde yapılan bu atışmalarda, birbirlerinin onurlarını zedeleyecek herhangi bir davranışta bulunmamayı hedefleyerek, bunu sadece sanatsal bir düşünü ile ortaya koymayı yeşlerlerdi. Örneğin; Aşık Daimi ile Aşık Davut Sularî'nın birlikte bulundukları bir davette kendilerinden bir atışma yapılması ricasında bulunulmuş, aralarındaki atışma altı saat geçtiği halde, her nasilsa bitirilememiştir. Bunun üzerine, tarafların lebdeğmez (dudakdeğmez) kuralının uygulanması teklif edilmiş, bunu kabul eden âşıklardan Davut Sularî ilk dörtlüğüne şöyle başlamış;

Sularî'den sual etsen kâinatın işini
Görür secer er isteriz hakikat nakkasını
O diyarın sırrı şehrîmin nasını (halkını)
İnsan yüzünü gör dedi heşt (yedi)dükkânı zikrede-
rek.

Atışma sırası Aşık Daimî'ye geldiğinde söyle "Daimî'yim" diye başlayınca kelimenin içindeki "m" harfi dudakların birbirine değişmesine, dolayısıyla atışmayı bur suretle kaybetmesine neden olur.

Görüldüğü üzere, uzun süre atışan bu ozanlar, birbirlerine kırılmadan, gururlarını incitmeden, sadece şairliklerine yönelik olan niteliklerini ortaya koymanın kıvancı içindedirler.

Sonuç olarak, Erzincan Ozanları'nın atışmalarında yenmek ve yenilmek duygusu ön plânda değildir. "Dedelik" (*) adı verilen inanışları doğrultusunda "tevazu, turab olmak" (**) düşüncesi ağırlmaktadır. Bu olgu genelde alevî felsefesinin kendisi sayılır.

Dostluk, barış, insana sevgi ve saygı, birlik ve beraberlik gibi kuralların alevîliğinin temel öğeleri olduğu bilinir. Örneğin; "Gittim, falanca kişiyle karşılaşma yaptım ve yendim" gibi sözler, genelde, alevî kesimlerde hoş karşılanmayan davranışlardır. İnsana duyulan sevgi ve saygı, Aşık Daimî'nin aşağıdaki şiirinde açıkça görülmektedir.

Kâinatın aynasıyım
Mademki ben bir insanım
Halkın varlık deryasıyım
Mademki ben bir insanım

(*) Dede, Fatimatüz Zehra ile imam Ali'yyül Mürteza K.V.'den gelen evlatlar. Bunlara "Seyyid" denir. Anadolu'da "dede" denir. Din görevlisidir.

(**) Tevazu, Turab Olmak : Alçak gönüllülük, olgunluk.

İnsana Hak'ta hak insanda
Ariyorsan bak insanda
Hiç eksiklik yok insanda
Mademki ben bir insanım

Bunca temenni dilekler
Viz gelir çark-ı felekler
Bana eğilsin melekler
Mademki ben bir insanım

Tevrat'ı yazabilirim
İncil'i dizebilirim
Kuran'ı sevebilirim
Mademki ben bir insanım

Daimî'yim harap benim
Ayaklarda turap benim
Aşıklara sarap benim
Mademki ben bir insanım.

Aşık Daimî, birlik ve beraberlikle , her zaman
çehalete karşı çıkışmasını öğütleyen şiirlerinden birinde
şöyledir bahsetmiştir :

Eğer dostlar bir olmazsak
Sürüm sürüm sürünenrüz
Özü gerçek er olmazsak
Sürüm sürüm sürünenrüz

Daimi'ym merttir özüm
Mert olana yoktur sözüm
Uyduğunça behen gözüm
Sürüm sürüm sürünlürüz.

Alçak gönüllü ve turab olmayı anlatan bir şiirinde
şöyledemistiştir :

SANADA KALMAZ

Adem oğlu ne yüksekten uçarsın
Bu dünya yalandır, sanada kalmaz
Ecel gelir, ahır bir gün gögersin
Fakire, yoksula, hanada kalmaz.

Bir didar bulamaz yabanda gezer
Nefsine kul olup, hileler düzen
Hakka yarıyacak bir amel kazan
Çıkar gider bu rih, canada kalmaz.

Yaparsan gönül yap, etme virane
Kuyu kazma ol komşuya, yarene
Affetmekçün Hakka minnet, şarene
Artık ol şöhrete sanada kalmaz.

Bir can şerri, şeytan ile dolursa
Kişinin işine engel olursa
Bir zalim mazluma cefa kılırsa
Ol mazlumun ahi onda kalmaz.

Daimî'yim Şeriatta yol açsan
Tarikat babında irfana göçsen
Marifet, hakikat, libasın biçsen
Hep alem eyolur, fenada kalmaz.

Aşık Beyhanî'nin insanların eşit ve aynı haklara sahip olduğunu, birbirlerini hor görmemelerini anlatan bir şìiri :

Ademle Havvadır bizim soyumuz
Ben de senin gibi insanım insan
Orda halk olmuşuz, toprak köyümüz
Senin kardeşinim insanım insan

İnisimiz bırdır, dikimiz bırdır
Simamız aynıdır, hepimiz bırdır
Dalımız aynıdır, kökümüz bırdır
Ben de senin gibi insanım insan

Yükseklerden bakma, toprak değilim
Senin isyanına ortak değilim
Aynı cinsten geldim, hortlak değilim
Senin kardeşinim, insanım insan

Beyhanî tanımaz isyan hakkını
Allah bize vermiş imkan hakkını
İnsan isen tanı insan hakkını
Senin kardeşinim insanım insan.

İnsanlığı yücelten, öven bir başka şiri :

BEN BENİ BİLMEZDİM

Ben beni bilmeydim, eli kinardım
Meğer ilmim noksan imiş, bilmedim.
Ben insandan başka ilah arardım
Meğer kamil insan imiş, bilmedim.

Tüm vadiler gibi, sahralar gibi
Sıradağlar gibi, yaylalar gibi
Akan sular gibi, deryalar gibi
Cümle alem bir can imiş, bilmedim.

Daimî'ym benliğime kanardım
Ben beni görmezdim, eli kinardım
Kişiyi kendime düşman sanardım
Nevsim bana düşman imiş bilmedim.

Aşık Beyhanî'nın insanlığa öğüt ve tenkit yolundaki
bir şiri :

Şeyda bülbül gezme bahri yabanda
Bağında goncanı yar alır gider.
Kim ki hakikati bilse cihanda
Edepten erkandan tad alır gider.

Aşık iren terk eymeme tabını.
Elinden müş ettin zemzem abını,
Yada verme kalaylanmış kabını,
Kıymet bilmezlerden zad alır gider.

4.4. Aşık Makamları (Havaları)

Saz aşıklarımız, okudukları hikâye ve deyişlerinde, ezgi ile söylenen manzume ve koşmalarında belirli müzik kalıplarını kullanmaktadır. Bu belirli ozan ezgilerini; makam, hava, ağız diye adlandırmaktadırlar. Bilindiği gibi, Türk Halk Musikimizde makam yoktur. Ayak deyimi kullanılmaktadır. Ayak; dizi ve dizi içindeki seyri, ritmik yapıyı, aranağmeyi, üslüp ve tavrı, makamsal yapıyı kapsayan bir deyimdir (15).

Ozanlarımız bu kullandıkları belirli ozan ezgilerinin her birinin bir türkünün veya koşmanın ezgisi olmadığını, sayısız koşma veya ozan türküne uygulandığını belirtmektedirler. Bu ezgiler, kendi yetistikleri yörenin müzikleridir.

Sözgelimi bir Veysel, Azeri Ağzı, Zeybek, Konya tavrı, Trakya üslübunda ne saz çalğı ne türkü, deyiş

15) Nida TÜFEKÇİ, "Türk Halk Müziği Bilgileri" ders notları, 1991

söyledi. Ali İzzet'te öyle, Müdaimî, Gülistan, Cevlânî, Efkârî, Çobanoğlu, Aşık Daimî, Davut Sularî, Reyhanî, bu doğal kuralın dışına çıkamıyorlar.

Şu noktayı ısrarla belirtelim ki, âşığın makam olarak adlandırdığı ezgiler, Türk Sanat Müziğimizdeki makam tarifleri ile izah edilemiyor.

Aynı ezgi yapısı ve dizisi içinde olduğu halde değişik makam olarak söylenen ezgiler tespit ettik. Sözgelimi bir usul değişikliği aynı ezginin başka bir ad almasına neden oluyor.

Kars derlemelerinde Erzurumlu Aşık Yaşar Reyhanî'ının şalıp söylediği "Aşıklara Selâm" adlı deyişinin, müzik olarak aynısını, Bayburt'lu Recep Kırıcı; "Söleyim Bayburdun vasfi halini", Şarkışla'lı Ali İzzet ise; "dert satıyorum dert tüccarı oldum ben" sözleri ile başlayan deyişler olarak söylemişler (T.R.T. İstanbul Radyosu, T.H.M. Arşivi).

The image shows handwritten musical notation on three staves. The top staff uses a treble clef, the middle staff an alto clef, and the bottom staff a bass clef. The lyrics are written below each staff, corresponding to the notes. The lyrics are:

REÇEP - Söyle yombay bur dun vəs fi ha li dum ni ben
A. İZZET - Dertsə ti yom dert tuc ca ri ol dum go tur
REYHANI - Ben den a sık la re bir se lâm go tur

Ül ke de bu lun maz bir e sin Bay burt bir
Der da lan va ri sa ya ni ma gel sin ya
Söy le ku la gi na er kân da i se er

e sin Bay burt
ni ma gel sin
kân da i se

Bir başka olay;

Kangallı Aşık muhlis Akarsu ile bir gün muhabbet ediyor, saz çalıyor, türkü söylüyorduk. "Bunca çektilerim senin yüzünden" sözleri ile başlıyan bir koşma okudu. Ben de, sazıyla kendisine katıldım. Parçanın sonuna kadar, hiç şaşırmadan falso yapmadan rahatlıkla çalabildim.

Bu olmayacak bir şeydi. Zira insan yeni duyduğu bir türküyü, nasıl olur da bu derece uyumlu ve doğru icra edebilirdi. Zihnimden geçen bu düşünceler içinde iken, sözü edilen ezgiyi başka sözlerle bildiğimi hatırladım. Bu ezgi Veysel'in Kara Toprağı söylediği ezgi idi.

Dost dast diye nice nice si ne sa nil dim
Benim sa dık ya rim kara top rök dir.

Ben aşağıya sorular yöneltmeye başladım. Konuşma aynen şöyle idi (bu konuşmayı kasete aldım).

- Aşık Akarsu : Şimdi bu çaldığın parça, bana bir bir başkasının çalıp söylediğ이 bir türküyü hatırlattı. E... yani sen bunu yapmakla birhata mı ediyorsun diye düşündüm, kendi kendime.

- Hocam, değil. Biz de buna ayak derler ve biz bu ayağa çeşitli konulardaki sözleri işleriz. Aynı hava ile sözler söyleziz, eskiden beri de bu böyledir.

- Yani bu ayakla herhangi bir deyiş söyleyebilir misiniz?

- Tabii daha başka şey de söyleziz.

- Diyelim ki bu deyiş senindi. Eski yaşamış bir aşığıın deyişini de söyleyebilir misiniz?

- Tabii, onu da söyleziz, aynı ayakla.

Aşık Akarsu bir başka kezgi daha çaldı. Ben bu ezgiyi de biliyordum. Parçayı Kangal'ın Minare köyünden İbrahim Dede'den öğrendiğini, şah beyitte adı geçen Muslim'in Dede'nin babası olduğunu söyledi.

Bu ezgi ile Tercan'lı Aşık Davut Suları de bir deyiş okumuştu (T.R.T. İstanbul Radyosu T.H.M. Arşivi). Aşağıda notası yazılmıştır.

AKARSU - 1- Aşık lar da o lan ef kân
SULARI - 2- Dost bağından bir gon ca gül

1- Antar gi der artar gi der
2- Ala maz sin geri ge kil

1- Tutar yü Kü nüçav her den
2- İl mi à mil zâti kâ mil

SAZ — — — — — — — —

Yukarıdan beri verilen açıklamalar ve verilen örnekler, bize gösteriyor ki, aşıklar deyişlerini söylerken, yeni besteler yapmıyorlar. Yetişikleri yörelerin müzik tarz ve tavırları içinde kalarak sözlerini eski ezgiler üzerine döşüyorlar. Bu ezgisel yapıya bazı yörelerde makam, bazlarında ayak, bazlarında hava v.b. adlar verilmektedir. Bu olguyu atışma yapan aşıklarda daha açık seçik görüyoruz. İster 2 aşık atışının, ister 3,4,5,10 aşık. Bu sanatçılar aynı melodi üstüne sözlerini döşeyip, sırasını savmaktadır (16).

16) Nida TÜFEKÇİ, "Aşıklarda Müzik", II. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Konferansı Bildirileri, Cilt III., Ankara 1992, s.330-333.

Aşık havaları, adlarını şiir tür ve biçimlerinden, halk tarafından yaşadığı kabul edilen aşıklardan, deyişlerin sahibi aşıkların isimlerinden, yer ve etnik topluluk adlarından, hikâye kahramanlarından, deyişmelerden almıştır. Ayrıca çok bilinen aşık havalarından bazlarına bir başka yörede değişik bir isimle rastlanabilmektedir.

Günümüzde aşıklık geleneği, Kuzeydoğu Anadolu'da Erzurum-Kars ve yoresi ile Orta Anadolu'nun doğusu ve Doğu Anadolu'nun batısında kalan bazı kesimlerde sürdürmektedir. Kuzeydoğu Anadolu'da sürdürülen aşıklık geleneğinde usta malî söz ve müzikî özellikleri, usta-çırak ilişkisi içinde yaşatılmaya çalışılmaktadır. Erzurum-Kars ve yoresinde aşık ezgilerine aşık havaları, aşık makamları, saz havaları, saz makamları veya aşık haca vatları (hecevat) denir. Bilhassa Azéri etkisinde kalan yörenlerde ezgi kalıpları için makam terimi kullanılmaktadır. Ancak bu terimin, Klâsik Türk Musikisindeki makamlarla hiç bir ilgisinin bulunmadığını belirtmek gereklidir.

Kars yoresinde çalınıp söylenen makamların sayısı ile ilgili olarak araştırmacılar farklı tasniflere dayalı değişik rakamlar vermektedir. Bunlardan Karslı aşık Şeref Taşlıova'ya göre aşık makamı 157 olup şöyle tasnif edilmiştir : Ağır sesli divanî makamlar yirmibir, teknis makamları dört, güzelleme makamları on iki, orta ve ya-

nık sesli makamlar otuz üç, yanık sesli makamlar kırk yedi, yüksek sesle söylenen makamlar kırk.

Yine Kars'lı bir araştırmacı olan Fahrettin Kirzıoğlu'na göre ise bu sayı 216 olup, şu şekilde tasnif edilmiştir : Ağır havalar (ağırlama, uzun havalar) 120, orta havalar kırk, hafif (yüngü) havalar elli altı. Enser Aslan ise Kars yöresinde elli yedi aşık makamı tespit ederek bunları şöyle tespit etmiştir : Divanî makamlar yedi, yanık ve uzun makamlar otuz yedi, güzellikleme ve hareketli makamlar on üç.

Kars-Erzurum ve yöresi aşık havalarının belli başlıcaları şunlardır: Divanî güzellikleme, tecnis, Kerem havaları, muhammes, satranç, nasihat, yatiltma, taşlama, tekellüm, destan, deyiş, koçaklama, derbeder, hoş damak, zarıncı, civan öldüren, garibî, Sümmânî, erdiş, geraylı, cenkleme, yedekleme, şikeste, üç kollu beg usulü, çakışdırma, keşişoğlu, dübeyt, zincirleme, dudak değişmez, durnalar, semâyi, Köroğlu, Köroğlu güzelliklemesi, Köroğlu koçaklaması, yar havası, maya, sarı yıldız ve Türkmanî.

Daha ziyade Sivas, Tokat, Çorum, Malatya, Tunceli, Maraş, Muş ve yorelerinde sıkça rastlanan, bu yorelerin müsiki karekteri yanında üslûp ve tavır özelliğinden dolayı önem kazanan aşık havalarından biri deyişler, diğer adıyla aşıklamalardır. Deyiş (Aşıklama) kelimesi, profesyonel icracılar tarafından da kullanıldığı için

mahalli bir terim olma özelliğini zamanla kaybetmiştir. Deyiş, hemen her yöre aşığının saz eşliğinde söyledişi ezginin genel adı ise de bu terimle, yukarıda zikredilen yöre aşıklarının söyledişi ezgilere bir kimlik kazandırılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır (17).

4.5. Erzincan Ozan Ezgileri

Erzincan ve yöresinde uzun havalara "Maya" kırık havalara da "Deme" denilir. Aşık'tan birhavanın icrası istenildiğinde, "hele aşık bize bir deme, maya söyle" denirdi. Erzincan yöresi, ezilmişliğin simgesidir. İçinde her zaman bir burukluk vardır. Dert ve üzüntünün anlatımını, ozanlar, şairleriyle en iyi şekilde ortaya koymuşlardır. İnsan sevgisi, tabiat, gurbet, yiğitlik ve özlem v.b. duyguların hepsini deme ve mayalarında dile getirmişlerdir.

Silbis'li Salih ya da Erzincan'lı Salih diye de anılan ses sanatkârı Salih DÜNDAR (1908-1953)'dan alınan, Erzincan'ın en tanınmış uzun havalarından "Oğul kuleden gel kuleden", otantik tarziyla, usta saz ve ses sanatkârı olan Ali M. EKE'nin ağızından notaya alınıp, bir maya örneği olarak aşağıda sunulmuştur :

17) Süleyman ŞENEL, "Aşık Musikisi", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Şubat 1991, s.554-556

RESİ
ZİNCAN

AYNAK KİŞİ
İNCANLI SALİH DÜNDAR

-..66

KULEDEN GEL KULEDEN

(Uzun hava)

NOTAYA ALA
METİN E.

A handwritten musical score for 'Kuleden Gel Kuleden' featuring ten staves of music and lyrics. The music is in common time, with a key signature of one sharp (F#). The lyrics are written below each staff, corresponding to the notes. The score includes several melodic lines, some with eighth-note patterns and others with sixteenth-note patterns. Measure numbers (1, 2, 3) are placed above certain notes to indicate specific performance points. The lyrics are as follows:

He le o ğul - - - - - Kule - - - den gel - - -
ku - le - de - n (Saz - - -)
He le se si - - - - - n Al dime - - -
y ku le - de - n (Saz - - -) He le
senin oka sin po züne - - - - -
y Val la be ni
sa na - - - - - ku le de - - - n
(Saz) Ya rum be ni sa na ku
le - - - - - den

Erzincan Halk Ozanları, dertlerini, asırlar boyunca sazlarını çalarak söylemişlerdir. Sözgeliimi; Aşık Daimînin, buna ilişkin deme'lerinden bazıları şunlardır :

Bunca kahri bunca derdi
Mevlâm yalnız banamı verdi,
Ellermuradına erdi,
Gitti cananım gelmedi

Erisin dağların karı
Geçti ömrümün baharı
Ecel kapımı çalmadan
Durma gel gönlüün varı

Takatım yok yürümeye
Gettik cananı görmeye
Can başladı çürümeye
Yine cananım gelmedi

Erisin dagların karı
Geçti ömrümün baharı
Ecel kapımı çalmadan
Durma gel gonlümün varı

Geçti gitti vatanına yurduna
Dayanamam hasretine derdine
Uçurdum durnamı dağlar ardına
Felek bizi nazlı yordan ayırdı

Ara ver ara ver dağlar ara ver
Götür selâmımı nazlı yara ver

Benim gizli dərdim asla bilinmez
Akar gözüm yaşı birden silinmez
Ayrılık dərdine çare bulunmaz
Felek bizi nazlı yordan ayırdı

Ara ver ara ver dağlar ara ver
Götür selâmımı nazlı yara ver

Aşık Beyhanî'den bahse konu deme'lərinden bir kaç örnek verelim :

Beni dertlere bıraktın,
Ciğerimi nara yaktın,
Sendemi canından biktin,
Benim gibi benim gibi.

İlinizde yare varmı
Dertlilere çare varmı
Böyle bahti kare varmı
Benim gibi benim gibi.

Zalimlerin yarı varmı,
Mansursuzun dari varmı,
Beklediği biri varmı,
Benim gibi benim gibi.

Beyhanî'ym garip kaldım,
Açıldım sarardım soldum,
Kendine bir yarımi buldun,
Benim gibi benim gibi.

Düşünmeden niçin sevdim ben seni,
Dertlerim içinde dal gibi oldum.
Kırdın ümidi pırışan ettin,
Aktı gözyaşlarım sel gibi oldu.

Taze bir gül olsun dermek istemem,
Yeter bu çileye girmek istemem,
Seni başkasından sormak istemem,
Can dödikleri el gibi oldu.

Beyhanî'ym sakın gülme halime,
Hayatımı verdim tek bir teline,
Sen beni kaptırdın aşkın seline,
Eridi vucudum kül gibi oldu.

Yolumuz gurbete düştü,
Hazin hazin ağalar gönül,
Araya hasretlik girdi
Hazin hazin ağalar gönül.

Bumudur senin eserin,
Sinemi yaktı kederin,
Ölürsem olmaz haberin,
Garip garip ağlar gönül.

Beyhanî'ym budur halim
Yardan ayrı düştü yolum
Bu ayrılık bize zulüm
Garip garip ağlar gönül.

Erzincan Halk Ozanları, alevî felsefesinde yer alan İsa, Musa, Davut, Muhammet ve Ali'yi hak saymışlar, dört kitabı eserlerinde işlemişlerdir. Davut Sularî'nın bu konuya ilişkin deyişlerinden bir örnek verelim;

Çek katarı ben gelirem peşine
Ali meydanına da varalım hele
Merhametin yokmu da gözüm yaşına
Pire bağlı olup da duralım hele

Allahallahallah ta duralım hele
Allah birligine de varalım hele

Ey müminler gerçekte erler merhaba
Ey rahberler gerçekte pirler merhaba
Hazır dostlar hazırda gelin merhaba
Zakirler sazları da vuralım hele

Allah allah allah ta duralım hele
Allah birliğine de varalım hele

Aşk ile perişan da Davut Suları
Muhabbeti baldır da kendisi arı
Hazreti Ali'nin de sırrı Zülfikarı
İnkârın boynuna da vuralım hele

Allah allah allah ta duralım hele
Allah birliğine de varalım hele.

Aşık Daimî'nin bahse konu deyişlerinden bazıları
sunlardır :

Gönül pervanesi döner şavk ile
Cemalin şemine yandır sevdiğim.
Seni seven aşık gezer aşk ile
Sundur aşk meyinden kaldır sevdiğim.

Sevmişem yar seni can ile özden
Menzili maksuda eriştir tezden
Hüsnü didarını gizleme bizden
Aradan ricabı kaldır sevdiğim

Beyhudenin kabı boş olur, dolmaz
Muhabbe gulleri açılır solmaz
Senden ozge yadlar halinden bilmez
Derdime bir deva bildir sevdiğim.

Peyanım Muhammet Ali murteza
Yetiş imdadıma hey ehli kaza
Ol ruzi mahşerde çekirme ceza
Şaduman eyleyip güldür sevdalım.

Daimi'yim eder doğru rahımdan
Cüda kılma bizi ol dergahımdan
Sultan olan geçerkul günahımdan
Ezelden kurulmuş yoldur sevdiğim.

Ben müminim diye dava edersin
Canını canana verde gel dostum.
Bu bahri vahdete dalma dilersin
Muhabbet gülünü derde gel dostum.

Gönül musa olmuş, gezer Turunu
Seyreyledim dostum vechi nurunu
Dört kapıyla kırk makamın sırrını
Mürşidi kamilden sorda gel dostum.

Bülbül konmak için bir gonca bitir
Yanına murebbin al, bil egetir
Gönlün ikilikte, birliğe yetir
Sırrı hakikate erde gel dostum.

Mürşüdün nutkudur, meydanda ülfet
Güşeyle pendini, al hayri himmet
Ademdir cihanda en büyüğünimet
Fark edip özünü, görde gel dostum.

DAİMİ'ygim oldum bu aşka güftar
Cahilden pünhandır, bu sırrı esrar
Varıp bir can ile kıldınsa ikrar
İkrarında kadim durda gel dostum.

Aşık Beyhanî'de bu konuya ilgili bir deyişi söyledir

Dinleyin müminler dinleyin canlar,
Nefsine tapanlar aşık olamaz.
Aşıklar ismini istismar eden,
Benliğe kul kolor, sadık olamaz.

Hakkın birliğine gelmeyen kişi,
Ummeti Muhammet olmayan kişi,
Ali'yi Veli'yi bilmeyen kişi,
Yüzyıl namaz kilsa âbit olamaz.

Beyhani, derdini dile getirdi,
Hoşratın kem sözü beni bitirdi,
Nice sultanları ecel götürdü,
Hiç kimse dünyada sabit olamaz.

Deme ve Maya'lardan oluşan ozan ezgilerinin, Türk Sanat Müziğindeki "Hüseyini, Uşşak, Karciğar ve Saba makamlarının karşılıkları olduğu görülür. Bunları, Türk Halk Müziğindeki "Ayak" deyimi ile ifade edecek olursak; Yahyalı Kerem, Garip ayağındaki ezgiler çoğulukta, Düz Kerem ve Kalenderi ayağındakiler yok denecek kadar azdır.

Deme'lerde (Deyişlerde) adına "hayal" denilen bir saz figürü ezginin karar sesinde ve ara nağmelerde sıkça kullanılır. Bu figür ezgi içinde, bazan "küprü" olarak görevlendirilir. Karar sesinden bir buçuk ton peste genişleyen ve yine kodansa varan bu figürler deyişlerin arasındaki asıl gelenektir. Saz figürlerinin geleneksel kullanımındaki amaç ozanların okuyacakları sözlerin hatırlanmasına yardımcı olmaktadır. Figürlerin tekrarı sınırlı değildir. Usta bir saz ve ses sanatkârimiz olan Ali M.Eke'den alının "Hayal"ın çok kullanıldığı bir ezgi aşağıda verilmiştir.

ZİNCAN
MÖDEN ALINDIĞI
Lİ M. EKE

..: 75

NOTAYA AL
METİN E

Serbest ...

KARŞIMIZDA BÖLÜK BÖLÜK DEVELER

The musical score consists of eight staves of music for a single instrument, likely a saz (Turkish lute). The music is in common time (indicated by '7') and includes various rhythmic patterns such as eighth and sixteenth notes. The lyrics are written in parentheses under each staff, starting with 'Karşı mızda bölük bölük devele ... r SAZ [(Hayal ...)]' and ending with '... - - - -)' at the beginning of the first staff, followed by 'Karşı mızda bölük bölük devele ...' and so on through the staves.

Lyrics:

- Karşı mızda bölük bölük devele ... r SAZ [(Hayal ...)]
- [Hayal] Yükü ağır obn durmaz cabala ...
- r SAZ [(Hayal ...)] Ali ninzül fükari
- kes kindir babala ... r SAZ [Hayal ...] Bende bu yay
- dan saha gideri ... m SAZ [... - - - - Hayal - - - -]
- Bende bu yay la dan saha gideri ... m SAZ ... Bende bu yay
- la dan cana gideri ... m SAZ (- Hayal - - - -)

BÖLÜM 5.

ERZİNCAN HALK OZANLARININ ESERLERİNİN ANALİZİ

Bu bölümde, incelememiz dahilinde bulunan 26 adet ezgiyi ayrı ayrı yan bölüm numaralı ve başlıklarları altında inceleyeceğiz.

Ezgilerin her birisini bir bütün dahilinde, beş farklı bölüm halinde ele alarak; Ezgi Hakkında İlk Bilgiler (1.Kısım), Ezginin Söz Yapısı (II. Kısmı), Ezginin Ritmik Yapısı (III. Kısmı), Ezginin Melodik Yapısı (IV. Kısmı) ve Ezginin Biçim Analizi (V. Kısmı) şeklinde inceleyeceğiz.

Bu beş bölüm de kendi içerisinde küçük başlıklarla ifade edilerek, incelemenin daha anlaşılır olması düşülmüştür.

Ezginin incelenmesinde şu sıra dikkate alınmıştır ;

a) Ezgi Hakkında İlk Bilgiler : Adı, Yöresi, Derleyen, Derleme Tarihi, Kimden Alındığı, Seyir Özelliği ve Bölümleri.

b) Ezginin Söz Yapısı : Nazım Şekli, Sözleri, KUYAK Düzeni, Hece Curağı, Yöresel Terim ve Deyimler.

c) Ezginin Ritmik Yapısı : Usulü, Düzümü, Ölçü Sayısı, Süresi, Üslübu, Ritm Vuruluşu.

d) Ezginin Melodik Yapısı : Kadans, Donanınm, Ses Sahası, Dizisi ve Güçlüğünün porte üzerinde gösterilmesi. Kullanılan Aralıklar ve En Çok Kullanılan Motifler.

e) Ezginin Biçim Analizi : Periyot, Cümle ve Cümleciklerin gösterilmesi.

5.1. Erzincan Halk Ozanlarının Eserlerinin Biçim Analizi

Erzincan Ozanlarına ait ezgiler üzerinde, uygulamaya çalıştığımız biçim analizlerinde, ezgilerin notaları üzerindeki melodik-ritmik pasajlar, cümlecik, cümle ve periyot bazında tespit edilip, küçüklük-büyüklik, soru-cevap, farklı ifade gibi nitelikleri gözönüne alınarak simgelendirilmiş ve kümesel sonuçlar ortaya çıkarılmıştır. Tespit edilen cümlecikler x, y, α, β, k, l, m, n, o v.b. işaret ve harflerle, cümleler a, b, t..... v.b. küçük harflerler, periyotlar ise A, B, C ... v.b. büyük harflerle simgelendirilmiştir. Ezgide, anlam bütünlüğü olan en küçük pasajlara "cümlecik", en az iki veya daha fazla cümlecikten oluşan pasajlara "cümle", cümlelerin oluşturduğu bütünlere "periyot" denir. mantığıyla yaklaşılmıştır. Bir sıralama yapmak gerekirse küçükten büyüğe doğru şu formülü yazabiliriz :

Cümlecik + Cümle + Periyot

Cümleleri ifade eden küçük harflerin, sağ alt kısmındaki rakam, kaç tane cümlecik olduğunu gösterir. Örneğin; a , a cümlesinde 4 tane cümlecik olduğunu ifade eder ($a = x+y+k+1$).

Bir cümlecik, başka bir ölçüde, hiçbir farklılık olmaksızın aynen tekrar edilmişse, bunun ikiz cümlecik olduğunu belirtmek için, yine aynı şekil veya harf ile gösterilmiştir (Örneğin; x , y yine x' , y' olarak ifade edilmiştir).

Herhangi bir cümlecik, örneğin x veya α cümlesi gibi başka bir ölçüde çok ufak farklılıklarla tekrarlanmışsa, benzerlik olduğunu belirtmek için x' veya α' şeklinde gösterilmiştir.

**5.1.1. Düşünmeden Niçin Sevdim Ben Seni Ezgisi
Hakkında İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Düşünmeden Niçin Sevdim Ben Seni
Yöresi : ERZİNCAN
Derleyen : Hasan ENGİN
Derleme Tarihi : 09.12.1966
Kimden Alındığı : Aşık Beyhanî
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Düşünmeden niçin sevdim ben seni,	-a	4+7=11
Dertlerin içinde dal gibi oldum.	-b	6+5=11
Kırdın ümidi, perişan ettin,	-c	6+5=11
Aktı göz yaşlarım sel gibi oldu.	-d	6+5=11

Taze bir gül olsan dermek istemem, -e	6+5=11
Yeter bu çileye girmek istemem, -e	6+5=11
Seni başkasından sormak istemem, -e	6+5=11
Canan dediklerin el gibi oldu. -d	6+5=11
Beyhanî'yem sakın gülme halime, -f	4+7=11
Hayatımı verdim tek bir teline -f	6+5=11
Sen beni kaptırdın aşkın seline, -f	6+5=11
Eridi vücadum kül gibi oldu -d	6+5=11

Yöresel Terim ve Deyimler :

Dertlerin içinde dal
gibi olmak : Dertlerin kişiyi perişan etmesi.
Ümidini kırmak : Beklentilerin yok olması.
Aşkın seline kapılmak : Aşkın hayatı sürüklemesi.

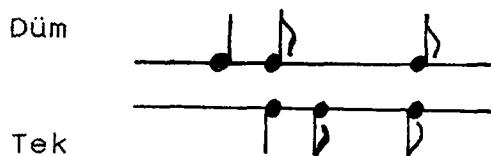
III. KISIM

Ezginin Ritmik Yapısı :

Usulü : 4/4'lük ana usulidür.
Ölçü Sayısı : 12
Süresi : $\text{♩} = 68$
Üslübu : Aşk ve sevgi duygularının işlendiği
ağır ve çoşkulu bir melodik yapı
ifade eder.

-80-

Ritm Vuruluşu :

IV. Kısım.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

DO-Mİ (Üçlü aralık), Sİ-RE (Üçlü aralık), RE-SOL
(Dörtlü aralık),

En Çok Kullanılan Motifler

Üçlü motif

Üçlü motif

Dörtlü motif

V. Kısım.

Ezginin Bicim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgeleştirilmesi;

Kümesel ifade : $A = Saz \left[(t_4) \right] + Soz \left[(a_4 + b_4) \right]$

simgesel Aşikim : $A = Saz \left[t_4(c+ç+d+e) \right] + Soz \left[a_4(x+y+x'+y') + b_4(c+ç+d'+e) \right]$

NOT : "t" saz cümlesinin tümünü ifade etmektedir. "c,ç,d,d',e" saz cümlesi olan "t" nin küçük cümlecikleridir. "t" nin cümleciklerinden olan d ve d' benzer cümleciklerdir.

ZİNCAN
mden Alındığı
şik BEYHANI
ine ($d=68$)

Sh: 82

HAŞAN ENGIN
Derleme Tarif
9.12.1966

DÜŞÜN MEDEN NİÇİN

The musical score consists of six staves of music for a single instrument, likely a Saz (Ottoman guitar). The key signature is B-flat major (two flats), and the time signature varies between common time and 6/8. The tempo is marked as $d=68$. The score includes lyrics in Ottoman Turkish, with some words written in cursive script above the notes. The lyrics are:

Saz (t) c
d e
Söz (6) x y
Düşün me den ni cin (Saz) Sev dim ben se ni (Saz)
x Dertleri ni cimde (Saz) dal gi bi oldu (Saz)
Söz (b) c
d1 Atti göz yaş la rim (Saz) sel gi bi oldu (Saz)
Atti göz yaş la rim (Saz) sel gi bi ol du (Saz)

5.1.2. Yolumuz Gurbete Düştü Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler

I. KISIM

Adı : Yolumuz Gurbete Düştü
Yöresi : ERZİNCAN
Derleyen : Hasan ENGİN
Derleme Tarihi : 14.12.1966
Kimden Alındığı : Aşık Beyhanî
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Yolumuz gurbete düştü	-a	3+5=8
Hazin hazin ağlar gönül	-b	4+4=8
Araya hasretlik girdi	-c	3+5=8
Hazin hazin ağlar gönül	-b	4+4=8

Bumudur senin eserin	-d	3+5=8
Sinemî yaktı kederin	-d	5+3=8
Ölürsem olmaz haberin	-d	3+5=8
Garip garip ağlar gönül	-b	4+4=8
Beyhanî'yem budur halim	-e	4+4=8
Yardan ayrı düştü yolum	-e	4+4=8
Bu ayrılık bize zulüm	-e	4+4=8
Garip garip ağlar gönül	-b	4+4=8

Yöresel Terim ve Deyimler :

Yolu gurbete düşmek : Ayrılmak.

Kaderin sineyi yakması : Üzüntüden yürgeğin yanması.

III. KİSM.

Ezginin Ritmik Yapısı :

Usulü : 4/4'lük ana usulidür.

Ölçü Sayısı : 24

Süresi : **d=52**

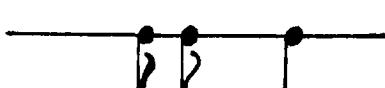
Üslûbu : Gurbet ve özgem duygularını içeren
ağır bir melodik yapı ifade eder.

Ritm Vuruluşu :

Düm

Tek

IV. Kısım.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

SOL-DO (Dörtlü aralık),
LA-DO (Üçlü aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

İkili motif

V. KİSİM.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgелendirilmesi;

Kümesel ifade : $A = S_{q_2} (t_8) + S^{\prime\prime}_2 (a_8 + b_8)$

Simgesel Aşılam : $A = S_{q_2} [t_8(c+\varsigma+d+e+f+g+h+i)] + S^{\prime\prime}_2 [a_8(x+y+z+y+p+y+z+y) + b_8(c+\varsigma+d+e+f+g+h+i)]$

NOT : Saz cumlesi "t" ile ifade edilmiş ve cümlecikler c, c, dv.b. harflerle gösterilmiştir. Söz cümlelerinden "b" cumlesi, melodik yapı bakımından saz cumlesi (t) ile aynıdır. farkı sadece sözlü olmasıdır. Bunun için "b" cumlesindeki vümlecikler, "t" cumlesindeki cümlecikleri ifade eden harflerle gösterilmiştir.

jen
HASAN ENGIN
Derleme Tar
15.12.1966

inden Alındığı
IK BEYHİMI
re = (d = 52)

YOLUMUZ GURBETE

Saz (t) c

yolu muz gur be te

düş tü Hazin hazin ağlar gönül yolu

(b)c muz gur bete düşü Hazin hazin ağlar gönül

Ara ya has ret lik f girdi Hazin hazin ağlar

h gönü l garip garip ağ lar gönül

dertli dertli ağ lar gö nül

**5.1.3. Beni Dertlere Bıraktın Ezgisi
Hakkında İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Beni Dertlere Bıraktın
Yöresi : ERZİNCAN
Derleyen : Hasan ENGİN
Derleme Tarihi : 15.12.1966
Kimden Alındığı : Aşık Beyhanî
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Beni dertlere bıraktın	-a	2+3+3=8
Ciğerimi nara yaktın	-a	4+4=8
Sendemi canından biktin	-a	3+3+2=8
Benim gibi benim gibi	-b	4+4=8

İlinizde yare varmı	-c	4+4=8
Dertlilere çare varmı	-c	4+4=8
Böyle bahtı kare varmı	-c	2+4+2=8
Benim gibi benim gibi	-b	4+4=8
Zalimlerin yarı varmı	-d	4+4=8
Mansursuzun dari varmı	-d	4+4=8
Beklediğin biri varmı	-d	4+4=8
Benim gibi benim gibi	-b	4+4=8
Beyhanî'zem garip kaldım	-e	4+4=8
Açıldım sarardım soldum	-e	3+3+2=8
Kendine bir yarı buldun	-e	3+3+2=8
Benim gibi benim gibi	-b	4+4=8

Yöresel Terim ve Deyimler :

- Ciğerini nara yakmak : Ciğerin ateşle yapması ve gözden yaş gelmesi.
- Bahtı kare : Talihsizlik, kişinin yüzünün gülmemesi.
- Mansursuzun dari olması : Beklenti, ümit.

III. Kısım.

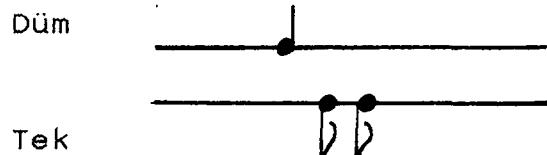
Ezginin Ritmik Yapısı :

- Usulü : 2/4'lük ana usuldür.
- Ölçü Sayısı : 16

Süresi : **d= 62**

Üslûbu : Çaresizlik ve üzüntünün anlatıldığı,
ağır bir melodik yapı ifade eder.

Ritm Vuruluşu :

IV. Kısım.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

Mİ-SOL (Üçlü aralık), DO-Mİ (Üçlü aralık), LA-DO
(Üçlü aralık), LA-FA (Altilı aralık), FA-LA (Üçlü aral-
ık).

En Çok Kullanılan Motifler

Üçlü motif

Üçlü motif

V. Kısım.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgeliendirilmesi;

Kümesel ifade : $A = Saz(t_7) + Söz(a_4+b_5)$

Simgesel açılım : $A = [t_7(c+d+e+f+g+h)] +$
 $Söz[a_4(x+y+z+s) + b_5(\alpha+\beta+\gamma+m+k)]$

NOT : "A" periyot'tur ve ezginin tümünü yanı saz ve söz bölümlerinin tümünü ifade eder.

zincan

den Alındığı

İSİK BEYHANı

e (d=62)

BENİ DERTLERE

HASAN ENÇ

Derleme Tar

15.12.196

Handwritten musical score for "Beni Dertlere" featuring five staves of music and lyrics. The score includes performance instructions like "Saz (T) c" and "(Saz - - -)" above the first staff, and "Söz (a) x" and "y" above the second staff. The lyrics are written below the music, corresponding to the notes. The tempo is marked as e (d=62).

Saz (T) c

(Saz - - -)

Söz (a) x

y

Be ni dert le re birak tin ci ğe ri mi na rayak

tin Sen de mi ca nin dan bik tin Benim gi bi

be nim gi bi

5.1.4. Sürüne Sürüne Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler

I. KISIM

Adı : Sürüne sürüne.
Yöresi : ERZİNCAN
Derleyen : Hasan ENGİN
Derleme Tarihi : 15.12.1966
Kimden Alındığı : Aşık Beyhanî
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Sürüne sürüne kapına geldim	-a	6+5=11
Halimdan bilecek yarım olsaydı	-b	6+5+11
Urganı boynunda durur gezerdim	-c	6+5=11
Dostun divanında yerim olsaydı.	-b	6+5=11
Sen ulu canansın bende kulunum	-d	6+5=11
Dilerim kimseye verme zulumun	-d	3+5+3=11
Eğer sen leylaysan bende Mecnunum	-d	6+5=11
Bir sahra köşede yerim olsaydı	-b	6+5=11

Beyhanî bilseydi derman olurdum	-e	6+5=11
Cevherim olsaydı kervan olurdum	-e	6+5=11
Elbette Mısır'a sultan olurdum	-e	6+5=11
Yusuf Kenan gibi sabrı̄m olsaydı.	-b	6+5=11

Yöresel Terim ve Deyimler :

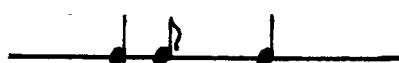
- Dostun divanında yeri olmak : Bir dost tarafından sevilmek.
Zulüm vermek : Cefa çektmek, ızdırap vermek.
Derman olmak : Derdine çare bulmak.

III. Kısım.

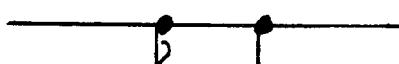
Ezginin Ritmik Yapısı :

- Usulü : 4/4'lük ana usulidür.
Ölçü Sayısı : 15
Süresi : $\text{♩} = 72$
Üslübu : Yalvarış ve yakarış duygularının ifade edildiği ağır karakterde bir melodik yapı içерir.
Ritm Vuruluşu :

Düm

Tek

IV. Kısım.

Ezginin Melodik Yapısı :

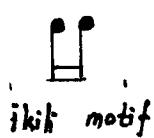
Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

Sİ-RE (Üçlü aralık), LA-DO (Üçlü aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

V. Kısım.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgелendirilmesi;

Kümesel ifade : $A = \mathcal{S}_{a_2}(t_3) + \mathcal{S}_{a''_2}(a_{12})$

simgesel açılım : $A = \mathcal{S}_{a_2} [t_3(c+s+d)] + \mathcal{S}_{a''_2} [a_{12}(x+y+z) + (x'+y'+z) + (x''+y+z) + (x'+y'+z)]$

NOT : a cümlesi içinde yer alan x, x', x'' birbirine benzer cümleciğidir.

ZİNCAN

İnden Alındığı
ÂŞIK BEYHANI

yen
HASAN ENGI
Derleme Tarzı
15.12.1961

Süre (d=72)

SÜRÜNE SÜRÜNE

Saz (t) c

Söz (q) x y

Sürü nesü rüne ka pi

x Halimdan bi le cek

y ya rim ol say di z ya rim ol say di x Mırgani boy nun da

y du run ge zer dim z du run ge zer dim Dostundi s. va nin da

ye rim ol say di ye rim ol say di

..

5.1.5. Kirpiklerini Ok Eyle Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler

I. KISIM

Adı : Kirpiklerini Ok Eyle
Yöresi : ERZİNCAN
Derleyen : Hasan ENGIN
Derleme Tarihi : 09.12.1966
Kimden Alındığı : Aşık Beyhanî
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Kirpiklerini ok eyle,	-a	5+3=8
Vur sineme öldür beni,	-b	4+4=8
Biktim dünyanın tadından	-c	2+3+3=8
Vur sineme öldür beni	-b	4+4=8

Yoktur aleme minnetim,	-d	5+3=8
İndinde varmı kıymetim,	-d	3+5=8
Eğer satmaksa niyetin,	-d	2+3+3=8
Vur sineme öldür beni.	-b	4+4=8
Bülbüller özlermiş gülü,	-e	3+5=8
Garibim beklerim yolu	-e	3+5=8
Unuttun Beyhanî kulu	-e	3+5=8
Vur sineme öldür beni	-b	4+4=8

Yöresel Terim ve Deyimler :

Sine : Vücut.
Minnet : İhtiyaç.
İndinde kıymeti olmak : Tarafından değeri bilinmek.

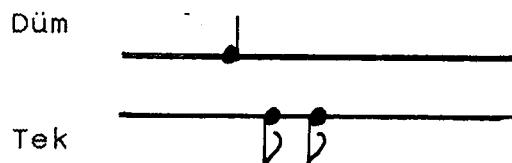
III. Kısım.

Ezginin Ritmik Yapısı :

Usulü : 2/4'lük ana usuldür.
Ölçü Sayısı : 26
Süresi : $d=64$
Üslübu : Ağır karakterli bir melodik yapı içerir.

-100-

Ritm Vuruluşu :

IV. Kısım.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüğünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

DO-Mİ (Üçlü aralık), Sİ-RE (Üçlü aralık), LA-DO
(Üçlü aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

ikili motif

üçlü motif

üçlü motif

dörtlü motif

V. KİSMI.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgelendirilmesi;

Kümesel ifade : $A = S_{\alpha 2} [(t_7 + S_4)] + S_{\alpha'' 2} [(a_4 + b_7 + a_4)]$

simgesel Açılım : $A = S_{\alpha 2} [t_7(c + \varsigma + d + e + f + g + h) + S_4(\alpha + \beta + \gamma + z)] + S_{\alpha'' 2} [a_4(\alpha + \beta + \gamma + z) + b_7(c' + \varsigma + d + e + f + g + h) + a_4(\alpha + \beta + \gamma + z)]$

NOT : Saz cümlesi ($t + S$) cümlelerinden meydana gelmiştir. Saz cümlesi, melodik olarak söz cümlesinden "b" ile aynıdır. Aradaki fark, yalnızca birinin sözlü olmasıdır. Bunun için "b" söz cümlesindeki cümlecikler, saz cümlelerindeki harflerle gösterilmiştir.

ZİNCAN

den Alındığı
Fistik Beyhani

KIRPIKLERİNİ OK EYLE

Derleyen
HASAN ENG
Derleme Ta
9.12.1966

İşre (d=64) Saz (4) c

The musical score consists of six staves of music for a single instrument, likely a zither or similar plucked instrument. The notation uses vertical stems and horizontal dashes to represent individual plucks. The first five staves are purely instrumental, with labels 'c', 'd', 'e', 'f', 'g', 'h', 'z', and 'x' above them, and 'Saz (4)' written above the first staff. The sixth staff begins with lyrics in Turkish: 'Kirpik le ri ni ok ey le d vursi ne me e öl dür be ni f Biktim dünya nin der din den vursi ne me öldür be ni öldür be ni öldürbe ni öldür be ni Biktim dünya nin tadın den vursi ne me öldür be ni'. The lyrics are written below the notes, with some words underlined.

**5.1.6. Ne Ağlarsın Benim Zülfü Siyahım
Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Ne Ağlarsın Benim Zülfü Siyahım.
Yöresi : ERZİNCAN
Derleyen : Mine YALÇIN
Derleme Tarihi : 03.02.1979
Kimden Alındığı : Aşık Daimî
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Ne ağlarsın benim zülfü siyahım	-a	4+7=11
Bu da gelir bu da geçer ağlama	-b	4+7+11
Göklere eriştî figanım ahım	-a	6+5=11
Bu da gelir,bu da geçer ağlama.	-b	4+7=11
Bir gülün çevresi dikendir hardır	-c	6+5=11
Bülbül har elinden ahile zardır	-c	6+5=11
Ne olsada kışın sonu bahardır	-c	7+4=11
Bu da gelir,bu da geçer ağlama.	-b	4+7=11

Daimî'yem her can ermez bu sırra	-d	4+7+11
Gerçek aşık olan erer onura	-d	6+5=11
Yusuf sabır ile vardi Misir'a	-d	6+5=11
Bu da gelir, bu da geçer ağlama.	-b	4+7=11

Yöresel Terim ve Deyimler :

Zülfü siyahım	: Siyah saçlım.
Figan	: Ağlamak, yakarmak.
Har	: Çirkinlik, kötülük.
Ah ile zar olmak	: Figan etmek, yakınmak.
Nur'a ermek	: Kâmilleşmek, kemaete gelmek.

III. Kısım.

Ezginin Ritmik Yapısı :

Usulü	: 5/8'lik birleşik usulidür.
Düzümü	: 2+3=5
Ölçü Sayısı	: 30
Süresi	: $\text{♩} = 92$
Üslübu	: Etkili ve duygulu ağır bir melodik yapı içerir.
Ritm Vuruluşu	: Düm
	Tek

IV. KİSMİ.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüğünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

DO-Mİ (Üçlü aralık), LA-DO (Üçlü aralık), Sİ-RE
(Üçlü aralık), Mİ-SOL (Üçlü aralık), RE-FA (Üçlü aralık)
LA-SOL (Yedili aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

ikili motif

ikili motif

Üçlü motif

V. KİSMİ.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgелendirilmesi;

Kümesel ifade : $A = (a_1 + b_6 + a_{13})$

Simgesel Açılım : $A = [a_1 (x+x'+y+m+m'+k+l+l'+t+s) + b_6 (\alpha+\alpha'+\beta+\gamma+\gamma'+z) + a_{13} (x''+x'''+v+x'+x'+y+m'+m''+k'+l''+l'''+t+s)]$

NOT : x, x', x'', x''' cümlecikleri arasında çok ufak farklar vardır.

DERLEYEN
MINE YALÇIN

YORESI
ERZINCAN
KİMDEN ALINDIĞI
ASIK DAİMİ
SURESİ : d=92

DERLEME TARİHİ
3.2.1979

NOTAYA ALAN
MINE YALÇIN

NE AğLARSIN BENİM ZÜLFÜ SİYAHIM

Handwritten musical score for the song "NE Ağlarsın Benim Zülfü Siyahım". The score consists of eight staves of music with various performance markings and lyrics.

Performance Markings:

- Saz (guitar) (a) x
- x'
- y
- m
- m'
- k
- l
- l'
- t
- s
- s'
- (b)
- NE Ağ LAR SIN BE NİM ZÜL FÜ SI YA HIM BU DA GE LİR BU DA GE CE
- z
- (a) x''
- x'''
- l
- AG LA MA
- x'
- x'
- j
- m'
- GÖK LE RE E RİS DI Fİ GA NİM A HIM BU DA GE LİR
- m''
- k'
- l''
- l'''
- BU DA GE ÇER AG LA MA BU DA GE LİR BU DA GE ÇER
- t
- s
- Saz
- A — G LA MA

Lyrics:

NE Ağ LAR SIN BE NİM ZÜL FÜ SI YA HIM BU DA GE LİR BU DA GE CE
AG LA MA
GÖK LE RE E RİS DI Fİ GA NİM A HIM BU DA GE LİR
BU DA GE ÇER AG LA MA BU DA GE LİR BU DA GE ÇER
A — G LA MA

**5.1.7. Geçti Gitti Vatanına Yurduna Ezgisi
Hakkında İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Geçti Gitti Vatanına Yurduna.
Yöresi : ERZİNCAN
Derleyen : Ali Rıza GÜNDÖĞDU
Derleme Tarihi : 22.01.1985
Kimden Alındığı : Aşık Daimî
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

Ezginin Sözleri **Uyak Düzeni** **Hece Durağı**

Geçti gitti vatanına yurduna	-a	4+7=11
Dayanamam hasretine derdine	-a	4+7+11
Uçurduğum durnamı dağlar ardına	-a	6+5=11
Felek bizi nazlı yordan ayırdı.	-b	4+7=11

Bağlantı

Ara ver ara ver dağlar ara ver	-c	6+5=11
Götür selâmımı nazlı yara ver	-c	6+5=11

Benim gizli derdim asla bilinmez	-d	6+5=11
Akar gözüm yaşı birden silinmez	-d	6+5=11
Ayrılık derdime çare bulunmaz	-d	6+5=11
Felek bizi nazlı yandan ayırdı.	-b	4+7=11

Bağlantı

Yaz gelir şenlenir yaylalar dağılar	-e	6+5=11
Bülbülün meskeni bahçeli bağlar	-e	6+5=11
Herkes muradına erdiği çağlar	-e	6+5=11
Felek bizi nazlı yandan ayırdı.	-b	4+7=11

Bağlantı

Yöresel Terim ve Deyimler :

Mesken : Kişinin bulunduğu yer, ikâmetgâh etiği yer.
Muradına ermek : Kavuşturmak.

III. Kısım.

Ezginin Ritmik Yapısı :

Usulü : 7/8'lik birleşik usuldür.
Düzümü : 3+2+2=7/8.
Ölçü Sayısı : 19
Süresi : $\text{♩} = 68$

-110-

Üslübu : Coşkulu ve ağır bir melodik yapı içerir.

Ritm Vuruluşu : Düm
Tek

IV. KİSİM.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve Güçlüsunün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

LA-DO (Uçlu aralık), LA-SOL (yedili aralık), MI-SOL (Üçlü aralık), FA-LA (Üçlü aralık).

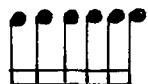
En Çok Kullanılan Motifler

Dörtlü motif

Dörtlü motif

Altılı motif

V. Kısım.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgeleştirilmesi;

Kümesel ifade : $A = (a_3 + b_{16})$

Simgesel Açılım : $A = [a_3(x+y+y') + b_{16}(\alpha+\beta+\gamma+z+t+k+l+m + \gamma' + z + p + z + t + k + l + m)]$

NOT : A periyodu söz cümleleri olan a+b cümlelerinden meydana gelmiştir.

YÖRESİ

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
AŞIK İSMAIL DAIMİ
SÜRESİ :

GEÇTİ GİTTİ VATANINAYURDUNA

NOTAYA ALAN
ATES KÖYOĞLU

The musical score consists of eight staves of music for a single instrument, likely a stringed instrument. The lyrics are written below each staff, corresponding to the notes. Various performance markings are placed above the notes, including:

- Söz (a)**: A marking with a circled 'a' above the first staff.
- y'**: A marking with a circled 'y'' above the second staff.
- b**: A marking with a circled 'b' above the third staff.
- f**: A marking with a circled 'f' above the fourth staff.
- z**: A marking with a circled 'z' above the fifth staff.
- t**: A marking with a circled 't' above the sixth staff.
- k**: A marking with a circled 'k' above the seventh staff.
- L**: A marking with a circled 'L' above the eighth staff.
- M**: A marking with a circled 'M' above the ninth staff.
- Y'**: A marking with a circled 'Y'' above the tenth staff.
- z**: A marking with a circled 'z' above the eleventh staff.
- t**: A marking with a circled 't' above the twelfth staff.
- k**: A marking with a circled 'k' above the thirteenth staff.
- L**: A marking with a circled 'L' above the fourteenth staff.
- m**: A marking with a circled 'm' above the fifteen staff.

lyrics:

GEÇTİ GIT Tİ VA TA NI NA YU R DU NA
E Y CA N YU R DU NA DAYA NA MAM HA S RE
Tİ NE DE R DI NE U ÇUR DUM DUR NA MI
DAĞ LA RAR DI NA FE LEK Bİ Zİ NAZ LI YAR DA NA YI R DI
YAR DA NA YI R DI A RAVE RA RA VER
DAĞ LA RA RA VER A RAVE RA RA VER DAĞ LA RA RA VER
GÖ TÜRSE LA MI MI NAZ LI YA RE VER NAZ LI YA RA VE R

İsmail Türk

**5.1.8. Dostun Bahçesine Bir Hoyrat Girmiş
Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Dostun Bahçesine Bir Hoyrat Girmiş.
Derleyen : İst. Rad. THM. Şb.
Derleme Tarihi : 08.09.1973
Kimden Alındığı : Aşık Daimî
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Dostun bahçesine bir hoyrat girmiş -a		6+5=11
Korudur hey benli dilber korudur -b		6+5+11
Gülünü dérerken dalını kırmış -a		6+5=11
Kurudur hey benli dilber kurudur -b		3+5+3=11
Bu meydanda serili dir postumuz -c		4+7=11
Çok şükür mevlâya gördük dostumuz -c		6+5=11
Bir gün kara toprak örter üstümüz -c		6+5=11
Çürüdür hey benli dilber çürüdür. -b		3+5+3=11

Abdal Pir Sultanım başından başlar -d	6+5=11
Eyileri korda kötüyü taşlar -d	6+5=11
Bin çiçekten bir kovana bal işler -d	4+7=11
Arıdır hey benli dilber arıdır. -b	3+5+3=11

Yöresel Terim ve Deyimler :

Hoyrat : Hırsız.

Korudur hey benli dilber korudur : O kişiden kendini
sakin.

III. Kısım.

Ezginin Ritmik Yapısı :

Usulü : 4/4'lik ana usuldür.

Ölçü Sayısı : 16.

Süresi : $d=66$

Üslübu : Ağır karakterli, vurgulu bir melodik
yapı ifadesi vardır.

Ritm Vurususu : Düm

Tek

IV. KİSMİ.

Ezginin Melodik Yapısı :

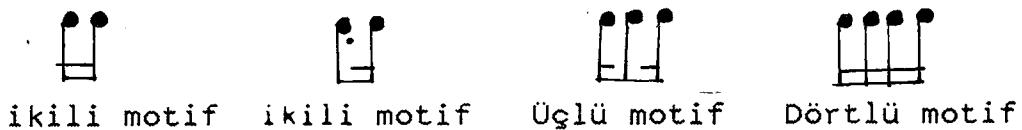
Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

LA-RE (Dörtlü aralık), SOL-DO (Dörtlü aralık), LA-
DO (Üçlü aralık), FA-LA (Üçlü aralık), LA-SOL (Yedili
aralık), MI-SOL (Üçlü aralık), DO-MI (Üçlü aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

V. KİSLİM.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgелendirilmesi;

Kümesel ifade : $A = S_{a_2}[(t_5)] + S_{a''_2}[(a_4)(b_2) + (a_2) + (b_3)]$

Simgesel Açılım : $A = S_{a_2}[ts(c+d+e+f+g)] + S_{a''_2}[a_4(x+y+x'+y) + b_2(\alpha+\beta) + a_2(z+k) + b_3(\delta+r+s)]$

NOT : Ezgi,, Saz cümlesi olan "t" ve söz cümleleri olan "a" ve "b" cümlelerinden meydana gelmektedir. "A" periyottur ve ezginin tümünü kapsar.

YÖRESİ:

KİMDEN ALINDIĞI:
ISMAİL DAIMİ
SÜRESİ: $\text{♩} = 66$

DOSTUN BAHÇESİNE BİR HOYRAT GİRMİŞ
(PİR SULTAN ABDAL' DAN DEYİŞ)

DERLEME TARİHİ:
8.9.1973NOTAYA ALAN:
YÜCEL PASMAKÇI

Söz (a) c

DOS TUN BAH ÇE Sİ NE YA
BU MEY DAN DA SE RI

R YAR BİR HOY RA T GI R MİŞ DOS TUN BA
Lİ DİR PO S TU MUZ BU MEY DA

H CE Sİ NE YA R YAR BİR HOY RA T GI R MİŞ
N DA SE RI Lİ DİR PO S TU MUZ

KO RU DU R HEY BEN Lİ BE N LI DİL BER KO RU DU
ÇOKSU KÜ R MEV LÂ YA GÖRDÜK DOS TU MU

R GÜLÜ NÜ DE RE R KEN
Z BİR GUN KA RA TO P RAK TO P RAK

DA LI NI Kİ R MİŞ KU RU DURHEY BEN Lİ BE N LI
ÖR TE RÜSTÜ MÜ Z CÜ RÜ DÜRHEY //

-2-

DOSTUN BAHÇESİNE BİR HOYRAT GİRMİŞ
(PİR SULTAN ABDAL'DAN DEYİŞ)

DİL BER KU RU DU R
" " ÇÜ RÜ DÜ R

CAN LAR KU RU DUR
" " ÇÜ RÜ DÜ R

yo yo

**5.1.9. Bir Seher Vaktinde Ezgisi Hakkında
İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Bir Seher Vaktinde
Yöresi : ERZİNCAN
Derleyen : T.R.T. İZMİR RADYOSU
Derleme Tarihi : 08.03.1984
Kimden Alındığı : Aşık Daimî
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

Ezginin Sözleri

Uyak Düzeni

Hece Durağı

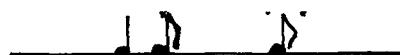
Bir seher vaktinde indim bağılara	-a	6+5=11
Öter şeyda bülbül gül yaralanır	-b	6+5+11
Bakmazmısın şu sinemde dağlara	-a	4+7=11
Derdimi dökmeye dil yaralanır	-b	6+5=11
Boş geçirmeyelim gel bu çağları	-c	6+5=11
Dolaşalım sahraları dağları	-c	4+7=11
Bir gün gazel döker ömrün bağıları	-c	6+5=11
Eser sam yelleri dal yaralanır	-b	6+5=11

Yöresel Terim ve Deyimler :

- Dili yarelenmek : Derdinin çok olması sebebiyle dilin izdirap çekmesi.
- Sine : Göğüs, kalp.
- Dalin yarelenmesi : Vücutun yıpranması.

III. Kısım.

Ezginin Ritmik Yapısı :

- Usulü : 4/4'lik ana usuldür.
- Ölçü Sayısı : 14.
- Süresi : $\text{d}=69$
- Üslubu : Ağır karekterli olan üzüntünün ön plânda olduğu melodik yapı söz konusudur.
- Ritm Vurususu : Düm
Tek

IV. Kısım.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve Güçlüsunün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

Mİ-SOL (Üçlü aralık), DO-Mİ (Üçlü aralık), Sİ-RE (Üçlü aralık), SOL-DO (Dörtlü aralık), LA-RE (Dörtlü aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

Üçlü motif

Dörtlü motif

Beşli motif

V. Kısım.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgeliendirilmesi;

-123-

Kümesel ifade : $A = (a_2) + (b_{12})$

Simgesel Aşılım : $A = [a_2(x+y) + b_{12}(\alpha+\beta+\gamma+
k+l+m+\alpha'+\beta'+\gamma'+k+l+m)]$

TÖRESİ
ERZİNCAN

GİMDEN ALINDIĞI
ŞIK DAIMI

ÜRESİ:

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN

BİR SEHER VAKTİNDE

= 69

A = Söz (a) X

The musical score consists of eight staves of music for voice and piano. The lyrics are written below each staff, corresponding to the vocal line. Performance markings such as 'A = Söz (a) X', 'Söz (b) & (c)', 'y', 'k', 'm', and 'l' are placed above specific staves or notes. The lyrics are as follows:

NR SE HER VAK TİN DE IN GEL DI M BAG ÇAĞ LA RA
NOS GE CIR ME YE LI M IN GEL DI BU M BAG ÇAĞ LA RA
Ö TER SEY DA BÜL BÜ L GÜL YA RE DAG LE NIR
DO LA SA LI M SAH RA LA RI DAĞ LA RI
BAK MAZ MI SI N SU SI NEM DE DAS LA RA
BİR GÜN GA ZE L DÖ KE R OM RÜ N BAG LA RI
DER Dİ MI DÖ K ME YE DİL YA RE LE NI R
E SER SAM YE L LE RI DAL YA RE LE NI R
BAK MAZ MI SIN SU SI NEM DE DAS LA RA
BİR GÜN GA ZEL DÖ KE R OM RÜ N BAG LA RI
DER Dİ MI DÖ K ME YE DİL YA RE LE NI R
E SER SAM YE L LE RI DAL YA RE LE NI R
DER Dİ MI DÖ K ME YE DİL YA RE LE NI R
E SER SAM YE L LE RI DAL YA RE LE NI R

**5.1.10. Ey Şahin Bakışlım Ezgisi Hakkında
İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Ey Şahin Bakışlım
Yöresi : TERCAN
Derleyen : Nida TÜFEKÇİ
Derleme Tarihi : 12.01.1976
Kimden Alındığı : (Aşık Daimî) İsmail AYDIN
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Yilda haramî çok engel arada	-a	6+5=11
Ayırma sevdigim demde sıradâ	-a	6+5+11
Özüm gider ama gönül burada	-a	6+5=11
Ne sen beni unut ne de ben seni	-b	6+5=11
Ta ezelden ezel sevdiğim sevginde	-c	6+3+3=12
Şu iki cihanda kevni mekânda	-c	6+5=11
Nizam başlarında ulu divanda	-c	6+5=11
Ne sen beni unut, ne de ben seni	-b	6+5=11

Kul Hüseynim eydir gül benzim soluk -d	6+3+2=11
Serimize yazılımıştır ayrılık -d	8+3=11
Vallahi sevdiğim gönüller birlik -d	6+5=11
Ne sen beni unut ne de ben seni -b	6+5=11

Yöresel Terim ve Deyimler :

Bülbül avazlı	: Güzel sesli.
Hüdey	: Hak, Tanrı.
Haramî	: Hırsız, soyguncu.
Dem	: Mist olmak.
Kevni Mekân	: Gizli mekân, gönül.
Nizam Başları	: Gerçekler meclisi.
Ulu Divan	: Hakkın huzuru.
Ser	: Baş.

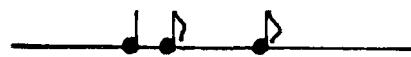
III. KİSİM.

Ezginin Ritmik Yapısı :

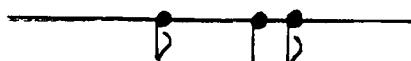
Usulü	: 4/4'lik ana usulidür.
Ölçü Sayısı	: 46
Süresi	: <i>J=130</i>
Üslûbu	: Coşkulu ve yürük bir melodik yapıdadır.

-127-

Ritm Vuruluşu : Düm

Tek

IV. KİSİM.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

SOL-Sİ (Üçlü aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

İkili motif

Üçlü motif

Dörtlü motif

V. KİSIM.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgелendirilmesi;

kümesel ifade : $A = S_{92} [(t_4 + y_3 + t_5)] + S_{02} [(a_4 + b_4 + a_3)]$

Simgesel Açılım : $A = S_{92} [t_4(x \%^3) + y_3(b+c+c) + t_5(x' + x \%^3)] + S_{02} [a_4(x+x'+x+x'') + b_4(y+z+z+v) + a_3(x''' + x'''' + x''')]$

NOT : Saz bölümü iki farklı cümleciği içerdığı için, cümleler t ve y ile gösterilmiştir. Söz bölümünde (%) işaretini ölçüyü aynen tekrarladığı için, aynı cümlecik tekrarı kadar belirtilmiştir.

DERLEYEN
NIDA TÜFEKÇİ

YÖRESİ
ERZINCAN-TERCAN
KİMDEN ALINDIĞI
(AŞIK DAİMİ)-İSMAIL AYDIN

EY ŞAHİN BAKIŞLIM
(DEM DEM- DEM GELDİ)
SEMAHI

ÖFLEME TARİHİ
12.1.1976

SÜRESİ :

SAZ *t* x

The musical score consists of ten staves of handwritten notation on five-line staff paper. The notation includes various note heads, stems, and rests. Several melodic lines are labeled with lowercase letters: 'x', 'y', 'b', 'c', 'c', 'x'', 'x', 'x', 'x''', 'z', 'z', 'y', 'q', 'x'''', 'x''', 'x', and '3'. The lyrics are written below the notes in two columns. The first column contains: 'BÜL SEV BÜL GİM A SEV GİN VАЗ LIM DE' and 'BİR KEV E NI LI ME SAZ KAN LIM'. The second column contains: 'EY SA TA HİN ZEL BA ZEL KİŞ DEN LIM E ZEL' and 'BİR SU İ LI KA DEH HAN LIM DA'. The third column contains: 'KAL U LU A HU Dİ HÜ LUM VAN LIM DA' and 'NE SEN BE NE DEY BEN DEY Nİ U NUT'. The fourth column contains: 'NE DE BEN SE Nİ HÜ DEY HÜ DEY HÜ DEY' and 'DEM DEM DEM DEM'. The score concludes with 'SAZ *t* x' and '3'.

NOTAYA ALAN
NIDA TÜFEKÇİ

Sahife 2.

b

VOL KUL DA HU HA RA SEY NIM MI COK EN GUL GEL BEN A ZIM RA SO DA LUK

x'

x

x'

x

x''

y

z

c

3

X

Y

X'''

X

X''''

X'''

S.TEKIN

**5.1.11. Ezel Bahar Olmayınca Ezgisi
Hakkında İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Ezel Bahar Olmayınca
Yöresi : TERCAN
Derleyen : İstanbul Radyosu
Derleme Tarihi : 21.01.1973
Kimden Alındığı : Aşık Daimî
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Ezel bahar olmayınca	-a	4+4=8
Kırmızı gül bitmezimiş	-b	4+4=8
Kırmızı gül bitmeyince	-a	4+4=8
Dörtli bülbül otmezimiş.	-b	4+4=8

Bülbül havaslı ötmeye	-c	3+5=8
Sarılıp güle yatmaya	-c	3+5=8
Bahçivan gülü satmaya	-c	3+5=8
Gül kadrini bilmezimiş.	-b	4+4=8
Bahçivan satma bu gülü	-d	3+5=8
Haramdır parası pulu	-d	3+5=8
Ağlatma dertli bülbülü	-d	3+5=8
Gözyasını silmezimiş	-b	4+4=8
Bülbül güle hayran olur	-e	4+4=8
Hayran olur seyran olur	-e	4+4=8
Bazı insan gafil olur	-e	4+4=8
Gafil arif olmaz imiş	-b	4+4=8
Şah Hatayım ölmeyince	-a	4+4=8
Tenim turab olmayınca	-a	4+4=8
Dost dosttan ayrılmayınca	-a	3+5=8
Dost kıymetin bilmezimiş.	-b	4+4=8

Yöresel Terim ve Deyimler :

- Ezel bahar olmayınca : Evveliyâtının güzelliklerle dolu olması.
- Kadrini Bilmek : Değerini bilmek.
- Gafil olmak : Boş bulunmak.
- Turab olmak : Alçak gönüllü, ezilen, kahır çekeni.

III. KİSİM.

Ezginin Ritmik Yapısı :

Usulü : 10/8'lik birleşik usuldür.

Düzümü : $3+3+2+2=10/8$

Ölçü Sayısı : 57

Süresi : $\text{♩} = 150$

Üslübu : Ağır ve vurguludur.

Ritm Vurususu :

IV. KİSİM.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

KADANS DONANIM SES SAHASI DIZI GÜÇLU

Kullanılan Aralık

Sİ-RE (Üçlü aralık), LA-RE (Dörtlü aralık), LA-DO (Üçlü aralık), RE-LA (Beşli aralık), LA-SOL (Yedili aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

İkili motif

Üçlü motif

Üçlü motif

V. Bölüm.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgелendirilmesi;

Kümesel ifade: $A = S_{01} \left[(t_4 + y_1 + t_1 + y_1 + t_4) \right] + S_{02} \left[(a_8 + b_3 + a_5 + b_3 + a_7 + b_3 + a_5 + b_2 + a_{10}) \right]$

Simgesel açılım : $A = S_{02} \left[t_4(x^{\frac{3}{2}}) + y_1(c) + t_1(x') + y_1(c') + t_4(x^{\frac{3}{2}}) \right] + S''_2 \left[a_8(x+y+x'+y+ x'+y+x'+y) + b_3(\alpha+\beta+\gamma) + a_5(y+x'+y+x'+y) + b_3(z+k+l) + a_7(y+x+y+x'+y+x'+y) + b_3(\alpha+\beta+\gamma) + a_5(y+x+y+x'+y) + b_2(\alpha'+\beta') + a_{10}(x''+y+x'+y+x'''+y+g+f+m+n) \right]$

NOT : Söz cümlesinden "a" cümlesiindeki "y" cümle-ciği başka ölçülerde birkaç kez aynı şekilde tekrarlanmıştır. Bunun için aynı harfle gösterilmiştir.

YÖRESİ
TERCAN

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI

AŞIK DAIMİ

SÜRESİ ♩ = 150

EZEL BAHAR OLMAYINCA
AĞIRLAMA

NOTAYA ALAN
YÜCEL PAŞMAKCI

The musical score consists of ten staves of music for a single instrument, likely a Saz (Ottoman Baglama). The score is in common time (indicated by '10') and uses a treble clef. The key signature is one sharp (F#). The music includes various performance markings such as 'SAZ (t)', 'X', 'c', 'x'', 'y', 'c''', 'saz...', 'x''', 'y', '(Saz...)', 'x''', 'y', '(Saz...)', 'x''', 'y', '(Saz...)', 'x''', 'y', '(Saz...)', 'x''', 'y', '(Saz...)', 'x''', 'y', '(Saz...)', and 'x'''. The lyrics are written below each staff, corresponding to the vocal line.

LYRICS:

- Staff 1: E ZEL BA HAR OL MA YIN CA
- Staff 2: KIR MI ZI GÜL BİT ME Zİ İ MİŞ
- Staff 3: KIR MI ZI GÜL BİT ME YIN CE
- Staff 4: DERT Lİ BÜL BÜL ÖT ME Zİ İ MİŞ
- Staff 5: BÜL BÜL HA VAS TI RÖT ME YE
- Staff 6: SA RI LIP GÜL LE YA TI MA YA
- Staff 7: BAH CI VAN GÜ LÜ SA TI MA YA

X' GÜL KAD RI NI BİL ME Zİ İ MİŞ
 BAH ÇI VAN SAT MA BU GÜ LÜ EY YAR EY YAR BAH ÇI VAN SAT MA BU
 GÜ LÜ HA RAM DIR PA RA SI PU LU (Saz)
 AG LAT MA DERT LI BÜL BÜ LÜ (Saz)
 GÖZ YA Sİ NI SİL ME Zİ İ MİŞ
 BÜL BÜL GÜ LE HAY RAN O LUR HAY RA NO LUR SEY RA NI
 O LUR (Saz) BA Zİ İN SAN GA Fİ LI
 O LUR (Saz) GA FIL A RİF OL MAZİ İ MİŞ
 SAH HA TA Yİ MÖL ME YİN CE TE NİM TU RA BOL MA
 YIN CA (Saz) DOST DOSTTAN AY RIL MA YIN CA (Saz)
 X''' DOST KİY ME TİN BİL ME Zİ İ MİŞ DOST DOSTTA NAY RIL MA
 YIN CA f (Saz) DOST KİY ME TİN BİL ME Zİ İ MİŞ

5.1.12. Bunca Kahrı Bunca Derdi Ezgisi
Hakkında İlk Bilgiler

I. KISIM

Adı : Bunca Kahrı Bunca Derdi
Yöresi : ERZİNCAN
Derleyen : Aşık Daimî
Notaya Alan : Kubilay DÖKMETAŞ
Notaya Alma Tarihi : 11.01.1991
Kimden Alındığı : Aşık Daimî
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Bunca kahrı bunca derdi	-a	4+4=8
Mevlâm yalnız banamı verdi	-a	4+5=9
Eyyen lunarıha enri	-a	2+6=8
Gitti cananım gelmedi.	-a	5+3=8
<u>Bağlantı</u>		

Erisin dağların karı	-b	3+5=8
Geçti ömrümün baharı	-b	5+3=8
Ecel kapımı çalmadan	-c	2+6=8
Durma gel gönlümün varı	-b	3+5=8
Takatım yok yürümeye	-d	4+4=8
Gettik canani görmeye	-d	2+6=8
Can başladı çürümeye	-d	4+4=8
Yine cananım gelmedi.	-a	2+6=8

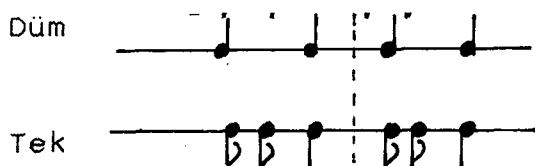
Yöresel Terim ve Deyimler :

- Muradına ermek : Sevgilisine kavuşmak.
Takati olmamak : Güçsüz kalmak.
Ecel : Ölüm.

III.Kısım..

Ezginin Ritmik Yapısı :

- Usulü : 4/4 'lük ana usulidir.
Ölçü Sayısı : 20
Süresi : **d= 66**
Üslübu : Ağırdır.
Ritm Vuruluşu :

IV. Kısım.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

LA-RE (Dörtlü aralık), RE-SOL (Dörtlü aralık), LA-DO (Üçlü aralık), LA-Mİ (Beşli aralık), Sİ-Mİ (Dörtlü aralık), Sİ-RE (Üçlü aralık), DO-Mİ (Üçlü aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

ikili motif

uçlü motif

uçlü motif

uçlü motif

V. Kısım.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgелendirilmesi;

Kümesel ifade : $A = [(t_4)] + S_{02}'' [(a_2 + b_4) + (t_4)]$

Simgesel açılım : $A = S_{02} [t_4(c+f+g+h)] + S_{02}'' [a_2(x+y) + b_4(\gamma+\beta+\delta+z) + t_4(c'+f'+g'+h')]$

incan

Âşik Caimi

ten Alındığı

k Dafmi

BUNCA KAHRI BUNCA DERDİ

Derleme Tarif

S92 $\frac{4}{4}$ C

$\frac{9}{8}$

$\frac{10}{8}$ $\frac{9}{8}$ X

Bunca kahri bunca der di

Mevlâm yalnız bana mı ver di Eller mura di - na - er - di

Gitti cana nim gel me - di Eller mura di - na er - di

Gitti cana nim gel medi E ri sindap la rin ka - ri

G^1 Gitti ömrü mün - baha - ri E cel (ölüm) kapı - mi calma - dan

Durma gel gün lümün va - ri.

**5.1.13. Aşıklar Neylesin Seni Ezgisi
Hakkında İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Aşıklar Neylesin Seni
Yöresi : TERCAN
Derleyen : Muzaffer SARISÖZEN
Kimden Alındığı : Aşık Daimî
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Aşıklar neylesin seni	-a	3+5=8
Bir ismin var yalan dünya	-b	4+4=8
Haramiler kol kol olsun	-c	4+4=8
Etsin seni talan dünya	-b	4+4=8
Yaş ağaçları kuruttun	-d	5+3=8
Bunca canları çürüttün	-b	5+3=8
Eline geçeni yuttun	-d	6+2=8
Dev ejderha yılan dünya	-b	4+4=8

Daimî konan göçüyor	-e	3+5=8
Bahar geldi gül açıyor	-e	4+4=8
Çirkin güzelden kaçıyor	-e	2+6=8
Kargalara kalan dünya	-b	4+4=8

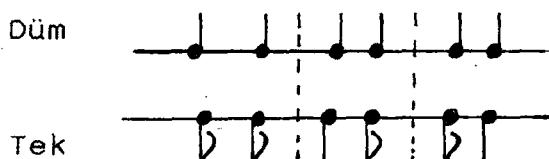
Yöresel Terim ve Deyimler :

Talan etmek : Tahrip etmek, dağıtmak, götürmek.
Haramî : Hırsız.

III.Kısım.

Ezginin Ritmik Yapısı :

Usulü : 20/8 'lik karma usuldür.
Düzümü : $(3+3) + (2+2+3) + (3+2+2) = 20/8$
Ölçü Sayısı : 26
Süresi : $\text{♩} = 224$
Üslûbu : Ağır karakterdedir.
Ritm Vuruluşu :

IV. Kısım.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

DO-Mİ (Üçyü aralık), DO-SOL (Beşli aralık), Sİ-RE
(Üçlü aralık), MI-SOL (Üçlü aralık), RE-SOL (Dörtlü
aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

İkili motif

Üçlü motif

V. KİSMI.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgelenmesi;

Kümesel ifade : $A = S_{a2}(t_2) + S''_{a2}(a_6) + S_{a2}(t_4) +$
 $S''_{a2}(a_4) + S_{a2}(t_4) + S''_{a2}(a_6)$

Simgesel açılım : $A = S_{a2}[t_2(x \cdot)] + S''_{a2}[a_6(x' + x +$
 $x'' + x + x''' + x)] + S_{a2}[t_4(x + x + x'''' + x''')] + S''_{a2}[a_4(x +$
 $x + x''' + x)] + S_{a2}[t_4(x + x + x'''' + x''')] + S''_{a2}[a_6(x +$
 $x + x'''' + x + x''' + x)]$

NOT : "A" söz cümlesiindeki x cümlesi çok küçük değişikliklerle başka ölçülerde yine tekrarlanmıştır. Bunun için x, x', x'', x''', x'''' olarak gösterilmiştir.

YÖRESİ
TERCAN

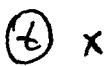
KİMDEN ALINDIĞI
AŞIK DAIMI

DERLEME TARİHİ
15. 3. 1962

AŞIKLAR NEYLESİN SENİ

SÜRE:

(♩ = 224)

(SAZ.....)

SÖZ
1 (♩ = 224) X'

A ŞIK LAR NEY
(SAZ.....)

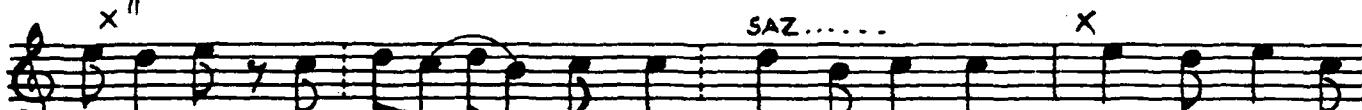

LE SIN SE NI BİR İS MİN VAR YA LAN DÜN YA'

X''

SAZ.....

X

A ŞIK LAR NEY LE SIN SE NI BİR İS MİN VAR

(SAZ.....) X'''

YA LAN DÜN YA HA RA Mİ LER KOL KOL OL SUN

(SAZ.....) X

(SAZ.....)

ET SIN SE NI TA LAN DÜN YA

SAZ. X

X''''

X''''

(SAZ.....)

YAS A GAC LA RI KU RUT DUN

(SAZ.....)

X'''

BUN CA CAN LA RI CÜ RÜT DUN E' LI NE SE

(SAZ.....) X

(SAZ.....)

CE NI YUT DUN

DEY EI DER HA YI LAN DUN - Y A

AŞIKLAR NEYLESİN SENİ
(Sehite:2)

(SAZ) X

X / / / / /

X / / / / /

DA İ Mİ KO NAN GÖ ÇÜ YÓR

(SAZ) X

BA HAR GEL Dİ GÜ LA CI YOR

CİR KİN GÜ ZEL DEN KA

(SAZ) X

KAR GA LA RA KA LAN DÜN YA

X / / / / /

CİR KİN GÜ ZEL DEN KA

KAR GA LA RA KA LAN DÜN YA

**5.1.14. Bir Yiğit Gurbete Gitse
Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Bir Yiğit Gurbete Gitse
Yöresi : ERZİNCAN
Derleyen : İstanbul Radyosu THM. Şb.
Derleme Tarihi : 31.05.1976
Kimden Alındığı : Aşık Davut Suları
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Bir yiğit gurbete gitse	-a	3+5=8
Gör başına neler gelir	-b	4+4=8
Sılası fikrine düşse	-a	3+5=8
Yaş gözüne dolar gelir.	-b	4+4=8
Gudretten çekilmiş gaşlar	-c	3+5=8
Didemden akittım yaşlar	-c	3+5=8
Yuvasın terkiden kuşlar	-c	3+5=8
Yuvam diyer döner gelir.	-b	4+4=8

Emrahım der selvi boyun	-d	4+4=8
Huri melekmidir soyun	-d	6+2=8
Sürüden ayrılan koyun	-d	6+2=8
Kuzum diyer meler gelir.	-b	4+4=8

Yöresel Terim ve Deyimler :

Sılası fikrine düşmek : Özlemek.

Gaşları gudretten çekilmek : Tanrı nuru.

Didem : Göz.

III.Kısım.

Ezginin Ritmik Yapısı :

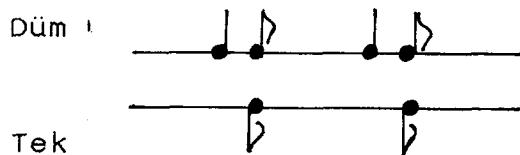
Usulü : 4/4 'lük ana usuldür.

Ölçü sayısı : 59

Süresi : ♩ = 60

Üslübu : Ağır karakterde bir melodik yapı
ihtiva eder.

Ritm Vuruluşu :

IV. KİSIM.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

Sİ-RE (Üçlü aralık), RE-SOL (Dörtlü aralık), DO-Mİ
(Üçlü aralık), SOL-Sİ (Üçlü aralık), LA-SOL (Yedili
aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

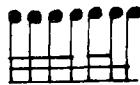
üçlü motif

üçlü motif

dörtlü motif

yedili motif

V. Kısım.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgелendirilmesi;

Kümesel ifade : $A = S_{q2}(t_8) + S_{\bar{o}2}(q_8) + S_{q2}(t_8) + S_{\bar{o}2}(b_3 + q_{10}) + S_{q2}(t_8) + S_{\bar{o}2}(b_3 + q_{11})$

Simgesel ifade : $A = S_{q2} \left[t_8(c + \zeta + d + e + c'' + c' + d + e') \right] + S_{\bar{o}2} \left[q_8(x + y + z + k + l + m + n + e') \right] + S_{q2} \left[t_8(c''' + c' + d' + e'' + c'' + c' + d + e'') \right] + S_{\bar{o}2} \left[b_3(\alpha + \beta + \gamma) + q_{10}(l' + L' + l'' + y' + L'' + s + L'' + y'' + r + e'') \right] + S_{q2} \left[t_8(c''' + c' + d + e''' + c'' + c' + d + e') \right] + S_{\bar{o}2} \left[b_3(\alpha' + \beta + \gamma) + q_{11}(L'' + L''' + L'''' + y'' + n' + v + x' + y'' + L'''' + e'' + u) \right]$

si

BİR YİĞİT GURBETE DÜSSE

(Ercişli Emrahtan)

EN ALINDIGI
ANLI DAVUT SULARI

DERLEME TARİHİ
31.5.1976

NOTAYA ALAN
YÜCEL PASMAKÇI

si : ♩ = 60

SAR (♩) C

-2-

BİR YİĞİT GURBETE DÜSSE

SE ----- YAS GÖ ZÜ NE DO LAR

SAZ (t) c''' c'

GE LIR

d' e''

c'' c'

d e'' (b) & GUDRET

TEN ÇE KİL MI

γ β

s GA Sı LAR (g) l' C di DEM

DEN A KIT TIM YA. Sı

-3-

BİR YİĞİT GURBETE DÜSSE

Handwritten musical score for a single melodic line, likely for voice or instrument. The score consists of five staves, each with a different dynamic marking above it:

- Staff 1: *c''* (measures 1-4)
- Staff 2: *l'''* (measures 1-4)
- Staff 3: *s* (measures 1-4)
- Staff 4: *y''* (measures 1-4), *r* (measure 5), *c'''* (measure 6)
- Staff 5: *e''* (measures 1-4), *c''* (measures 5-6)
- Staff 6: *c'* (measures 1-2), *d* (measures 3-4), *e'* (measures 5-6)

The lyrics are written below the staves:

Staff 1: LAR ----- YU VA SIN TER Kİ DEN

Staff 2: KUŞ LAR ----- YU VAM DI YE R

Staff 3: DÖ NER GE LİR ----- YU VA SIN

Staff 4: TER Kİ DEN KUŞ LAR ----- YU. VAM

Staff 5: di YER DÖ NER GE LİR

Staff 6: (Measures 5-6) Saz. (6) *c'''*

A pink shaded area covers the notes in measure 5 of Staff 4 and measure 5 of Staff 5.

-4-
BİR YİĞİT GURBEDE DÜSSE

The musical score consists of eight staves of handwritten notation on five-line staff paper. The notation includes various note heads (dots, crosses, squares) and stems, with some notes having horizontal dashes below them. Performance markings are written above the staves, including 'x'', 'y', 'z', 'L''', 'L''', 'L'''', 'r'', 'v', 'x''', 'y''', 'z''', 'e''', and 'D.'. The lyrics are written below each staff, corresponding to the notes. The key signature changes between staves, indicated by 'F#', 'G', 'A', 'B', and 'C#'. The time signature is mostly common time.

EMRA HIM DER SEL Vİ

BO YUN HU Rİ

ME LE K MI DIR SO YUN

SÜ RÜ DE N AY RI LAN KO

YUN KU ZUM Dİ YE R ME LER

GE LİR SÜ RÜ DEN AY RI LAN

KO YU N KUZUM Dİ

YER ME LER GE LİR

**5.1.15. Ey Hamamcı Bu Hamama Güzellerden Kim Geldi
Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Ey Hamamcı Bu Hamama Güzellerden
Kim Geldi.
Yöresi : TERCAN
Derleyen : T.R.T.
Derleme Tarihi : 1975
Kimden Alındığı : Aşık Davut Suları
Seyir Özelliği : Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Serbest

Ezginin Sözleri

Uyak Düzeni

Hece Durağı

Ey hamamcı bu hamama güzellerden

kim geldi, -a 8+7=15

İnce belli dudu dilli şeker

hallı yar geldi, -a 8+7=15

Bağlantı

Al hangeri çal sineme -b 4+4=8

Gör sinemde neler var -c 4+3=7

Hamamın göbek taşına üç gelin
bir kız geldi, -a 8+7=15
Hamamın kubbesini hoş bir
sedadır aldı, -a 7+7=14

Bağlantı

Al hançeri çal sineme -b 4+4=8
Gör sinemde neler var -c 4+3=7

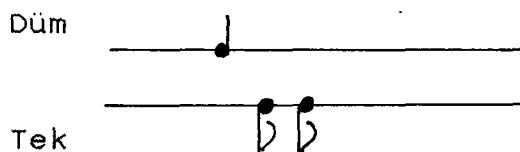
Yöresel Terim ve Deyimler :

Dudu dilli : Tatlı dilli.
Şeker halli : Tatlı.
Hançeri sineye çalmak : Bıçağı göğüse saplamak.

III.Kısım.

Ezginin Ritmik Yapısı :

Usulü : 2/4 'lük ana usuldür.
Ölçü sayısı : 35
Süresi : $\text{d}=68$
Üslübu : Ağır karakterli, coşkun anlatımlı bir
melodik yapı ifade eder.
Ritm Vuruluşu :

IV. KİSİM.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

DO-Mİ (Üçlü aralık), RE-FA (Üçlü aralık), Sİ-RE
(Üçlü aralık), LA-RE (Dörtlü aralık), SOL- Sİ (Üçlü
aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

ikili motif

üçlü motif

dörtlü motif

V. Kısım.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgelendirilmesi;

Kümesel ifade : $A = S_{\alpha_2} [(t_5 + z_7)] + S_{\alpha'_2} [(a_{14} + b_2 + a_7)]$

Simgesel açılım : $A = S_{\alpha_2} [t_5(c + \varsigma + \varsigma + \varsigma + d) + z_7(p + p' \% + r + s + s + k)] + S_{\alpha'_2} [a_{14}(c + \varsigma + x + y + l + \varsigma' + x + y + p' + p'' + m + n + o + r) + b_2(\alpha + \alpha') + a_7(y' + p'' + u + v + n' + o' + w)]$

DERLEYEN
TRY

YÖRESİ
TERCAN

KİMÇEN ALINDIĞI AŞIK DAVUT SULARI SÜRESİ .

EY HAMAMCI BU HAMAMA
GÜZELLERDEN KİM GELDİ
(-TAİYAH-)

DERLEME TARİHİ
1975

NOTAYA ALAN
NIDA TUFEKCI

Saz (t) c

d (zp) p' s k

s' (c) g' x

y l

ki m ge l di ey ha ma ci
ki z ge l di ha ma min go

x y

bu ha be k ta ma ma gü ze l le r den
be kta si na uc ge li n bir ki m ge l

p' p''

di di in ce bel li du du dil li
ha ma min gök kubbe si ni

m n o

se ker ha l li ya r ge l di ya
hos bir se da xi ra l di ya
ya

r sol (b) x q'

r yar ya r ya r ya r ya r

EY HAMAMCI BU HAMAMA GÜZELLERDEN KİM GELDİ
(Sahile 2)

A handwritten musical score for voice and piano. The vocal line is written on three staves, each with lyrics below it. The piano accompaniment is indicated by various dynamic markings (p, f, ff) and rhythmic patterns. The vocal parts include melodic lines with grace notes and sustained notes.

Y' p II U

YA R YA R AL HAN CE RI N CA L SI

V n'

NE ME GÖR Sİ NE M DE NE LE R VA R

O' W uyscl

YA R YA R

**5.1.16. Çoktan Beri Yollarını Gözlerim
Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Çoktan Beri Yollarını Gözlerim
Yöresi : ERZİNCAN
Derleyen : Ali Ekber ÇİÇEK
Derleme Tarihi : 13.12.1979
Kimden Alındığı : Aşık Davut Sularî
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Çoktan béri yollarını gözlerim	-a	4+7=11
Gönlümün ziyası dost sefa geldin	-b	6+5+11
Şu garip gönlümun bağı bostanı	-c	6+5=11
Ayva ile turunc nar sefa geldin	-b	6+5=11
Yoksa karşımızda oturanmısın	-d	6+5=11
Serimi sevdaya yetirenmısın	-d	6+5=11
Ağır yüklerimi götürürenmısın	-d	6+5=11
Katar maya ile yar sefa geldin	-b	6+5=11

Hindîdir yarımin kaşları hindî	-e	6+5=11
Bilmem melekmiydi arşdanmı indi	-e	6+5=11
Bir su ver içeyim yüreğim yandı	-e	6+5=11
Temmuz aylarında kar sefa geldin	-b	6+5=11

Yöresel Terim ve Deyimler :

Gönül ziyası	: Gönül ışığı.
Seri sevdaya yetirmek	: Kişiyi aşk'a düşürmek.
Katar maya	: Kervan.
Yarin kaşlarının hindî olması	: Kabarık kaşlı.
Arş'dan inmek	: Gökten inmek.

III. Kısım.

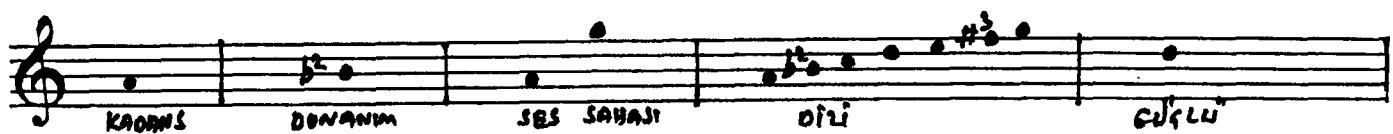
Ezginin Ritmik Yapısı :

Usulü	: 4/4'lik ana usuldür.
Ölçü Sayısı	: 17
Süresi	: $\frac{1}{4} = 68$
Üslûbu	: Özlem duygusunu ifade eden bir melodik yapı içerir.
Ritm Vuruluşu	: Düm Tek

IV. Kısım.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

RE-SOL (dörtlü aralık), DO-Mİ (üçlü aralık), Sİ-RE
(üçlü aralık), SOL-DO (dörtlü aralık), LA-FA (altılı
aralık), RE-FA (üçlü aralık), LA-DO (üçlü aralık), Mİ-
SOL (üçlü aralık).

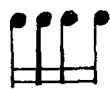
En Çok Kullanılan Motifler

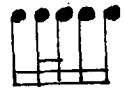
Üçlü motif

Üçlü motif

Dörtlü motif

Beşli motif

V. Kısım.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgелendirilmesi;

Kümesel ifade : $A = S_{q2} [(t_7)] + S_{02} [(\text{serbest}(q_1) + (b_3)) + (t_7)]$

Simgesel Açıklama : $A = S_{q2} [t_7 (c \div x) + f + g + k + l)] + S_{02} [a_1(x) + b_3 (\alpha + \beta + \gamma) + t_7 (c' + c'' + c''' + f + g' + k' + l')]$

DERLEYEN
ALI EKBER C:CEK

YÖRESİ
ERZINCAN

KİMDEN ALINDIĞI
TERCANLI DAVUT SULARI
SÜRESİ : 60

SÜRESİ = 60

• 10 •

ÇOKTAN BERİ YOLLARINI GÖZLERİM (PİR SULTAN ABDAL' DAN)

(PIR SULTAN ABDAL' DAN)

DERLEME TARİHİ

SÜRESİ = 60 : S.Saz (L) C

NOTAYA ALAN
ARIF SAG C

ÇOKTAN BERİ YOLLARINI GÖZLERİM
(Schirfe - 2)

61

NAR SA FA GEL DI_N
YAR SA FA GEL DI_N - - - -
KAR SA FA GEL DI_N - - - - -

uyso

**5.1.17. Siyah Perçemini Dökmüş Yüzüne
Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Siyah Perçemini Dökmüş Yüzüne
Yöresi : Erzincan-Tercan
Derleyen : T.R.T.
Derleme Tarihi : 31.10.1985
Kimden Alındığı : Edibe Sularî
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Siyah perçemini dökmüş yüzüne	-a	6+5=11
Salınarak gelen humaya bakın	-b	6+5+11
Kimden söz işitmış düşmüş hüzüne	-a	6+5=11
Keder yakışmayan simaya bakın	-b	6+5=11

Bağlantı

Yaktın yandırdın beni	-c	2+5=7
Zalim aldattın beni	-c	2+5=7
Ne dedim de darıldın	-d	4+3=7
Bir pula sattın beni	-c	3+4=7

Ak gögsün üstüne bir bağ dikilmiş	-e	6+5=11
Bin bir çeşit çiçeklerden ekilmiş	-e	4+7=11
Dün uğradım bir hûcraya çekilmiş	-e	4+7=11
Bulut mu kaplamış şu aya bakın	-b	6+5=11

Bağlantı

Elin sitemden ağlarken gördüm	-f	6+5=11
Gül dibinde kâhkül bağlarken gördüm	-f	6+5=11
Bir seher akpınar çağlarken gördüm	-f	6+5=11
Davut Sularî'deki sevdaya bakın	-b	6+5=11

Bağlantı

Yöresel Terim ve Deyimler :

Perçem	: Saç.
Huma	: Kuş.
Simâ	: Yüz.
Hûcrâya çekilmek	: Herseyden elini çekmek.
Sitem	: Beddua.
Kâhkül bağlamak	: Saçlarını düzeltmek.

III. Kısım.

Ezginin Ritmik Yapısı :

Usulü	: 4/4'lik ana usulidür.
Ölçü Sayısı	: 18

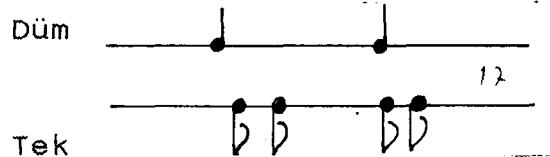
Süresi

: $\text{d} = 78$

Üslûbu

: Yörük ve coşkulu bir melodik ifadesi vardır.

Ritm Vuruluşu :

IV. Kısım.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

Si-RE (uçlu aralık), DO-Mİ (uçlu aralık), LA-Mİ (beşli aralık), Mİ-SOL (uçlu aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

V. Kısım.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgeleştirilmesi;

Kümesel ifade : $A = S_{\alpha_2}[(t_4)] + S_{\beta''_2}[(a_6 + b_4)] + S_{\delta''_2}[(t_4)]$

Simgesel açılım : $A = S_{\alpha_2}[t_4(c+f+c'+f')] + S_{\beta''_2}[a_6(x+y+x'+y'+x''+y'') + b_4(\alpha+\beta+z+k)] + S_{\delta''_2}[t_4(c''+f+c'+f)]$

YÖRESİ
ERZINCAN - TERCAN
KİMDEN ALINDIĞI
DAVUT SULÂRÎ
SÜRESİ :

SİYAH PERÇEMİNİ DÖKMÜŞ YÜZÜNE

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
ERKAN SÜRMEN

S. SAZ \textcircled{t} C

SI YAH PER GE MI NI YA — R YAR DOK MÜ — S YU ZÜ NE — (SAZ ---)
AĞ GOĞ SUNÜS TÜ NE YA — YAR BİR BA — Ğ DI KIL MİS ..

SA LI NA — RAK GE — LE — N HU — MA YA — BA KINI SAZ ---
BİN BİR GE — SİT ÇI — ÇE — K LE — R DE NE — KIL MİS ..

KİM DEN SÖ — Zİ SİT MİŞ YAR YAR DÜŞ MÜ — S HÜ ZÜ NE — (SAZ ---)
DÜM UĞ RA — DIM BİR HÜC RA YA — CE KIL MİS ..

KE DER YA KİŞ MA YAN Sİ — MA YA — BA — Kİ — N YA — R
BU LUT MU KAP LA MİS ŞU — A YA — BA — Kİ — N YA — R

YA — R YA — R YA — REY LE NE — MEM (SAZ ---)
YA — R YA — R YA — REY LE NE — MEM ..

YAN DI — R BI — N YAK DI — N BE NI — ZA LÍM AL — DAT TIN BE NI —

NE DE — DI — M DE DA RI — L DI — N BİR PU LA — SAT TIN BE NI —

**5.1.18. Bu Gün Bayram Günü Dérler
Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Bu Gün Bayram Günü Dérler
Yöresi : ERZİNCAN-TERCAN
Derleyen : Sami YILMAZTÜRK
Derleme Tarihi : 22.04.1985
Kimden Alındığı : Edibe Sularî
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

Ezginin Sözleri

Uyak Düzeni

Hece Durağı

Bugün bayram günü dérler

alem eylenir,	-a	8+5=13
Sen bizim yaylaya gel başın için	-b	6+5+11
Dertliler oturmuş derdin söyleşir	-a	6+5=11
Etme intizarın gül başın için	-b	6+5=11

Hayran oldum baka kaldım yüzüne	-c	4+7=11
Sürme değil rastık çekmiş gözüne	-c	6+5=11
Hıçkırarak başım koysam dizine	-c	6+5=11
Sağım okşa gönlüm al başın için	-b	6+5=11

Davut Sularî'yim ahd-i amanda	-d	6+5=11
Bir yıldız doğmuştur vakti zamanda	-d	6+5=11
Seher bülbülyüm ulu divanda	-d	6+5=11
Sen benim vekilim ol başın için	-b	6+5=11

Yöresel Terim ve Deyimler :

İntizar etmek	: Beddua etmek.
Ahd-i aman	: Söz vermek.
Ulu divan	: Arifler meclisi, gerçekler meclisi

III. Kısım.

Ezginin Ritmik Yapısı :

Usulü	: 4/4'lik ana usuldür.
Ölçü Sayısı	: 24
Süresi	: $\text{♩} = 80$
Üslûbu	: Ağırdır.
Ritm Vuruluşu	:

IV. Kısım.

Ezginin Melodik Yapısı :

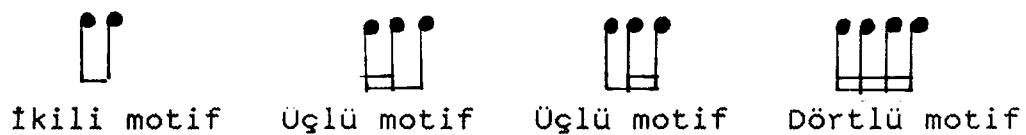
Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

LA-RE (dörtlü aralık), LA-DO (üçlü aralık), Sİ-RE
(üçlü aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

V. Kısım.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot,
cümle yapılarının kümesel olarak simgelendirilmesi;

Kümesel ifade : $A = S_{\alpha 2}(t_5) + S_{\beta 2}(a_{14} + b_5)$

Simgesel açılım : $A = S_{\alpha 2} [t_5(a+b+p+r+s)] + S_{\beta 2} [a_{14}(x+y+z+f+x' + y' + z' + f' + x'' + y' + 2' + y'' + x' + y') + b_5(x + \beta + \gamma + k + m)]$

CRESI
ERZINCAN-TERCAN
IMDEN ALINDIGI
EDIBE SULARI
ÜRESI :

BUGÜN BAYRAM GÜNÜ DERLER

CERLEME TARİH
22.4.1985

NCTAYA ALAN
ERKAN SÜRMEN

Saz (t) a b

p r s

söz (a) x y z
 BU GÜN BA—Y RA-M GÜ— NÜ— DE-R LE-R
 HAY RA NO—L DU-M BA— KA—

z f x'
 A LE-M E—Y LE— NI— R — SEN Bİ Zİ— M YAY
 KAL DM YÜ— ZÜ— SÜR ME DE— ĜİL

y' z' f
 LA— YA— GE— L BA— Sİ— NI— CI— N—
 RA— S TI— CE— K MİS YÜ— ZÜ— NE—

x'' y' z'
 DERT LI LE— R O TU— MU— S DE— R DIN SÖ— Y LE—
 HIÇ KI RA— RAK BA— SI— M KO— Y SAM YÜ— ZÜ—

y'' x' y'
 SI— R — ET ME İN— TI— ZA— RI— N—
 NE— SA ÇİM OK— SA— GO— LU— M

(b) x
 GU— L BA— Sİ— N— CI— N—
 AL BA— SI— N— CI— N—

k m
 HE— Y HE— Y HE— Y HE— Y

5.1.19. Giz Senin Derdinden Ezgisi
Hakkında İlk Bilgiler

I. KISIM

Adı : Giz Senin Derdinden
Yöresi : TERCAN
Derleyen : Muzaffer SARISÖZEN
Derleme Tarihi : 23.06.1949
Kimden Alındığı : Aşık Davut Sularî
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Giz senin derdinden derbeder oldum -a		6+5=11
Bari bu ahvalim görde sonra git -b		6+5+11
Derbeder olmamın sebebi sensin -c		6+5=11
Benim bu müşkulum sorda sonra git -b		6+5=11
Senin sevdan ile çekerim acı -d		6+5=11
Hekim dərki sendedir ilacı -d		4+7=11
Bağban bir gül verse benim duacı -d		6+5=11
Kendi öz bağından derde sonra git -b		6+5=11

Ağırgöl dağından gahmut yaylaya	-e	6+5=11
Hergün inersen çektirme gaya	-e	6+5=11
Hayranı der senin gül yüzün maya	-e	4+7=11
Aç gözün aşıkın görde sonra git	-b	6+5=11

Yöresel Terim ve Deyimler :

Ahvâl	: Kişinin durumu, hali.
Derbeder olmak	: Perişan olmak, perişanlık.
Müşkülüüm	: Sorun, problem.
Bağban	: Bahçıvan
Gaya çektmek	: Zorluk çektmek.
Gül yüzün maya olması	: Güzellik.

III. Kısım.

Ezginin Ritmik Yapısı :

Usulü	: 4/4'lik ana usulidür.
Ölçü Sayısı	: 11
Süresi	: $\text{♩} = 70$
Üslûbu	: Ağır karekterli bir melodik yapısı vardır.

Ritm Vuruluşu :

IV. Kısım.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

LA-DO (üçlü aralık), LA-SOL (yedili aralık), MI-SOL
(üçlü aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

İkili motif

Üçlü motif

Altılı motif

V. Kısım.

Ezginin Bicim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot,
cümle yapılarının kümесel olarak simgelendirilmesi;

-182-

Kümesel ifade : $A = (a_6 + b_3 + a_1)$

Simgesel açılım : $A = [a_6(x+y) + (x+y') + (x+y) + b_3(c+d+e) + a_1(x')]$

DERLEYEN
M. SARISOZEN

YÖRESİ
TERCAN

KİMDEN ALINDIĞI
AŞIK DAVUT SU'LARI

SÜRESİ :

GIZ SENİN DERDİNDEN

DERLEME TARİHİ
23 - 6 - 1949

NOTAYA ALAN
M. SARISOZEN

A = 9 X

GIZ SE NİN DER DIN DEN DER BE KE OL
SE NİN GİR SEV DAN GİN LE DAN ÇE GAH KE MUT RIM A LA
A A GÖL DA GİN LE DAN

DUM CI BA HE Rİ KİM BU DER AH VA LİM GÖR DE DER SON
CI YA HAN Gİ KİM GUN SEN LER DE CEK DER TIR DI ME
YA

RA LÅ GİT DER BE DER OL MA MIN SE SE
LÅ GA CI YA BAĞ BAN BIR GÜL VER SE NIN BE
GA

BE NİM BI DU SEN SIN BE NİM BU MÜŞ KÜ LÜ MEY YA
NİM YÜ ZÜN A MA CI YA KENDİ OZ BA ĞİN DA Kİ NEY YA
YU

RE YA REY YA RE YA REY YA RE YA REY YA
" " " " " " " " " "

X'

RE YA REY YAR SOR DA SON RA RA GIT
" " " " DER DER SON SON RA RA GIT
" " " " GÖR DE DE SON SON RA RA GIT

**5.1.20. Elâ Gözlerini Sevdiğim Dilber
Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Elâ Gözlerini Sevdiğim Dilber
Yöresi : ERZİNCAN-TERCAN
Derleyen : Muzaffer SARISOZEN
Derleme Tarihi : 18.03.1973
Kimden Alındığı : Aşık Davut Sularî
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Elâ gözlerini sevdiğim dilber	-a	6+5=11
Cihana saldırdı gözlerin bəni	-b	6+5+11
Bu dertten bu sinem çürüyüp gider	-a	6+5=11
Hasrete yandırıldı gözlerin bəni	-b	6+5=11
Ben səna hayranım çekerim sevda	-c	6+5=11
Sular gibi aksam çay olsam maha	-c	6+5=11
Gel sevdiğim senle edelim veda	-c	6+5=11
Hasrete yandırıldı gözlerin bəni	-b	6+5=11

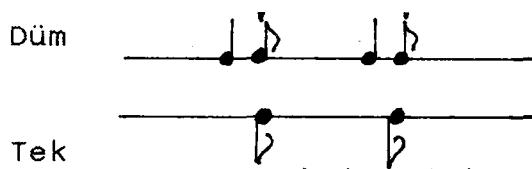
Yöresel Terim ve Deyimler :

- Cihana saldırmak : Dünyaya bırakmak.
Sinesi sürüyüp gitmek : Vücudu sürümek.
Hasrete yandırmak : Ayrı kalmak.
Maha : Birleşme yeri.

III. Kısım.

Ezginin Ritmik Yapısı :

- Usulü : 4/4'lik ana usuldür.
Ölçü Sayısı : 9
Süresi : $\text{d}=76$
Üslûbu : Hızlı karakterde, hasretin yoğun olduğu, coşkulu bir melodik yapısı vardır.
Ritm Vuruluşu :

IV. Kısım.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık :

DO-Mİ (Üçlü aralık), Sİ-RE (Üçlü aralık), LA-DO
(Üçlü aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

İkili motif

Üçlü motif

V. Bölüm.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot,
cümle yapılarının kümesel olarak simgeleştirilmesi;

Kümesel ifade : $A = (a_5 + b_1 + a_1 + b_1 + a_1)$

Simgesel açılım : $A = [a_5(x+y+z+k+l) + b_1(\alpha) + a_1(z') + b_1(\beta) + a_1(l')]$

M. SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

YÖRESİ
ERZİNCAN-TERCAN

KİMDEN ALINDIĞI
DAVUT SULARI

ELÂ GÖZLERİNİ SEVDİĞİM DİLBER

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

SÜRE: ♩ = 76

The musical score consists of five staves of music in common time (indicated by '2'). The key signature is one sharp (F#). The vocal line includes lyrics in Turkish, some of which are circled and marked with letters (a, b, c, d, e, f) and numbers (x, y, z). The lyrics are:

E LÂ GÖZ LE RI NI SEV DI ĞİM DIL BER CI HA
NA SAL DIR DI GÖZ LE RİN BE NI GÖZ LE RİN
BE NI BU DERT TEN BU SI NEM CÜ RÜ YÜP GI DER
HAS RE TE YAN DIR DI GÖZ LE RİN BE NI
GEL SEV DI ĞİM

Performance markings include slurs, grace notes, and dynamic changes indicated by 'f' (fortissimo), 'z' (zum), and 'l' (largo).

**5.1.21. Sürenlerden Banane Ezgisi
Hakkında İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Sürenlerden Banane
Yöresi : ERZİNCAN
Derleyen : Metin EKE
Derleme Tarihi : 10.10.1993
Kimden Alındığı : Eyüp TEKYURT
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hecce Durağı</u>
Şu dünyada insanların vefası	-a	4+7=11
Ben görmedim gorenlerden banane	-b	4+7=11
Demiyle devranın zevki sefası	-a	4+7=11
Ben sürmedim surenlerden banane	-b	4+7=11
Bülbülüm ararım güzarımı	-c	3+3+5=11
Bahçıvan duymuyor ahuzarımı	-c	6+5=11
Mürşüd meydanında küllüzarımı	-c	6+5=11
Ben sermedim serenlerden banane	-b	4+7=11

Tekyurt eder yaram derindir derin	-d	4+7=11
Kimse bilmez bu gönlümün kederin	-d	4+7=11
Günah ile hüsn-ü amel defterin	-d	4+7=11
Ben dürmedim dürenlerden banane	-b	4+7=11

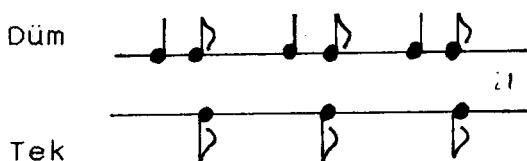
Yöresel Terim ve Deyimler :

Demiyle devran	: Öz haliyle yapılan iş.
Ahûzar	: Ağlamak, figan etmek.
Mürşüd meydanı	: Arifler meclisi.
Küllüzar	: Çok ızdırap.
Hüsn-ü amel defteri	: Kişinin halinin güzelliği

III. Kısım.

Ezginin Ritmik Yapısı :

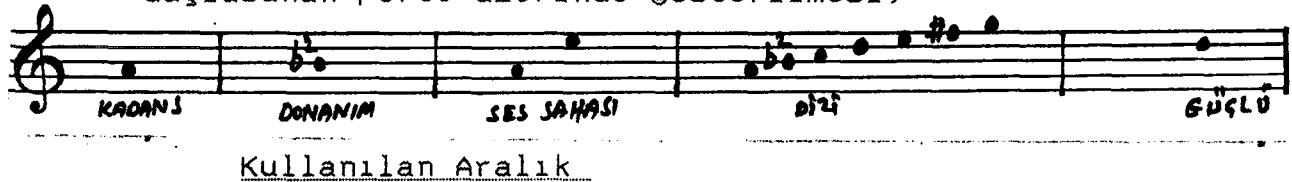
Usulü	: 6/4'lik bilesik usuldür.
Ölçü Sayısı	: 9
Süresi	: $d=66$
Üslûbu	: Ağırıdır.
Ritm Vuruluşu	:

IV. Kısım.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

LA-DO (üçlü aralık), RE-FA (üçlü aralık), LA-SOL
(yedili aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

V. Kısım.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot,
cümle yapılarının kümesel olarak simgelendirilmesi;

Kümesel ifade : $A = \sum_{i=1}^n (a_i + b_i) t_i (q_1 + q_2) + \delta a_2 (t_1)$

-191-

Simgesel açılım : $A = S_{02} \left[a_3(x+x^4+x'') + b_2(x+\beta) \right] + S_{02} \left[a_1(y)+b_2(y+z) \right] + S_{02} [t_1(c)]$

ZİNCAN

ler Alındığı

yüp TEKYURT

Süre = (d=66) SÖZ ⑨ x

Metin EKE

Derleme Ta

10.10.1991

SÜRENLERDEN BANANE

The musical score consists of five staves of music. The first staff starts with a treble clef, a key signature of one sharp, and a common time signature (indicated by a '4'). The tempo is marked as $d=66$. The lyrics are: "(Saz) Sudün yadan insan ların vefası, (Saz) Bengör medim". The second staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp. The lyrics are: "gören lerdən banane ----- (Saz) Demiy ledər rənin zəkti". The third staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp. The lyrics are: "sefəsi ----- (Saz) Bensür medim süren lerdən banane -----". The fourth staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp. The lyrics are: "banane ----- banane ----- (Saz -----) Demiy ledər rənin zəkti". The fifth staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp. The lyrics are: "sefəsi ----- Bensür medim süren lerdən banane ----- (Saz -----)". Various performance markings are present, including circled numbers (9, 6, 8, 7, 4, 2, 1), letters (x, x'', y, c), and slurs.

**5.1.22. Sızılar Bir Gün Ezgisi
Hakkında İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Sızılar Bir Gün
Yöresi : ERZİNCAN
Derleyen : Metin EKE
Derleme Tarihi : 10.10.1993
Kimden Alındığı : Eyüp TEKYURT
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Gülün gevresinde karı görünce	-a	6+5=11
Bülbül gibi artar zarımız bugün	-b	6+5=11
Ya sinekler çiçekleri derince	-a	4+7=11
Ah çekip iniler ağrılıar bir gün	b	6+5=11
Biz arıyız az çiçeği seğeriz	-c	4+7=11
Leblerinde abu hayat içерiz	-c	4+4+3=11
Merdaneyiz her dem candan geçeriz	-c	4+2+5=11
Sözdür namusumuz ağrılır bir gün	-b	6+5=11

Şu insanlar birbirini ararsa	-d	4+7=11
Düşkünü hastasını sorarsa	-d	4+4+3=11
Birlik beraberlik hoşörü varsa	-d	6+5=11
Hiç bitip tükenmez kârimiz bir gün -b		6+5=11

Yöresel Terim ve Deyimler :

Zar	: Fıgan.
Dermek	: Toplamak.
Abu hayat	: Ölümüzlük suyu.
Merdane	: Mert, yiğit.
Candan geçmek	: Şehitlik mertelesi
Ağrılmak	: İspat etmek.

III. KİSM.

Ezginin Ritmik Yapısı :

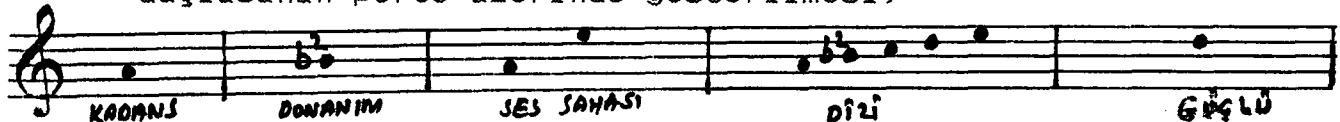
Usulü	: 4/4'lik ana usulidür.
Ölçü Sayısı	: 11
Süresi	: $\text{♩}=80$
Üslûbu	: Öğüt verici duyguları taşıyan ağır karakterli melodik bir yapı ifade eder.
Ritm Vurusu	:

IV. Kısım.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

Sİ-RE (üçlü aralık), FA-LA (ikili aralık), LA-Mİ
(beşli aralık), SOL-Sİ (üçlü aralık), LA-RE (dörtlü
aralık), LA-DO (üçlü aralık).

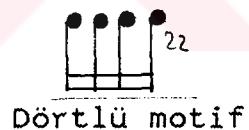
En Çok Kullanılan Motifler

İkili motif

Üçlü motif

Dörtlü motif

V. Kısım

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot,
cümle yapılarının kümesel olarak simgeliendirilmesi;

Kümesel ifade : $A = \overset{-196-}{S_0''_2}(q_2) + S_{02}(t_1) + S_0''_2(q_2) +$
 $S_{02}(t_1) + S_0''_2(q_2) + S_{02}(t_1) + S_0''_2(b_2).$

Simgesel açılım : $A = S_0''_2[q_2(x+y)] + S_{02}[t_1(c)] +$
 $S_0''_2[q_2(x'+y')]] + S_{02}[t_1(c)] + S_0''_2$
 $[q_2(x''+y)] + S_{02}[t_1(c)] + S_0''_2[b_2($
 $\alpha+\beta)]$

ERZINCAN
den Alindigi

yüp TEKYURT

SİZİLAR BİR GÜN

Metin EKE
Dilekçe Tarihi

10-10-1991

10-10-1991

$$S_{\text{Cre}} = d = 80$$

SÖL ⑨ x

4

SAR 2 C

Gülen çevre sin de keri gö rün ce (Saz

1
U

ce (Saz

Bülbül gi bi ar tar za ri mir bi zim (Saz)

A musical score page showing two systems of music. The first system starts with a measure containing a single eighth note followed by a fermata. The second system begins with a measure containing a single eighth note followed by a fermata.

^{soz} Yasi nekler ci eek leri de rin ce (Saz)

Ah ceci --- pi ni ler Ağrılı
 " " " " " " Sızla r bu
 " " " " " " " " e bu gün
 " " " " " " " " " " gün

5.1.23. Merhem Olmaz Yareme Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler

I. KISIM

Adı : Merhem Olmaz Yareme
Yöresi : ERZİNCAN
Derleyen : Metin EKE
Derleme Tarihi : 10.10.1993
Kimden Alındığı : Eyüp TEKYURT
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

Ezginin Sözleri

Uyak Düzeni

Hece Durağı

Ben dertliyim Allah bilir derdimi, -a	4+7=11
Başka tabip merhem olmaz yareme, -b	4+7=11
Merdaneyim arıyorum merdimi, a	4+4+3=11
Başka tabip merhem olmaz yareme. -b	4+4+3=11
Sevdim sevilmedim dersem yalandır, -c	6+5=11
Fakat akibetim zardır gümahdır, -c	6+5=11
Benim aradığım sadık bir candır -c	6+5=11
Başka tabip merhem olmaz yareme. -b	4+4+3=11

-199-

Tekyurdum mürşide kulak veririm	-d	3+4+5=11
Pir mutkunu dirleyerek eririm,	-d	4+7=11
Dudağı dem dili meze bilirim,	-d	4+4+3=11
Başka tabip merhem olmaz yareme.	-b	4+4+3=11

Yöresel Terim ve Deyimler :

Mehrem olmak	: Derde deva olmak, çare olmak.
Merdane	: Mert, yiğit.
Akibet	: İnsanın geleceği.
Mürşid	: Din görevlisi.

III. KİSM.

Ezginin Ritmik Yapısı :

Usulü	: 2/4'lük ana usuldür.
Ölçü Sayısı	: 26
Süresi	: $J = 66$
Üslubu	: Ağır karakterli melodik bir yapı ifadesi vardır.
Ritm Vuruluşu	:

Düm |

Tek

IV. KİSMİ.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsunün porte üzerinde gösterilmesi;

KADANS DONANIM SES SAHASI DİZİ GÜÇLÜ

Kullanılan Aralık

LA-DO (üçlü aralık), RE-FA (üçlü aralık), DO-Mİ
(üçlü aralık), Sİ-RE (üçlü aralık), FA-LA (üçlü aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

V. KİSMİ.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot,
cümle yapılarının kümesel olarak simgelendirilmesi;

Kümesel ifade : $A = S_0 z (a_9 + b_5) + S_9 z (t_2) +$
 $S_0 z (b_3 + a_2 + b_4) + S_4 z (t_1)$.

Simgesel ifade : $A = S_0''z \left[a_9(x+y+2+x+y'+2+\right.$
 $x+y+2) + b_5(\alpha+\beta+\gamma+k+m) \left. \right] + S_0z \left[t_2(c+d) \right] +$
 $S_0''z \left[b_3(\alpha'+\beta'+\gamma) + a_2(x+y) + b_4(L+\gamma+k+m') \right] +$
 $S_0z \left[t_1(e) \right].$

NOT : (y, y') , (α, α') , (β, β') birbirlerine benzer
cümleciplerdir.

Ahmed
P TEKYURT

MERHEM OLMAZ YAREME

Berleme Tarif
10.10.1993

re = (d=66) 502 ⑨ x

Bendert liyim Allah bilir der dimi

Baska tabip merhem olmaz yareme

Merda neyim g̃ri yorum merdimi

Baska tabip merhem olmaz yareme

yareme

yareme

yareme

yareme

**5.1.24. Gül Oldu Bu Dem Ezgisi
Hakkında İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Gül Oldu Bu Dem
Yöresi : ERZİNCAN
Derleyen : Metin EKE
Derleme Tarihi : 10.10.1993
Kimden Alındığı : Eyüp TEKYURT
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Coştu bu gönlümün durgun çayları,	-a	6+5=11
Katreler birleşip sal oldu bu dem,	-b	6+5=11
Sanki geldi ilkbahar ayları	-a	4+7=11
Goncalar açıldı gül oldu bu dem.	-b	6+5=11
Güle aksedince bulbul nidâsı,	-c	6+5=11
Gerçekleştî bu mecnunun rüyası,	-c	4+7=11
Leylalarla doldu gönül sahraşı,	-c	6+5=11
Bütün dağlar taşlar çöl oldu bu dem	-b	6+5=11

Ne dilimde telsin ne de telimde	-d	6+5=11
Haber veren yoktur gonca gülümden	-e	6+5=11
Tekyurdum iradem çıktı elimden	-e	3+3+5=11
Bana bir acaip hal oldu bu dem.	-b	6+5=11

Yöresel Terim ve Deyimler :

Katre	: Damla.
Aksetmek	: Yansımak.
Nidâ	: Seslenmek.
Sahra	: Geniş yer, meydan.
Dem	: Zaman.

III. Kısım.

Ezginin Ritmik Yapısı :

Usulü	: 15/8'lik ve 8/8'lik birleşik usullerden meydana gelmiştir.
Düzümü	: $2+3+2+2+3+3 = 15/8$ $2+3+3 = 8/8$
Ölçü Sayısı	: 9
Süresi	: $\text{♩} = 106$
Üslûbu	: Hızlı karakterli, coşkulu bir melodik yapısı vardır.
Ritm Vuruluşu	:

IV. KİSIM.

Ezginin Melodik Yapısı :

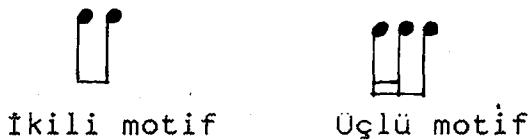
Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

Mİ-DO (üçlü aralık), LA-DO (üçlü aralık), SOL-DO
(dörtlü aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

V. Kısım.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot,
cümle yapılarının kümesel olarak simgелendirilmesi;

Kümesel ifade : $A = S_0''_2(a_1) + S_{a_2}(t_1) + S_0''_2(a_1) +$
 $S_{a_2}(t_1) + S_0''_2(a_1) + S_{a_2}(t_1) + S_0''_2(b_3)$

Simgesel açılım : $A = S_0''_2[a_1(x)] + S_{a_2}[t_1(c)] + S_0''_2[$
 $(a_1(x'))] + S_{a_2}[t_1(c)] + S_0''_2[a_1(x'')] + S_{a_2}[t_1(c)] +$
 $S_0''_2[b_3(\alpha + \beta + \gamma)]$

'NCAN

Mehmet EKE

Derleme Tarifi

10.10.1993.

en Alindigi

GÜL OLDU BU DEM

• TEKYURT

Süre = (B=106) Sö2 @ X

Handwritten musical score for "GÜL OLDU BU DEM". The score consists of four staves of music with lyrics written underneath each staff. The tempo is indicated as Süre = (B=106) Sö2 @ X. The music is in common time (indicated by '15'). The lyrics are:

- Top staff: x / Coştu bu gün lümün durgun cay la ri (Saz - - - -)
- Second staff: Katre ler bir lesip sel ol du bu dem (Saz - - - -)
- Third staff: sö2 San ki gel di ilk ba horin ay la ri (Saz - - - -)
- Bottom staff: Gonca lar a qil di Gülo! du bu dem pülol du bu dem

The score includes markings for instruments: Saz (drum) and C (clarinet). The vocal line is marked with circled letters: (a), (b), (c), and (d).

**5.1.25. Gene Dosttan Ayrılmamki Ezgisi
Hakkında İlk Bilgiler**

I. KISIM

Adı : Gene Dosttan Ayrılmamki
Yöresi : ERZİNCAN
Derleyen : Metin EKE
Derleme Tarihi : 07.08.1993
Kimden Alındığı : Adil Ali ATALAY (VAKTİDOLU)
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Koşma

<u>Ezginin Sözleri</u>	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Aklım gitse fikrim gitse	-a	4+4=8
Gene dosttan ayrılmamki	-b	4+4+8
Dünya batsa zaman bitse	-a	4+4=8
Gene dosttan ayrılmamki	-b	4+4=8

Bağlantı

Ayrılmamki, ayrılmamki	-c	4+4=8
Vallah billah ayrılmamki	-b	4+4=8

Aklım alıp del etseler	-c	4+4=8
Yakıp yakıp kül etseler	-c	4+4=8
Bir çığnenen yol etseler	-c	4+4=8
Gene dosttan ayrılmamki	-b	4+4=8

Bağlantı

Ayrılmamki, ayrılmamki	-b	4+4=8
Vallah billah ayrılmamki	-b	4+4=8
Adil Ali deli desen	-d	4+4=8
Vücutumu nara versen	-d	4+4=8
Beni ağlatsanda gülsen	-d	6+2=8
Gene senden ayrılmamki	-b	4+4=8

Yöresel Terim ve Deyimler :

- Gene : Yine.
Vücutu nara vermek : Vücutu yakmak.

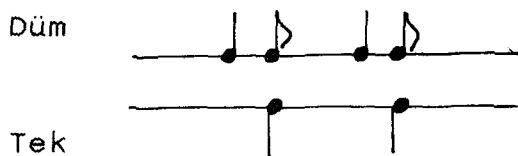
III. Kısım.

Ezginin Ritmik Yapısı :

- Usulü : 10/8'lik birleşik usuldür.
Düzümü : $2+3+2+3=10/8$.
Ölçü Sayısı : 9
Süresi : $\text{♩} = 100$

Üslübu : Sevgi duygusunu ifade eden, coşkulu,
ağır karakterli bir melodik yapı
ifade eder.

Ritm Vuruluşu :

IV. KİSIM.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve
Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

Kullanılan Aralık

Mİ-SOL (Üçlü aralık), LA-DO (Üçlü aralık), Sİ-RE
(Üçlü aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

İkili motif

Üçlü motif

Üçlü motif

V. Kısım.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgeliendirilmesi;

Kümesel ifade : $A = \sum_2 (a_3 + b_6)$

Simgesel Açılım : $A = \sum_2 [a_3(x+y+2) + b_6(\alpha + \beta + \gamma + k + m + n)]$

ERZINCAN
inden Alındığı

İLİ ATALAY

GENE DOST TAN AYRILMAMKİ

leyen
METİN EK
Parleme Tarif
7.8.1993

Söz ⑥ X

Aklım gitse fikrim gitse ⑦ Gene dosttan ayrılmam ki
ayril mam ki (saz) Dünya bat sa zaman bit se
Dünya bat sa zaman bit se Ge ne dosta ayrılmam ki
Ayrılmam ki ayrılmam ki Vallah billah ayrılmam ki
Merde ne dost dost

5.1.26. Dost Dost Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler

I. KISIM

Adı : Dost dost
Yöresi : ERZİNCAN
Derleyen : Metin EKE
Derleme Tarihi : 07.08.1993
Kimden Alındığı : Adil Ali ATALAY (VAKTİDOLU)
Seyir Özelliği : İnici-Çıkıcı
Bölümleri : Tek bölümdür.

II. KISIM

Ezginin Söz Yapısı :

Nazım Biçimi : Divan

Ezginin Sözleri Uyak Düzeni Hece Durağı

Biz aşkın badesin içtik hepsi sarhos dediler,	-a	8+7=15
Kerbelânın mateminden yaşlı bir hos dediler,	-a	8+7=15
Talip olduk Ehl-i Beyte bu nasıl dost dediler,	-a	4+6+5=15

Bağlantı

Sor canım sor gözlerine bakki neler gördüler,	-a	4+6+5=15
Ali'yi çok sevdik diye kızılbaşın dediler (Dost,dost,dost,dost...) -a		4+4+7=15

Bağlantı

Ey yalancı sakın her dem bize buhttan eyleme,	-b	4+4+7=15
Kendi yaptığın suçları bize ısnad eyleme,	-b	8+7=15
Hayrin şerrin senin olsun bize maval söyleme,	-b	8+7=15

Bağlantı

Adil Ali Vakti Dolu severiz Muhammed'i,	-c	8+7=15
Hem Ali'yi hem Veli'yi hem Mustafa Ahmedî,	-c	4+4+7=15
Ehl-i Beytî sevenlere yarab sen kıl rahmeti,	-c	8+7=15

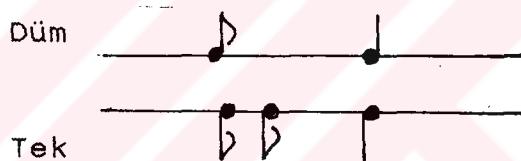
Yöresel Terim ve Deyimler :

Ehl-i beyte talip olmak	: Bağlanmak, söz vermek.
Buhtan eylemek	: Kir atmak.
ısnad eylemek	: Yapılmayan işleri birisine yüklemek.

III. KİSİM.

Ezginin Ritmik Yapısı :

- Usulü : 7/8 'lik birleşik usuldür.
Düzümü : $3+2+2=7/8$
Ölçü sayısı : 34
Süresi : $\text{♩} = 150$
Üslübü : Ağır karakterli bir melodik yapı ifade eder.
Ritm Vuruluşu :

IV. KİSİM.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin Kadans, Donanım, Ses Sahası, Dizisi ve Güçlüsünün porte üzerinde gösterilmesi;

A musical score consisting of five measures on a single staff. The measures are labeled below the staff: KADANS, DONANIM, SES SAHASI, DIZI, and GÜCLÜ. The music includes various notes and rests.

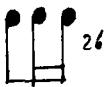
Kullanılan Aralık

RE-FA (Üçlü aralık), SOL-MI (Üçlü aralık), LA-FA (Üçlü aralık), LA-DO (Üçlü aralık).

En Çok Kullanılan Motifler

ikili motif

Üçlü motif

V. Kisim.

Ezginin Bicim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgelendirilmesi;

$$\text{Kümelerel ifade : } A = S_0''(a_0) + S_{02}(t_2) + S_0''(a_{12}) + \\ S_{02}(t_1) + S_0''(b_{10})$$

$$\text{Simgesel açılım : } A_2 = S_0^2 \left[q_9(x+y+y'+f+g+h+i+j) \right] + \\ S_0^2 \left[t_2(c+d) \right] + S_0^2 \left[q_{12}(k+l+m+n+o+o'+p+r+s+t+u+v') \right] + \\ S_0^2 \left[t_1(d') \right] + S_0^2 \left[b_{10}(\alpha+\beta+\gamma+\zeta+\eta+\bar{\eta}+\nu+\vartheta+z+z') \right]$$

e
INCAN

den ALindigi

ili ATALAY

(♩=150)

DOST DOST

Mehmet EKE

Derleme Tarihi

7.8.1993

Söz (a) x y y' f

Biz aş kin ba de sin iç tik Hep si sar hoş de di le...
Kerbe là nin ma te min den Yas li bir hos
de di le r (Saz -) Ta lip ol dut
Eh li bey te Bu na sil dost de di ler Sor ca nim sor
Goz le ri ne Bakki ne ler gor du ler A li yi çok sevdit diye
ni ce adlar ver di ler (Saz -)
Do - st dost Do - z st dost (Saz -)
Do - st dost Do - z st dost (Saz -)

BÖLÜM 6.

ERZİNCAN HALK OZANLARININ BİYOGRAFİLERİ

6.1. Terzi Baba

Rumî 1212 (1796) tarihinde Erzurum'da doğmuştur. Babası her haliyle temiz bir insan olan Fazılzade Abdurrahman Efendi'dir. Bu zat hakkında fazla bilgiye sahip değiliz. Bu itibarla Terzi Baba'nın Erzincan'a geldiği de meşhulümüzdür. Bununla beraber onun küçük yaştta terzilik sanatına atılması, herhalde öksüz büyüdüğünü, hayatını daha erken kazanabilmek için böyle bir sanata girdiğini gösteriyor.

Asıl adı Vehbi'dir. Terzilikle uğraştığı için Hayyat Vehbi denilmektedir. Bütün hayatında doğruluktan ayrılmayan Vehbi, çok uzun boyludur. Dükkanı Erzincan'da (ki şimdi burası bir toprak yığınıdır) Taşhan civarındadır.

Vehbi, henüz tasavvufa intisab edip, kâmil bir mûrşid değilken bile etrafın dikkatini üzerine çekmektedir. Ahlâken çok mazbut olan ve herkese iyilik yapmayı seven terzi Vehbi, zaman geçtikçe tasavvuf alanında kendi kendini yetiştirmeye başlamıştır. Dinî bilgilerin yanında, safiyane bilgilerini de arttırmış ve her çeşit kötülüklerden hem cismini, hem de ruhunu temizlemiştir. Onun bu halini halk biliyorsa da Erzincan'ın şeriat uleması bilmiyor veya bilmek de istemiyorlar. Çünkü

medrese kapısından girip, icazet gibi bir bilgi vesikasına sahip olmamıştır.

Az zamanda adı her tarafa yayılıyor ve birçok kimseler onun manevî irşadlarından faydalananmaya başlıyorlar. Bilhassa içkiye mübtelâ sarhoşlar, onun irşadları ile bu ibtilâdan kurtuluyorlar. Bir zaman geliyor ki halk en basit müşküllerini dahi ona danışmaya başlıyor. Herhangi bir hayır sahibi yapacağı hayatı, ne şekilde ve kime yapmak gerektiğini Baba'ya soruyor ve onun eliyle yapıyor. Artık Hayyat Vehbi adı yavaş yavaş unutuluyor ve Terzi Baba ünvanı halkın kafasında ve gönlünde yerleşiyor. Ona bir veli gözüyle bakıyorlar. Halk, kafasında ve gönlünde yer eden en büyük tanıdığı böyle mürşidleri, zaman geçtikçe ilâhileştirir. Onu, insan üstü bir varlık olarak tanımlamaya başlar.

Terzi Baba'da bugün böyle bir hüviyet taşımaktadır. Kandillerde, arefe ve bayram gibi kutsal dinî günlerde mutlaka Terzi Baba'nın türbesi ziyaret edilir. Ziyaretçiler, türbe civarındaki şesmeden abdest alır ve üç defa türbenin etrafında dolaşır, sonra türbenin kapısı önündeki küçük odamsı yerde iki rik'at namaz kılар, muratlarının yerine gelmesi için Baba'nın maneviyatından istimdatta bulunurlar.

Rumî 1264 (1848) yılında kolera hastalığına yakalanan Terzi Baba 52 yaşında hayatı gözlerini kapatmıştır (18).

Terzi Baba şiirlerinde tasavvuf ve dinî konuları işlemiştir. Kendisi sadece şair değil, aynı zamanda büyük bir mürşiddir. Şiirlерinden birkaç örnek :

Bu yavaşlık bizde iken çoşmaya coştur yüküm,
Dörtten almışım daima beştir yüküm.
Sekizden aşağı olmaz, dokuzda bastır yüküm,
Ayağım bastım zemine arşa güneştir yüküm,
Şair yerden götürmüşüm size peşkeştir yüküm.

Yakutuma, zümrüdüme, mercanıma, kânimıa,
Nerde bir sarraf var ise gelsün benim yanına.
Nice yıllar çalışanlar gelemez dükkânıma,
Buraya gelen ulaşır Allahın ihsanına,
Ağmişım cevher dükkânını, kıymetli taştır yüküm.

TERZİ miskinim gezerim edeb-ü erkânilə,
Gelmeselerdi yanına, gitmem elin yanına,
Değseler de keyfime ben, değmem elin keyfine,
Ey ağalar inanmanız benim lâf-ü gûfime
Evveli çok alıp, sattım şimdi boştur yüküm.

18) Vehbi Cem AŞKUM, Terzi Baba ve Erzincan Şairleri,
Balıkesir, 1956, s.5-7

Yine Hayyat-ı Vehbi gel beyan et
Kulun düşmanlarını sen ayan et.

Ana göre edelim bugz-ı fillah
Dahi kime edelim hubb-ı fillah

Bu insanın ulu düşmanı dörttür:
Ana kim ki mukabil olsa merddir.

Halâs oldunsa bu dört şeyden ey can
Vücudunda olursun gizli sultan.

Adunuzdur diye buyurdu Allah,
Size düşman bilün bunları her gâh.

Biri nefis ve biri şeytandır anın
Kötü yaran, birisi dünya anın.

Büyük bir düşmanıdır emmere nefsin
Muhalif ol erişe ana kahrin.

Sakın bir kimseye hor bakma zinhar
Hudanın kudretini etme inkâr.

Huda kaadir deyu ikrar edersin
Onun, bunun işine dahl edersin.

Huda âşikları dahi eylemezler
Kulun aybını daim gözlemezler.

Ararsan aybı gel nefsinde ara
Deme bir bir kimseye şu kul avara

Eğer sen has kul oldunsa dua et
Anın has olmasına sen rica et.

Rican geçmezse gel Hakka yorulma
Onun, bunun üzerine kurulma.

Ger zira herkesin bir haslatı var
Huda indinde makbul bir işi var.

6.2. Şemsi Hayal (Leblebici Baba)

Asıl adı Süleyman'dır. Eserlerinde Hayali Şems ve Sem-i Hayal takma adlarını kullanmaktadır. Bununla beraber halk arasında leblebici baba adıyla anılmaktadır. Zira hayatını leblebicilikle kazanmaktadır.

1221 tarihinde Erzincan'ın Zatkiğ kariyesinde doğmuştur. Babasının adı, Abdurrahman'dır. Doğuğu köyde sibyan mektebine devam etmiş ise de, bitirmeye muvaffak olamamıştır. O sırada Erzincan ve civarına büyük bir şöhret salan Terzi Baba'ya intisab etmiştir. Müridlik devrinin icaplarına uyarak daldığı tasavvuf

âleminde büyük bir cezbeye tutulmuş ve bir müddet devam etmiştir. Şair bu zamanlarından bahsederken, "delilik zamanında" dermiş.

Ekser mutasavvuf şair veya mürşidlerde görülen ve türlü hatırlalılmış fıkralara konuluk yapan kerametlerden, şairde de bulunduğu söylmektedirler. 70 yıl ömür süren şair 1291'de ve Erzincan'ın Gerekgerek mahallesinde dünyamıza gözlerini kapamıştır. Mezarı, kalealtı mezarlığındadır.

Şemsi Hayal, okur-yazar değildir. Dostlarından Hilmi efendi ile görüşerek eserlerinin bir divanda toplanmasını söylüyor. Bu zat da şairdir. İşte bu yakın dostunun himmet ile deyişlerinin TUHFETÜL-UŞŞAK adlı küçük bir kitapta topluyorlar. Bu küçük eser 1280'de, yani şairin ölümünden on bir yıl önce hazırlanmıştır. 1296 yılında ve Bab-ı ser askeride, ceride-i askeriye matbaasında basılmıştır.

Şairimizin mutasavvuf oluşu, dünya için okuyanların hiçbir şekilde insan olamayacakları sonucuna vardırıyor. Zira bunların maksadı maddî menfaat sağlamaktır. Bilgi ise, daha çok manevidir. Ondan madde ummak, ot veya saman isteyen bir yaratık durumuna düşmektir. Bundan kasdı, din adamlarının paraya olan meyilleridir. Bilhassa Kur'an'ın para kazanma için öğretildip, okunmasına taraftar değildir. Bu fikrini şöyle anlatıyor;

Dünya için okuyan
Maksadı ot, ya saman
Bir kalaylı koz gibi
İçi çürük bir palan.

Şair ilmine mağrur olanlara da kızıyor;

İlmine mağrur olan
Bir kuruca ad ve san
Kürsüde vaaz eylese
Sanki öter saksağan.

Bu iki hicviyesi de pek meşhurdur. Cidden bilim sahibine mahviyet yakışır. Onun için mağrurun hasmı Tanrı'dır derler. "Sular gibi alçak gez, vuslat bulursun gönül" diyen şair ne doğru ve ne güzel söylemiştir (19).

Şemsi Hayal, Tasavvuf düşüncesini benimsemiş ve bunu tüm şiirlerinde dile getirmiştir. Şiirlerinden bazıları şunlardır;

Ey gönül dünya dilerSEN can verip ölmek de güç
Halâlînden kesbedersen süalin vermek de güç.
Derviše lazımdır ancak post ile tac-ü aba
Her kuluna Mevlâ vermiş isteyüp almak da güç..

Aşık olana gerektir maşukuni araya
Cümle derde tabib olur sarar merhem yaraya
Sana senden ol yakındır bakma sakın gayriya
Daima kudret yüzünden şive, nez etmek de güç..

Ey Hayyati Vehbi buldun şive-vü naz eyledin
Rahmetinin deryasından feyzi ibra eyledin
Bu tecelli âleminde çok maarif eyledin
Lâmekândan geri gelüp irşada girmek de güç.

Ey hayalî Şemsi döktün nice dürler danesi
Kâinat hayrette kalur hiç yazılmaz manası
Aşıkın bir namı vardır bunda yoktur hiç nesi
Bu cemalin perdesinden vasl-ı can etmek de güç.

Ey gönül şâh-ı cihansın can-ı cânan bizdedir
Nur-ı tevhid gönlümüzde sırr-ı kur'an bizdedir

Hem dahi bezm-i elestte biz beli demişleriz
Vâsil-ı emn-ü amanız ahd-i peyman bizdedir.

Cam-ı aşkın curasına biz ezel nuş etmişüz
Gevher-i durr-i hakayık bahr-i umman bizdedir.

Kâinatın her belâsına tahammül eyleriz
Bu cefanın hikmetinden bunca ihsan bizdedir.

Ölmeden teslim-i ruh ettik hakayık kâniyiz
Mekteb-i aşk-i hakîyat, ehl-i irfan bizdedir.

Cennet-i rıdvan ver biz neyleriz gîlman-ü hur
Bu Hayyati mûrsidimden aşk-i subhan bizdedir.

Rüyetinden bir tecelli ya ilâhi ver bize
Bu Hayalî Şemsi der ki ayn-i iykan bizdedir.

İlâhî sen bizi hîfzet sivadan
Edelim biz sana şûkr ile ihlâs
Geçir kalbimizi her mâsivadan
Edelim biz sana şûkr ile ihlâs.

Senindir cümle âlemler ilâhi,
Sen oldun padişahlar padişahi
Bağışla suçumuz, mahvet günahı
Edelim biz sana şûkr ile ihlâs.

Bize ihsan edüp her nimetinden
Söylet bu dilimizi hikmetinden
Dola bu gönlümüze rahmetinden
Edelim biz sana şûkr ile ihlâs.

Hatamız çok, suçumuz çok nidelim
Kapundan gayri biz kime gidelim?
Her ahvali sana arzeyleyelim
Edelim biz sana şûkr ile ihlâs.

Derunumuz sana cezbet ilâhi,
Eğer çok eyledik cûrm-ü günahi,
Hayalî Şems'in Hayyatî penahi
Edelim biz sana şükür ile ihlâs.

6.3. Salih Baba

Bu şairin hayatı hakkında hiçbir bilgiye sahip değiliz. XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı bilinmektedir. Yalnız öğretmen arkadaşlarından sayın Selâhaddin Kırtoğlu, şairin "Rabita-i Nakşî Hayal" adlı yazma bir eserini verirken, doğum ve ölümünü bilmeyiklerini söylediler. Buna göre şair okur-yazar değildir. Meşayih-i kibadan ve Nakşibendî halife-lerinden Erzincan'lı Mehmet Sami'nin müridlerindendir. Birgün hazreti Şeyhe, müridlerinden birkaçı, Fuzulî, Niyazî, Şemî gibi zevatın eserleri yanında, onun da bir eserinin bulunmasını arzu ediyorlar ve "siz de Nakşibendîler için bir eser telif eylesenizde okusak" diyorlar. O da, "Bize ne hacet, bizim Salih de söyleyebilir" demişler. Şeyhin bu isteği üzerine Salih Baba da âyet ve hadislere dayanarak hislerini dile getirmeye başlıyor.

Her ne kadar okur-yazar değilse de Şemsi Hayal'in eserlerini okumuş olduğu için tesiri kalmıştır. Bittabi bu okuma, kulaktan duymak sureti ile sağlanmıştır (20). Şiirlerinde, Şemsi Hayal'in etkisi görülür. Tasavvuf düşüncesini benimsemiştir. Şiirlerinden bazı örnekler :

Bozuldu bağımız, el çekti bağban
Bülbül ağlar, bağban ağlar, gül ağlar.
Dağıldı keştimiz gariyk-i tufan
Bülbül ağlar, bağban ağlar, gül ağlar
Beyler ağlar, sultan ağlar, gül ağlar.

Mürg-i cana haberciler eriştı
Can bülbülü yuvasından savuştı
Bütün âzalarım yandı, tutuştı
Bülbül ağlar, bağban ağlar, gül ağlar
Beyler ağlar, sultan ağlar, kul ağlar.

Beden gitti anasına sarıldı
Garip bulbul gül dalından ayrıldı
Bozuldu perdeler, teller kırıldı
Bülbül ağlar, bağban ağlar, gül ağlar
Beyler ağlar, sultan ağlar, kul ağlar.

Can havada, ten turabda çürüdü
Dil sarayı temelinden kurudu
Felek ayak ayak şarha yürüdü
Bülbül ağlar, bağban ağlar, gül ağlar.

Felek kırdı kanadımı, kolumu
Hoşrat urdu ayağımı, elimi
Sonunda lal etti şirin dilimi
Beyler ağlar, sultan ağlar, kul ağlar.

Salih'in kalmışım nâr-ı hicranda
Derdimin devası yoktur cihanda
Ağlar işbu hale görse Lokman da
Derman ağlar, Lokman ağlar, can ağlar
Eşim, dostum; yaşı yerine kan ağlar.

Nedir bu çektiğim çevre ile sitem
Ey ledin kaddimi dal kara bahtım.
Hiçbir gün şadedüp gelmedi neş'em
Ahiri evledin zal kara bahtım.

Felek ile çok oynadım utulmaz
Ne taraftan el attımsa tutulmaz
Bu can duşmuş pençesine kurtulmaz
Bir zaman da böyle kar kara bahtım

Ezelden yar iken gonca güllere
Düşürdün sen beni gurbet ellere
Yeşil ördek gibi gölden, göllere
Karabatak gibi dal kara bahtım

Gökte uçar iken endirdin meni
Vadi-i marana kondurdun meni
Vahşi hayvanlara döndürdün meni
Eyledin dilimi lâl kara bahtım.

Nicesin geçirdin sadra, mihraba
Nicesin kapladın sim-ü zerbaba
Düşürdün sefinem gûh-i girdaba
Enginden engine sal kara bahtım.

Salih'im ben bir sultanın hâdimi
Şâhîma arzedem bu feryadımı
Ondan başka kim bileycek halimi
Başını taşlara çal kara bahtım.

Vücudum şehrîne hazan eriştî
Mürg-i canım uyumaya başladî
Bütün âzalarım yandı tutuştî
Yürek yağım erimeğe başladî.

Tamir kabul etmez bu ten kafesi
Lal olmuş can kuşu çıkmaz nefesi
Aslına azmetmek midir hevesi?
Can bedende solumaya başladı.

Gülleri hâr almış gitmiş andelib
İlâç kabul etmez el çekmiş tabib
Gitti can bülbülü ben kaldım garib
Taraflar taraf yürümeye başladı.

Ben feleğin çok çekmişim kahrını
Bal yerine çok yemişim zehrini
Gam leşkeri sardı gönül şehrinin
Taraflar taraf yürümeye başladı.

Bilmem o yar bizden çevirmiş yüzün
Kanlı yaş dökerim gece gündüzün
Hicran bulutları geldi ansızın
Her bir yanım gürümeye başladı.

Sami gibi şâhim var diye diye
Rahmeyle yaremi sar diye diye

6.4. İbrahim Hakkı

Bazı kaynaklarca, Divan şairlerinden olup hangi zamanda yaşadığına ilişkin bilgi bulunmamakta, sadece Erzincan'ın Kemah kazasında dünyaya geldiği belirtilmektedir (21). Ne varki yapılan araştırmalarda, bir başka kaynak, adı geçenin 18 Mayıs 1703 tarihinde Erzurum'da doğduğunu, 1780 yılında ise olduğunu bildirmektedir (22).

Bu kaynak, İbrahim Hakkı'nın torunlarından Mesih İbrahim Hakkioğlu tarafından hazırlanıp bastırılan kitaptır. Bu kitabın içinde yer alan "Marifetname" adlı eser İbrahim Hakkı'nın doğumunu ve ölümü hakkında bize bilgiler sunmaktadır. Bu gerçek veriler bize İbrahim Hakkı'nın Erzurumlu bir ozan olduğunu göstermektedir. Kendisinin, Tasavvuf alanında geniş bilgiye sahip oluşu, çok güzel konuşması yüzünden bilhassa ramazan aylarında civar illerden çağrılmasına sebep olmaktadır. Bu müna-sebetle Sivas, Trabzon gibi şehirlere gitmektedir. Bunun dışında, yurt dışına çıkmış, Hicaz'a gitmiş ve Hac farızasını yerine getirmiştir.

21) Vehbi Cem AŞKUN, Terzi Baba ve Erzincan Şairleri, Balıkesir 1956, s.56

22) Mesih İBRAHİM HAKKIOĞLU, Erzurumlu İbrahim Hakkı, 1949, s.11

Bu mevlevî dedesinin 1324 yılında basılmış küçük bir divanı vardır. Gazellerinden birkaç örnek :

SAKİNAME-İ HAKKI

Saklıya sun şevk ile peymaneler gelsün bize
Bade-i aşkı nuşeden mestaneler gelsün bize.

Boynuna sen-gi melâmetler hamayıl eyleyüp
Köşe köşe çağrışan divaneler gelsün bize.

Varlığın yokluğa verüp kendüsün mahveyleyen
Mesken-i usşak olan viraneler gelsün bize

Aşıkım maşuk dilinden âleme saldım salâ
Can-u cinnet bilmeyen itşaneler gelsün bize.

Câm-ı Cemşid'den lezizdir nurının peymanesi
Cennet-i cisminde leblerdir anın meyhanesi.

Ateş-i aşkıyle yandım sadıkım dâvamda ben
Bir nazar kıl olmuşum şem-i ruhın pervanesi.

Ol gazalın gamze-i celladı mecnun eyledi
Kangi aşık olmamıştır maşukun divanesi?

Mevleviyiz meyle, mekbubdur gıday-ı canımız
Olmuşız des-i elestten bâdennin mestanesi.

Bülbül-i bağ-ı baharım söyle gül sevda nedir?
Gül nedir, feryat neir, şahit nedir, suha nedir?

Mey nedir, hem ney nedir, serma nedir, kerma nedir?
Söyle kim şâhim bilelim unsur-ı eşya nedir?

Şema-i aşkin şulesi isbat-ı âlem eylemiş
İşbu kenzin esrarını bilmeyen insan nedir?

Zincir-i zülf-i zarifanda esirdir âşikan
Bendegân-ı Hak iken ya bende-i hûban nedir?

Mevsim-i gülde heman feryad eden bülbül gibi
Deva-i aşk eyler isen ettiğin bühtan nedir?

Vâkîf-ı esrar-ı Haksın mahrem-i monlay-i Rum
Zirve-i kaf-ı karargâh eyleyen anka nedir?

Celis-i örnek-i eş'arım kbakın fermanıma
Bilmezem Şemî, Fuzulî ve şair Şaban nedir?

Bu KEMAHÎ pür günaha, ya kerim-i ya rahim
Deme mahşerde ilâhi ettiğin isyan nedir?

Bir şiri :

BERAY-İ İSTİMDAT EZ HAZRETİ MEVLANA

Sensin ârifler şâhi
Ya Hazreti Mevlâna
Aşıklar padişahı
Ya Hazreti Mevlâna.

Sen bir siddîk zâdesin
Hem mest-i bi bâdesin
Deryay-i dür danesin
Ya Hazreti Mevlâna

Murtazadan nisbetin
Çok acayıp kisvetin
Pek büyütür himmetin
Ya Hazreti Mevlâna

Gam leşkeri ey şehzat
Mülkimi etti berbat
Lutfunla eyle âbât
Ya Hazreti Mevlâna

Şemsi Tebrizî kurban
Oldu ey kân-ı irfan
Mesnevi medhen burhan
Ya Hazreti Mevlâna

Sen bir câh-i rif'atsin
Halka Haktan rahmetsin
Bir piyr-i pür himmetsin
Ya Hazreti Mevlâna.

6.5. Kemah'lı Tahir

1869 yılında doğmuştur. Asıl adı Tahir Yavuzaslan'dır. Tiryakioğlu Tahir adıyla da tanınır. İstanbul'da medrese öğrenimi görmüş ve Uşşakiye Tarikatı'na katılmıştır. Şeyhi Yazıcıoğlu'ndan sonra Uşşakiye Tarikatı Şeyhi olmuştur. 1940 yılında vefat etmiştir.

Şiirlerinde, ilâhi aşk konularını işlemiştir ve bunları el yazması bir divanda toplamıştır (23). Ozanın divanından bir nefes :

Dervişler ehli muhabbet
Yollarında yoktur zahmet
Hak onlara eder zahmet
Dervişler safâ geldiniz

Dervişler uludan ulu
Mürşitten içерler dolu
Biziz Husameddin kulu
Dervişler safâ geldiniz

23) Yurt Ansiklopedisi, Anadolu Yayıncılık, s. 2657

6.6. Davut Suları

(Edibe Suları) kızı ile Sözleşî (10.04.1993)
Maltepe-İstanbul

Aşık Davut Suları 1925 yılında Erzincan'ın Çayırlı kazasında doğmuştur.

Ana adı Cezayir, baba adı ise Veli Ağadır. Davut Suları (Ağbabası) anne ve baba bir dört kardeştirler. Hasan Ağbabası, Müslüm Ağbabası ve Haydar Ağbabası'dır.

Davut Suları kendisi dede soyundan olup, soyu Seyit Mahmut Hayranı Veli'ye dayanmaktadır (Seyit Hayrani Veli kureşan ocağından olup, nişabur'dan geldiği Edibe Suları tarafından belirtilmiştir).

Davut Suları uzun yıllar dedeliği ve aşıklılığı bir arada yürütmüştür. Genç yaşta, Bade içtiği yani "Badeli Aşık" olduğu söylemektedir. Maşükası (sevgilisi) meşhuldür. Kendisine bade içirten kişilerce önce summani ve selâmi mahlası verilmiştir. En son sıra alemiyle görüşmesinde ise Suları mahlası kendisine verilmiştir. Suları'ye verilen mahlasın anlamı ise; ne gelmiş, ne geçmiş, ne de gelecek anlamına gelmektedir.

Davut Sularî "tarikat ve Kemalât konularında derin bilgilere sahiptir. Kendisi 13 yaşında iken saz çalmaya başlamıştır. Saz çalmayı dedesi Koltuk dededen öğrenmiştir. Koltuk dede kendisine yol gereği olan ilim ve irfanı ilk öğretmeli kişi olmuştur.

Davut Sularî "Badeli Aşık" olduktan sonra, yanı pir elinden "bade" içtikten sonra gezici aşıklığına başlamış ve bunu ölümüne kadar devam ettirmiştir (40 yıl boyunca gezici aşıklığını sürdürmüştür).

Davut Sularî'ının ilk eşi olan Gülsah hanımdan Kelîme, İbrahim, Sani, Reyhanî ve Edibe olmak üzere dört çocuğu olmuştur. Davut Sularî aşıkliğini sürdürdüğü zaman içinde birçok aşığına hocalık yapmıştır. Özellikle Beyhanî ile 10 yıl boyunca hiç ayrılmadan birçok yerleri gezdiği söylenmektedir.

Davut Sularî gezici aşıklığı süresince birçok konserlere ve şenliklere katılmıştır. Yine böyle bir konser sırasında geçirdiği ani bir rahatsızlık sonucu 17 Ocak 1985 yılında yaşamını kaybetmiştir. Şiirlerinden bazıları, aşağıda örnek olarak verilmiştir :

Ulu daglar gibi kar olan başım
Gözlerimin yaşı sel değil ya ne
Hep kalkıp iniyor bu zayıf döşüm
Beni taşa tutan el değil ya ne.

Acaba varmadır toprağın feri
Yağmurun yağışı çamurun dili
O nedir ağlatıp şeyda bülbülü
Baharda açılan gül değil ya ne.

Davut Suları'yma mana yetirem
Misafir olup da gaybe oturam
Her düşünce müşkilimi bitirem
Adep erkân ile yol değil ya ne.

Cemaat içinde kelâm
Verdiğim yeter mi hocam
Gözlerinle mucizeler
Gördüğüm yeter mi hocam

Muhabbet dediğin baldır
Erkân dediğinse yoldur
Yazdırın kalem biten doldur
Serdiğim yeter mi hocam

Dönmem ben Hakk'n yolundan
Çekmişem elin dilinden
Bunca munabbet gülünden
Verdiğim yeter mi hocam

Mümîn eyler Hakk'a gayret
Etmeyin nutkuma hayret
Şimdi demde bir muhabbet
Kurduğum yeter mi hocam

Hey Davut Sularî'm heye
El sundunuz candanmeye
İkrarımız elif be'ye
Erdiğiim yeter mi hocam

Fuzulî der benim Mecnun'un adı vardır
Hele ne çeşit insanım kaleminle yaz görem
Bir bahar eyyamiyam ki sen bir kasırga gibi
Muhabbet yeli olup da bana karşı yaz görem

Hicran elemi değişmiştir hicran ile dağılandım
Sanmayın ki ben dertliyim amma ta ki zağlandım
Zincir-i aşk ile girizgâh olup bağlandım
Eğer zağrı velâyetsem ben kendimi çiz görem

Amma dostum el uzattın tepmem elin kenara
Zerre kadar söz gelince olmam nutku mubara
Gerçi âşık-i sadıksan inan vechi dildara
İsterim ki daim dostta ak olacak yüz gerek

Nice âlem nice meclis nice zindanlar gördüm
Nice tabiplere gittim derdim devasın sordum
Sokrat Eflâtun'lar kaçtı orta yerde durdum
Ne olur yarama merhem varsa getir sür görem

Gerçi Davut Sularî'ym aptal serseri biri
İnsansın gezersin amma inan değilsin diri
Hamdolsun ki yüzümde yok benim kıyamet kiri
Sevgi sohbet şefkatinden baha karşı haz görem

6.7. Aşık İsmail Daimi (İsmail Aydın)

Ali Naki Aydın (oğlu) ile Söyleşi 15.04.1993
Avcılar/İstanbul

Aşık İsmail Daimi 1932 yılında İstanbul'da doğmuştur. Aslen Erzincan'ın Çayırlı kazasına bağlı olan Karahüseyin köyündendir. Ana adı Selvi, baba adı ise Musa'dır.

Aşık Daimi'nin Ali Naki, Yadigar, Musa Kâzım, Uğurcan adında çocukları vardır.

Cumhuriyetin ilânından sonra babası İstanbul'a yerleştiğinden dolayı Aşık Daimi İstanbul'da dünyaya

gelmiştir. Kendisi dört yaşındayken dedesi aileyi tekrar köye götürmüştür.

Daimî, askere gidene kadar köyde bulunmuş, zaman zaman İstanbul ve Ankara'ya gidip gelmiştir.

Aşık Daimî saz çalmaya dört veya beş yaşlarında dedesinin vasıtasiyla başlamıştır.

Daimî dede soyundan olup, belli bir yaştan sonra tasavvuf ile ilgilenmeye başlamıştır. Hocası ise kendi köylerine yakın bir köyü olan Başköy'de bulunan Başköy Hasan adıyla tanınan kişidir.

Aşık Daimî ondört yaşında iken İstanbul Radyosu'nda ilk bandı Muzaffer SARISÖZEN tarafından yaptırılıyor. Daimi'nin ilham aldığı şairler Pir Sultan Abdal, Şah Hatayı ve Teslim Abdal'dır. Aşık İsmail Daimi birçok eserinde insan ve insan sevgisinden bahsetmiştir. Bir çok deyişinde insana itibar edilmesini ve saygı gösterilmesini konu alarak bahsetmiş ve eserlerinde bu konudaki öğretülerine rastlanmaktadır. Daimi'nin bu öğüdünü anlatan en onemli eserlerinden bir tanesi ise "Kâinatın aynasıyım mademki ben bir insanım" dır.

Şiirlerinden birkaç örnek :

MATEM AYINDA

Gine bir efkara düş oldum candan
Güller feryad eder matem ayında.
Bülbül kara bağlar, bağı gülşende
Dallar feryad eder matem ayında.

Katre olup enginlere çağlanan
Pervaneler gibi nare dağlanan
Evladı Ali'ye candan bağlanan
KULLAR feryad eder matem ayında.

Bir hal ehli bulsam hal beyan etsem
Konsam dost gülüne şakiyip ötsem
Azmirah eyleyip ol pire gitsem
Yollar feryad eder matem ayında

Kerbelada yatan köprü kuzular
Ah çektiğçe ciğerciğim sizilar
Yazıldı alnına kara yazılar
Çöller feryad eder matem ayında.

Lahnet olsun ol yezidin sülbüne
Nasıl kıydı müminlerin gülüne
Akar gider Kerbelanın çölüne
Seller feryad eder matem ayında.

Kerbela çölünde kanlar döküldü
Mezarına kara bayrak dikildi
Müminler içinde yası çekildi
Diller feryad eder matem ayında.

Daimi'yim derki mümin sadıklar
Hüseyin aşkıyla bağıri yanıklar
Gökteki melekler, suda balıklar
Göller feryad eder matem ayında.

KİMDİR

Arif kimdir deyu eylersin sual
Farkedip özünü bilen ariftir
Her kişiyi değil bu sırrı ahval
Bu bahri hikmete dalan ariftir.

Özünü turab et mürşid katına
Ol seni yetirir erlik katına
Gönül suvar olmuş kaşkın atına
Ehli aşktan ilham alan ariftir.

Bir hal varki kaldı sırrı müphemde
Mümin olan devran eder bu demde
Veleket teremna beni ademde
Ol rahi irfana gelen ariftir.

Münvel kalem ile ayet düzüldü
İkra kitabeke ondan yazıldı
Bir deman tutmayan haktan yüzüldü
Bir kılı kırkpare bölen ariftir.

Daimi ölmeden ölüp oldum hak
Hevs nevsi tamalı hep ettim helak
Marifit suyuyla yunup oldum pak
Bir olup birlikte kalan ariftir.

Ey aşıklar ben bir derde düş oldum
Deli gönül nazlı yordan ayrılmaz
Bahar idim boran oldum kış oldum
Deli gönül nazlı yordan ayrılmaz

Dertli bülbül gibi düş olsam zara
İster halil gibi atsinlar nara
İster mansur gibi çeksinler dara
Deli gönül nazlı yordan ayrılmaz

Vursalar da akıtsalar kanımı
Bu cihana duyursalar ünümü
Eyüp gibi kurtlar yese tenimi
Deli gönül nazlı yordan ayrılmaz

Daimî'ym aşkin candadır canda
Ben seni severim iki cihanda
Yarın mahşer günü ulu divanda
Deli gönül nazlı yardan ayrılmaz

6.8. Aşık Beyhanî (İbrahim Engin)

Beyhanî Erzincan'ın Çayırlı ilçesine bağlı Eski Esperek, yeni adıyla Verimli köyündendir.

1933 yılında bu köye çok yakın Gamga köyünde doğdu. Babası Hüseyin, anası İbrahim kızı Gülizar'dır. Beyhanî'nin asıl adı İbrahim'dir. Çocuklarının en büyüğüdür. Sırasıyla ana baba bir Ziynet, Hüseyin, Ahmet ve ana ayrı Ali Hıdır adlı dört kardeşi vardır.

Ana Gülizar, ozan gönüllü doğuşlu deyişleri olan sesi kgüzel bir anadır. Denebilir ki, Beyhanî özelliğini anasından almıştır.

Beyhanî okumayı, ilmi, kur'an-ı köylerindeki alimlerden İsmail Efendi ve Cafer Ağa'dan öğrenmiştir.

Beyhanîlerin köyüne o dönemlerde sık sık gezici ozanlar gelmekte imiş. Bu ozanlardan en çok ildeşi ve

tanıldığı Davut Suları'ye ısinmıştır. Bir de aynı köyden olan Nişani adlı ozana yakınlaşmıştır.

Beyhani'nin ilk saz ustası çok güzel kabak kemençe ve bağlama çalan amcası Rıza Efendi'dir. Sazda ustalaşması Davut Suları ile olur. Beyhani 14 yaşında iken babası, yanına iki ozan katar, birlikte Suriye, İran ve Irak'ı dolaşırlar. Ağ-susuz kalarak 9 gün yalnız hurma ile geçinirler. 2 yıl sonra döndüklerinde, Beyhanî gelişmiş, ağırlaşmış ve iyice ustalaşmıştır. Kendisine "nedir bu durum" denildiğinde ise şu cevabı vermektedir. "Aşıklık, bir dâd-ı haktır, bakmayın gerisine".

1954 yılında halasının kızı Aslı ile evlenmiştir. Bu evlilikten Kenan, Selvi, Nazlı ve Nazan adlı 4 çocuğu vardır.

1956 yılında askere gider. 1960'dan sonra da İstanbul'a yerleşir. Beyhani sağlığında sık sık Hacı Bektaş ve Pir Sultan Abdal gecelerine katılırdı.

1971 yılında mafsal romatizması zanni ile Şişli Etfal Hastahanesine yatırılır. Ağrılarının dinmemesi üzerine kaplıcalara girer, köyüne gider, geri döner, fakat ağrıları hâlâ dinmemiştir. Bu kez Amerikan Hastanesi'ne yatırılır. Böbrek üremesi olduğu anlaşılmıştır.

17 Ağustos 1971'de 38 yaşında iken ölürl. Mezarı
Kağıthane'de dir (24).

Şiirlerinden bir demet :

Şeyda bülbül gezme bahri yabandı
Bağında gonca mı yad alır gider
Kim ki hakikati bilse cihanda
Edepte erkândan tad alır gider.

Aşık isen terk eyleme tâbını
Elinden nûş ettin zamzem âbını
Yada verme kalaylanmış kabını
Kiymet bilmezlerden zad alır gider.

Kişi vazgeçmeli dünya kalında
Haşri neşr olmalı kendi halinde
Hile yapmamalı kudret malında
Sonunda sade bir ad alır gider.

Beyhani kulundurya Nur-i Yezdan
Sensin cumlemizin derdine derman
Giderbize kalmaz bu dêm, bu devran
Emri lillallahtaki vad alır gider.

Bu aşkin narına düştüm düşeli
Baktımda gönlüme zâr sesi duydum
Bâtin pirlerine vardım varalı
Şükürümü kılıpta kâr sesi duydum.

Birlik sahrasında kaldığım zaman
Mürşidime elim kattığım zaman
Ledün bendinden su kattığım zaman
Suyu vurur çarka, per sesi duydum.

Pir yolunda haddiyetim bilişken
Dost yolunda canım feda verirken
Edna Beyhan, aşk şarabın alırken
Çiğerlerim yanar nâr sesi duydum.

Ne zamandan beri beklerim seni
Bu yoldan geçmez mi kervanın senin?
Böyle cevr eylemek öldürür beni
Yok mudur derdime dermanın senin?

Ömrüm geldi geçti göremez oldum
Niçin mu adıma eremez oldum
Bir defacık beni soramaz oldun
Benim gibi çok mu hayranın senin?

Ne huzurum kaldı, ne devran kaldı
Ne derdime dâva, ne derman kaldı
Bir ateşin kaldı, bir sevdan kaldı
Beyhan kaçınıcı kurbanın senin?

6.9. Eyüp Tekyurt

(Söyleşi) 08.09.1994 Çiçekli mahalle, Dalgıç sokak.
No. 45/5 İncirli/Ankara

Erzincan'a bağlı Mitini köyünde doğmuştur (1917). Pir Sultan Abdal soyundandır. Pir sultan'ın aslı, 7. İmam Musayı Kâzımdan gelmedir. Pir Sultan Abdal, Horasan eri olup, Horasan'ın Hay kasabasından Anadolu'ya gelerek Sivas'ın Yıldızeli'ne bağlı Banaz köyünde ikâmet etmiştir. Seving İnce Mehmet (*) isminde bir oğlu ve Sanem isminde bir kızı vardır. Eyüp Tekyurt'un aslı, Pir Sultan'ın oğlu olan Seving İnce Mehmet'ten gelmektedir. Şiirlerinde, Pir Sultan Abdal'ın etkisindedir. Şiirleri pekçok yerde yayınlanmıştır. İyi bir kalem şairidir. Askerlik görevini Edirne-Babaeski'de yapmıştır. Daha sonra Ankara'ya yerleşmiştir. Birsüre sonra evlenmiştir. İkisi kız, beşi erkek olmak üzere yedi çocuğu vardır.

(*) Pir Sultan Abdal'ın kitaplarda sadece kızı olduğu bildirilmekterdir.

1980 yılında gözlerini kaybetmiştir. Kendisi bir mürşiddir. Çeşitli sempozyum ve konferanslara, alevîlik hakkında konuşmacı olarak katılmıştır. Eyüp Tekyurt, ailesiyle beraber Ankara'da yaşamaktadır. Şiirlerinden bir kaç örnek :

Deli gönül sağa sola sapmadan

Her ne ararisen insandan ara

Erkek kadın ayırımı yapmadan

Hen ne ararisen insandan ara

İnsan yüzü okunacak kitaptır.

Her yönyle ilham veren hitaptır.

Karanlığı aydınlatman mehtaptır.

Her ne ararisen insandan ara

Zahir batin büyük olan insandır

Ölmeyip ebedi kalan insandır.

Gelecek sahibi zaman insandır.

Her ne ararisen insandan ara

Hak kelamı insanların sözüdür.

Asıl insan hakikatin özüdür.

Gül gülistan insanların yüzüdür.

Her ne ararisen insandan ara

TEKYURDUM. Meylimi insana verdim
Kamil insanlardan çok cevher derdim
İnsan varlığını meydana serdim
Her ne ararisen insandan ara.

Metanet vermeyin boşu boşuna
Pir Sultan'a layık evlet değilsem
İftihar edemem mezar taşına
O zata münasip sıfat değilsem

Evlat olsam otururdum postuma
Rakiplerim koşarlardı kastime
Ali sıkletini almam üstüme
Düldül gibi yögrük bir at değilsem

Niçin onun gibi olmadım berdar
Demek halen şu dünyadan gözün var
Sakın denemeden vermeyin karar
Haklı bir davaya ispat değilsem

İsterim geriye bırakam eser
İbret alsın benden sonra gelenler
Hemen abartıpta vermeyin değer
Bir müşta yememiş irşat değilsem

TEKYURT Eyüp demişlerdir adıma
Aldanmayın lezzetime tadıma
Kimse bəni çağırmasın yadıma
Hızırı taşıyan kırat değilsem

Deli gönül gamlanıpta yorulma
Anlasanda sözü anlatamazsin
Anlamazlar diye sakın darılma
Anlasanda sözü anlatamazsin.

Bu yol muhammetle ali yoludur
Baştan sona mücevherlerle doludur
İkisini bir bilmeyen delidir
Anlasanda sözü anlatamazsin.

Anlayanlar anlatsayıdı anlara
Fitne kalırmıydı bu zamanlara
Pir sultani niçin astılar dara
Anlasanda sözü anlatamazsin.

Sözü temelinden söylese vaiz
Olurmuğdu insan öldürmek caiz
Desek fi evuna karşı musayız
Anlasanda sözü anlatamazsin.

Kiliseden doğru konuşsa papaz
Nerde töreridi şu kadar yobaz
Şeytan hak sözüyle olurmu ikaz
Anlasanda sözü anlatamazsin.

Keşiş ruhban dede derviş ne varsa
Hem söyler anlatır hemde anlarsa
Yine kalkıp kokmuş göle dalarsa
Anlasanda sözü anlatamazsin

TEKYURTUM özüme ederim hitap
Acip verirmiyim orada cevap
Çünkü burda iken kesmedim hesap
Anlasanda sözü anlatamazsin.

Bu günün işini koyma yarına
Fırsat elden çıkar pişman olursun
Gelip karışmazsan bülbül zarına
Fırsat elden çıkar pişman olursun.

Gelip geçicidir dünyanın vari
Vakit kabetmeden yarı bul yarı
Arayıp bulmazsan o şuh didarı
Fırsat elden çıkar pişman olursun.

Son pişmanlık fayda etmez arkadaş
Pekte hızlı olma yavaş ol yavaş
Kendi öz nefsinle etmezsen savaş
Fırsat elden çıkar pişman olursun

Tabiata bakıp ibret almazsan
Akan sular ile yoldaş olmazsan
Gide gide bir ümmâna dalmazsan
Fırsat elden çıkar pişman olursun.

TEKYURT der ey gönül yürü yoluna
Çiçek devşir karış ari balına
Sakın sevgi verme dünya malına
Fırsat elden çıkar pişman olursun.

Dinle dostum bu fakirin sözünü
Hakkın varlığını gör gizli gizli
Takip eyle erenlerin izini
Hakikat yolunu sür gizli gizli

Aldanma dünyanın şöhret şanına
Malına mülküne gülüstanına
Sokul gerçek ariflerin yanına
Hakkın çevherini dər gizli gizli

Gel gizleme bağındaki barını
Sadık canlar ile aç pazarını
Mürşid meydanına küllü varını
Şüpheye duşmeden ser gizli gizli

Bülbül isen gülün dağlatma hara
Dara kalkta didara bak didara
Saklayıp varın kaçma inkara
Canını canana ver gizli gizli

TEKYURT eder kendi özünü bulda
Hak variken bir şey dileme kulda
Keramən katibe yakın dost olda
Hesap defterini dür gizli gizli

6.10. Adil Ali Atalay (Vaktidolu)

(Söyleşi) 10.10.1993
Yenikapı sokak. Ortaklar İşhanı.
Karaköy/İstanbul

1936 yılında, Erzincan'ın Kemaliye ilçesine bağlı Gözaydın (Bezmişen) köyünde doğmuştur. İki yaşında babasını kaybetmiş, kırsal bir bölgede yetim olarak, annesinin himayesi altında büyümüştür. Yedi yaşında iken rüyasında bir kızla aşık olmuş, on üç yaşında rüyasında gördüğü kızı başka bir vilâyette tesadüfen bulmuştur. İlk şiirini de o zaman yazmıştır. İlkokul mezundur. Çok istediği halde, maddî imkânlarının yetersizliği yüzünden okuyamamıştır. On altı yaşında evlenmiştir. Dört çocuk sahibidir. 1954 yılında gurbete çıkmıştır.

Ankara'da uzun bir süre çalışıktan sonra, vatanı vazifesini ifa etmiştir.

Daha sonra İstanbul'a yerleşmiştir. Otuz yıl ticaretle uğraşmıştır. Yayıncılık hayatına 1972'den beri Can Yayınlarının sahibi olarak devam etmektedir. 1990 yılından sonra ticaret hayatını bırakmıştır. Şimdi, sadece yayıncılık işleriyle uğraşmaktadır. Karaca Ahmet Sultan Derneği'nin kurucusu olup, 15 yıl idare heyetinde hizmetler vermiştir. Aynı tarihten beri, her yıl Hacı Bektaş Veli Şenliklerine ve Abdal Musa Sultan Şenliklerine katılmaktadır.

Şiirlerinde din, doğa sevgisi, birlik-beraberlik ve sosyal konuları işlemiştir. Şiirlerini; hâk, hakikat, din ve ahlâk (1972), Anadolum-Anadolum (1975), adlı kitaplarında toplamıştır. Ehl-i Beyt'in Mucizeleri, Kerbelâ ve Matem, Gel Kendine Deli Gönül v.s. diğer kitaplarından bazalarıdır. Şiirlerinden bazı örnekler :

BAK Kİ NELER GÖRDÜLER

Biz aşkın bâdesin içtik, hepsi sarhos dediler,
Kerbelânın mâteminden yaşlı birhos dediler.
Talip olduk Ehl-i Beyte bu nasıl dost dediler,
Sor canım sor gözlerime bak ki neler gördüler,
Aliyi çok sevdik diye, nice adlar verdiler.

Ey yalancı sakın her dem bize buhtan eyleme,
Kendi yaptığın suçları bize isnat eyleme.
Hayrın şerrin senin olsun bize maval söyleme
Sor canım sor gözlerime bak ki neler gördüler,
Aliyi çok sevdik diye, nice adlar verdiler.

Şöhret için gelmsedik biz, aşkimız bize yeter,
Gösterişe lüzum yoktur, sırrımız bize yeter.
Taşmaya lüzum görmedik, sabrımız bize yeter,
Sor canım sor gözlerime bak ki kneler gördüler.
Aliyi çok sevdik, diye nice adlar verdiler.

Dinim mezhebim bir, benim sağlam yoluuz vardır.
Ele, dile, bele diye vermiş sözümüz vardır.
Kimseye zarar vermeyiz, ancak kârimiz vardır.
Sor canım sor gözlerime bak ki neler gördüler.
Aliyi çok sevdik diye, nice adlar verdiler.

Adil Ali Vatidolu severiz Muhammedi.
Hem Aliyi, hem Veliyi, hem Mustafa Ahmedî.
Ehl-i Beyt-i sevenlere Yarab sen kıl rahmeti
Sor canım sor gözlerime bak ki neler gördüler,
Aliyi çok sevdik diye, nice adlar verdiler.

Gel kendine deli gönül
Hakki tanı hak sendedir
Bir vücut sehrine gir dur
Arada bu hak sendedir

Hak sendedir, Hak sendedir
Arada bul bak sendedir...

Ne bakarsın başka yere
Ayrı değil hiç bir zerre
Hakki sende gör bir kerre
Gördün ise hak sendedir

Hak sendedir, Hak sendedir
Arada bul bak sendedir...

Eğer bülbül ise halin
Senin kendindedir gülün
Arayıp bulursun yolun
Buldun ise hak sendedir

Hak sendedir, Hak sendedir
Arada bul bak sendedir...

Mushafamus gül cemâlin
Dişarda arama halin
Ed'eb ebced yedi dalin
Bildin ise hak sendedir

Hak sendedir, Hak sendedir
Arada bul bak sendedir...

Adil Ali Kur'an sende
Bak aynaya oku hem de
Sen seni bulduğun demde
Buldun ise hak sendedir.

Hak sendedir, Hak sendedir
Arada bul bak sendedir...

AŞK OLSUN

Erenler yakarlar aşkın odunu,
Ham meyveyi has edene aşk olsun.
Arş âlâya çıkar aşın tütünü,
Sâkinleşip köz edene aşk olsun.

Piponun içinde mevcut barudu,
Hemen üzerinde közü varındı.
Pamukla koz barut nasıl barındı,
Yakmayıpta dur edene aşk olsun.

Hakikat badında Hak belli diyen,
Leblerinden Allah için bal veren.
Aşkodunu yakıp, nefsi külleyen;
Sır edipte kon edene aşk olsun.

Aşk ehlinin zayı olmaz sevgisi,
Akıla mantığa dur der, vergisi.
Dosta kavuşmağa, artı ilgisi,
Kısa yoldan kat edene aşk olsun.

Adil Ali Vaktidolu kavuştu,
Seven sevdiğiylevardı buluştı
Gönüller bir oldu, bire karıştı,
İkisin bir edene aşk olsun.

YAR OLURSUN

Eğer ikrarında dursan,
Mürşidine yâr olursun.
Mansur gibi dara girsen,
Kirin gider, nur olursun.

Kirli suyu kaba koyma,
Yetmiş üç dışında durma.
Haktan başka, nesne görme,
Görür isen zar olursun.

Gönlünden cifeyi kaldır,
Nefşini hakkıyle öldür.
Evliya olsan da sıra dur,
Dünya başan dar olursun.

Aşk atına binde yürü,
İrşat etmek zordur körü.
İkrarını bozsa biri,
İkrarsıza, hor olursun.

Adil Ali dert ilâcı,
Yolumuz Gürüh'u Naci.
Arif ol da yap Miraç'ı
Ölsen bile var olursun.

YOLDAN ŞAŞARSIN

Yüksekten uçmakla ârif olunmaz;
Turaba inersen kaynar gidersin.
Her bade içene aşık denilmek.
Bir gaflette doğru yoldan şaşarsın.

Her kişi fark etmez Hakkın ilmini,
Beraber yaşar da bilmez filmini.
Görürsun zalimin olan zulmünu,
Zulümkar kişiyle nasıl yaşarsın?

Kara çalı çiçek açsa gül müdür?
Mücevharat küle düşse kül müdür?
Her önüne çıkan yolda yol mudur?
Gitme uğuruma mutlak düşersin...

Adil Ali ağlar akar gözden yaş,
İnsandır Hak olan gönlümde nakkaş.
Aşkın esrarını sakın etme faş,
Her olur olmaza dükkan açarsın.

SONUÇ

Yapılan araştırmalar sonucunda, yurdumuzun ozan bölgeleri arasında "Saz âşıkları yöresi" olarak bilinen ERzincan'ın "âşıklik geleneğinin" diğer bölgelerdekinden farklı bir üslüp ve yapıya sahip olduğunu söyleyebiliyoruz. Bu farklılıklarla şöyle sıralayabiliriz :

- a) Erzincan ve yöresinde uzun havalara maya, kırık havalara da deme denilir.
- b) Tabiat, gurbet, yiğitlik, özlem ve Alevî felsefesinde yer alan insan sevgisi gibi konular deme ve mayalarda dile getirilmiştir.
- c) Erzincan ve yöresi ezilmişliğin simgesi olduğundan, içinde her zaman bir burukluk vardır. Dert ve üzüntünün anlatımını, ozanlar, şiirleriyle en iyi şekilde ortaya koymuşlardır.
- d) Erzincan Halk Ozanları, Alevî felsefesinde yer alan İsa, Musa, Davut ve Ali'yi hak saymışlar, dört kitabı eserlerinde işlemişlerdir.
- e) Başka bölgelerin ozanları ele alındığında, hikâyecilik, şiir, insanları eğlendirme, yorum yapma gibi işlevlerini değişik yerlerde günümüze dek sürdürmüşlerdir. Buna karşın, Erzincan Ozanları, sadece "Cem" adıyla bilinen dini toplantılarında, ibadet için sazlarını çalıp, dewayelerini okumuşlardır.

f) Genel olarak, halk ozanlarında görülen "deyişme-karşılaşma veya atışmaların" bir amaca yönelik olduğu söylenebilir. Amaç, yenmek, karşısındaki ozanın sazını elinden alıp, ortaya konulan para ödülünü kazanmaktır. Oysa, Erzincan Ozanları'nda bu tür atışmalar, kendileri için bir müsabaka niteliğinde olmayıp, yenmek, karşısındaki gururunu inciltmek, mükafatı almak için yapılmamıştır. Amaç, sadece kendilerinin irticalen söyleme (hazırcevap, doğaçlama), yeteneklerini sanatsal bir düşünü ile ortaya koymaktır. Çünkü Erzincan Ozanlarında "turab olmak" (kendisini alçakta görmek) ve "tevazu göstermek" (alçak gönüllülük) düşünceleri ağırlıktadır. İnsana duyulan sevgi, saygı, dostluk, birlik duyguları kendileri için çok önemlidir. Bunlar, zaten Alevî felsefesinin temelini teşkil eder.

h) Deme'lerde (deyişlerde) adına "hayal" denilen bir saz figürü ezginin karar sesinde ve aranagmelerde sıkça kullanılır. Bu figür ezgi içinde bazan köprü olarak görevlendirilir. Karar sesinden bir buçuk ton peste genişleyen ve yine kadansa varan bu figürler deyişlerin arasındaki asıl gelenektir. Saz figürlerinin geleneksel kullanımındaki amaç, ozanların okuyacakları sözlerin hatırlanmasına yardımcı olmaktadır. Figürlerin tekrarı sınırlı değildir.

i) İncelediğimiz Erzincan Halk Ozanlarının Ezgilerinde, en çok iki ve dört zamanlı ana usuller kullanılı

mıştır. Birleşik "5/8, 7/8" ve Karma "10/8 20/8" lik usullerin kullanıldığı ezgiler azınlıktadır.

i) Ezgilerin seyirleri, daha çok inici-çıkıcı karektere sahiptirler.

j) Ezgilerde kullanılan sözlerin edebî türü Koşma'dır. 11 ve 8 hecelidirler.

k) Ezgilerin donanımlarında, daha çok "b"si ve "#fa" vardır.

l) Ezgilerin ses sahaları genelde LA'dan LA'ya olmak üzere bir oktav'dır.

m) Ezgilerin notaları üzerinde yaptığımız incelemelerde, kadans'tan 4. derecedede bulunan RE sesi, güçlü olarak kullanılmıştır.

n) Erzincan Halk Ozanlarının Eserleri üzerinde yapılan "biçim analizi"nde , ezgilerin bir bütün olarak A periodundan meydana geldikleri görülmüştür. A perio- du'da saz ve soz cümlelerinden ibarettir. Saz cümlesini "t" ile, söz cümlelerini "a" ve "b" ile ifade ettiğimiz için "A=Saz=Soz" bunu daha açık şekilde $A=t=a+b$ olarak gösterebiliriz. Bu veriler doğrultusunda ezgilerin tek bölümlü ve iki bölmeli olduğunu söyleyebiliriz.

o) Söz cümleleri (a ve b) içinde bulunan cümlecikler (x , y , z , α , β ...) ufak değişiklerle başka ölçülerde birkaç kez tekrarlanmışlardır. Benzer cümlecikleri " " ile simgelediğimiz için bu cümlecikler (x' , y' , α' , β' ...) olarak ifade edilmişlerdir. Tekrarları nispetinde " " işaretini de artış göstermiştir. (', '' , ''', ''''). Ezgilerdeki cümleciklerin sıkça tekrarlanması, melodik yapı üzerinde daha çok yoğunlaşmayı ve bunun sonucu olarak ezginin daha iyi anlaşılmasını mümkün kılmaktadır.

KAYNAKLAR

ÖZDEMİR, Halil İbrahim -

KAYMAZ, Rıfkı- BUYRUK, Mehmet; Bütün Yonleriyle
Erzincan, Ermat Erzincan Tic.
Mattbaacılık, Erzincan 1983.

ERZİNCAN İL YILLİĞİ, Ayyıldız Matbaası A.Ş.. Ankara
1973

Türk Dili ve Edebiyatı
Ansiklopedisi,

Devriler/İsimler/Eserler/
Terimler, Cilt 7, Dergâh Yayınları.

GÖKYAY, Orhan Saik;

Dedem Korkut'un Kitabı, Devlet
Kitapları Milli Eğitim Basımevi, 1973 .

ŞAHİN, Salih;

Ozanlık Gelenekleri ve Doğulu
Saz Şairleri, Kars, 1983

ÇIRAKMAN, Hüseyin;

Halkın Sesi Halk Ozanları,
Ankara 1975

KARTARI, Hasan:

Doğu Anadolu'da Aşık Edebiyatının Esasları, Ankara 1975

KAYGILI, Osman Cemal;

İstanbul'da Semaî Kahveleri ve
Meydan Şairleri, İstanbul 1937

TALAT, Ahmet; Çankırı Şairleri, Çankırı 1930

TÜFEKÇİ, Nida; Türk Halk Müziği Bilgileri Ders Notları, 1991

TÜFEKÇİ, Nida; Aşıklar'da Müzik, II. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Konferansı Bildirileri, Cilt II., Ankara 1992

ŞENEL, Süleyman; Aşık Musikisi, Türkiye Diyanet Vakfı İSLAM ANSİKLOPEDİSİ, 1991

AŞKUN, Vehbi Cem; Terzi Baba ve Erzincan Şairleri, Balıkesir 1956

İBRAHİM HAKKIOĞLU, Mesih; Erzurumlu İbrahim Hakkı, 1949
Yurt Ansiklopedisi, Anadolu Yayıncılık.

BİRDOĞAN, Nejat; Aşık Beyhanî hayatı ve Deyişleri

-270-

ÖZEL GÖRÜŞMELER

Adil Ali ATALAY (VAKTİDOLU) (Yazar) 01.09.1993.
Karaköy/İSTANBUL.

İbrahim ASLANOĞLU (Yazar) 04.09.1993 Göztepe/İSTANBUL.

Ali Ekber ÇİÇEK (T.R.T: İstanbul Radyosu Ses ve Saz Sanatkârı) 22.11.1993 Harbiye/İSTANBUL.

Yavuz TOP (Ses ve Saz Sanatkârı) 25.11.1993
Aksaray/İSTANBUL.

Ali M. EKE (Ses ve Saz Sanatkârı) Maltepe/İSTANBUL.

ÖZGEÇMİŞ

1961 yılında Erzincan'da doğdu. İlk, Orta ve Lise Tahsilini İstanbul'da tamamladı. Müziğe ilkokul sıralarında başladı.

1983-1985 yılları arasında vatanı vazifesini Samsun'da ifâ etti. Daha sonra, uzun süre İngilizce Öğrenimiyle uğraştı.

1986 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuari Temel Bilimler Bölümüne girdi. Çeşitli orkestralarda bağlama çaldı. Türk Halk Müziğimizi yurt dışında tanıtmak için, T.R.T. İstanbul Radyosundan bazı sanatçilar ile İrlanda, Hollanda ve Suriye'de konserler verdi. 1990-1991 öğretim yılında Temel Bilimler Bölümünü üçüncülıkla bitirerek, İ.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yüksek Lisans Öğrenimini sürdürmeye hak kazandı. Halen, eğitimine devam etmektedir.